

Heräteostoja ja harkintaa

Tutkimus käsityöharrastajien materiaalivalinnoista

Helsingin yliopisto
Käsityönopettajan koulutusohjelma
Pro gradu -tutkielma
Käsityötiede
Maaliskuu 2020
Minna Laari-Lehtinen

Ohjaaja: Riikka Räisänen

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Kasvatustieteellinen tiedekunta		
Tekijä - Författare - Author Minna Laari-Lehtinen		
Työn nimi - Arbetets titel Heräteostoja ja harkintaa - Tutkimus käsityöharrastajien materiaalivalinnoista		
Title Impulsive buys and consideration - Study on craft hobbyists' choice of materials		
Oppiaine - Läroämne - Subject Käsityötiede		
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Pro gradu -tutkielma / Riikka Räisänen	Aika - Datum - Month and year 03/2020	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 94 + 1 liite.
<p>Tiivistelmä - Referat – Abstract</p> <p>Käsityöhön ja käsityön harrastamiseen liittyy vahvasti materiaalisuus. Konkreettisen materiaalin ominaisuudet vaikuttavat käsityötuotteen suunnitteluun, valmistusprosessiin sekä lopputulokseen käytön, huollon ja lopulta käytöstä poistamisen lisäksi. Materiaalisuutta voidaan katsoa myös aineettomuuden näkökulmasta, jolloin käsityötuotteen valmistusprosessiin vaikuttavat myös esimerkiksi tekijänsä arvot ja arvostukset. Tutkimusta käsityöharrastajista ja käsityön merkityksestä on tehty useasta eri näkökulmasta, mutta käsityön aineellisiin ja aineettomiin materiaalivalintoihin liittyvää tutkimusta ei ole saatavilla. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää ja kuvata aineellisia ja aineettomia tekijöitä, jotka vaikuttavat käsityöharrastajan tekemisiin materiaalivalintoihin sekä sitä, miten käsityöharrastaja haluaisi materiaalivalintansa tehdä.</p> <p>Tutkimus on laadullinen ja aineisto kerättiin sähköisen kyselylomakkeen avulla, jota jaettiin <i>Käsitöiden ystävien vinkkipankki</i> -nimisellä suljetulla Facebook-verkkosivustolla. Tutkimukseen osallistui 324 käsityön harrastajaa ja aineiston avoimet kysymykset analysoitiin sisällön analyysin keinoin, jota ohjasi kestävä käsityön teoria. Laadulliseen analyysiin otettiin mukaan ensimmäiset 113 vastaajaa saturaation perusteella. Aineistolähtöisessä sisällön analyysissä hyödynnettiin ATLAS.ti-ohjelmaa.</p> <p>Käsityöharrastajien aineellisissa materiaalivalinnoissa materiaalien ominaisuudet sekä esteettisyys nousivat vahvoiksi valintaperusteiksi laadun rinnalle. Muita valintaan vaikuttavia tekijöitä olivat tarve, elinkaari, sekä heräteostos ja kokeilunhalu. Aineettomien materiaalivalintojen taustalla painottuivat selvimmin taloudelliset tekijät sekä ympäristönäkökulmat, mutta sosiaaliset, yhteiskunnalliset ja psykologiset tekijät nousivat myös esiin. Pääpaino materiaalivalinnoissa oli aineellisissa tekijöissä. Tulevaisuudessa käsityöharrastaja haluaisi tehdä materiaalivalintoja esteettisyyden, eettisyyden, ekologisuuden, luonnonmukaisuuden, taloudellisuuden ja kotimaisuuden perusteella. Tutkimukseen osallistuneista 89 % (N=324) kertoi kykenevänsä tekemään materiaalivalintoja omien arvojensa mukaisesti.</p> <p>Tulosten perusteella voidaan olettaa tutkimukseen osallistuneiden käsityöharrastajien olevan pääsääntöisesti kiinnostuneita valmistamaan kestävää käsityötä. Tuloksia voidaan soveltaa kestävä käsityön näkökulmien huomioimisessa perusopetuksen, vapaan sivistystyön sekä kaupallisten käsityöharrastajien kurssitoiminnan ja opetuksen järjestämisessä.</p>		
Avainsanat - Nyckelord Käsityö, kestävä käsityö, käsityöharrastaja, aineeton, aineellinen, materiaalisuus		
Keywords Craft, sustainable craft, craft hobbyist, material craft, immaterial craft		
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto – Helda / E-thesis (opinnäytteet)		
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information		

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Educational Sciences		
Tekijä - Författare - Author Minna Laari-Lehtinen		
Työn nimi - Arbetets titel Heräteostoja ja harkintaa - Tutkimus käsityöharrastajien materiaalivalinnoista		
Title Impulsive buys and consideration - Study on craft hobbyists' choice of materials		
Oppiaine - Läroämne - Subject Craft science		
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Master's Thesis / Riikka Räisänen	Aika - Datum - Month and year 03/2020	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 94 pp. + 1 appendice
<p>Tiivistelmä - Referat - Abstract</p> <p>Materiality is highly involved with craft and hobby craft. Features of a concrete material have an impact on the life cycle of the product: designing, manufacturing of the raw materials, making of the product use, caretaking and the disposal of the product. Materiality can also be observed from the immaterial perspective, as craft hobbyists' values and appreciations are involved in the craft making process. There are studies available on craft hobbyists and the meanings of their craft making from different perspectives, but not on choice of materials from material and immaterial aspects. The objective of this thesis was to study and describe material and immaterial factors, when craft hobbyists at present choose materials for their handicrafts and how they would want to choose materials for their craftwork.</p> <p>This study is qualitative and the questionnaire was completed online in a closed Facebook group called <i>Käsitöiden ystävien vinkkipankki</i>. There were 324 participants in the study. Based on saturation, the first 113 answers were analysed by qualitative theory-based content analysis where sustainable crafts theory was leading the process. ATLAS.ti-computer program was used to help in the analysis.</p> <p>The results of this study revealed that features of materials, aesthetics and quality were the strongest reasons for craft hobbyists making material choices. Need, lifecycle, impulse buy and will to experiment also had an impact on the material choices. From immaterial point of view, the economical and environmental reasons were the most common, but social, societal and psychological aspects were also found. The main emphasis in material choices were in material aspects. In the future craft hobbyists want to make choices by taking aesthetic, ecological, natural, economical and domestic aspects in consideration. Of the participants, 89% (N=324) reported that they are able to make their material choices based on their values.</p> <p>Based on the results of this study it can be concluded that craft hobbyists in this study are mainly interested in making sustainable craft. The results can be applied in teaching and organizing basic education, liberal adult education and commercial craft hobbyist courses to emphasize the viewpoint of sustainable craft.</p>		
Avainsanat - Nyckelord Käsityö, kestävä käsityö, käsityöharrastaja, aineeton, aineellinen, materiaalisuus		
Keywords Craft, sustainable craft, craft hobbyist, material, immaterial, materiality		
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsinki University Library – Helda / E-thesis (theses)		
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information		

Sisällys

1	JOHDANTO.....	1
2	KÄSITYÖ.....	3
2.1	Käsityö ja muotoilu.....	6
2.2	Kestävä käsityö.....	7
3	MATERIAALISUUS KÄSITYÖSSÄ.....	17
3.1	Käsityön aineelliset tekijät.....	21
3.2	Käsityön aineettomat tekijät	24
4	KÄSITYÖN HARRASTAMINEN.....	28
4.1	Käsityöharrastaja	31
4.2	Käsityöharrastuksen motiivit	34
4.3	Kokonainen ja ositettu käsityö osana käsityöharrastusta	41
5	KÄSITYÖHARRASTUS JA MATERIAALISUUS	45
5.1	Aineellinen materiaalisuus aiemmissa tutkimuksissa	45
5.2	Aineeton materiaalisuus aiemmissa tutkimuksissa.....	49
6	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	53
7	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	55
7.1	Tutkimusaineisto.....	55
7.2	Aineiston analyysi.....	56
8	KÄSITYÖHARRASTAJAT TUTKIMUKSESSA.....	62
8.1	Käsityöharrastajien taustatietoja	62
8.2	Käsityöharrastusta kuvaavia tekijöitä tutkimuksessa	65
9	KÄSITYÖHARRASTAJAN MATERIAALIVALINNAT	71
9.1	Materiaalivalintaan liittyvät aineelliset tekijät	71
9.2	Materiaalivalintaan liittyvät aineettomat tekijät	75
9.3	Miten materiaalivalintoja halutaan tehdä	78
10	LUOTETTAVUUS.....	83
11	POHDINTAA	85
	LÄHTEET	88
	LIITTEET.....	

1 Johdanto

Entisaikojen puhdetyöt, vaatteiden, asusteiden sekä kodintekstiilien ja -esineiden todelliseen tarpeeseen valmistaminen ja uudistaminen ovat teollistumisen myötä vaihtuneet pääosin harrastustoiminnaksi. Kuluttaja voi halutessaan hankkia kaiken tarpeellisen valmiina kaupan hyllyltä tai verkkokaupasta. Myös käsityömateriaalien kirjo on kasvanut itsetuotetuista kuiduista teollisesti valmistettuihin ja värjättyihin materiaaleihin ja kaupallisuus käsityöharrastuksen ympärillä kasvaa erilaisten erikoistuotteiden ja -materiaalien kehittelyn seurauksena. Käsityöharrastaja pystyy jopa tilaamaan haluamaansa kangaslaatua tarvitsemansa määrän itse suunnittelemallaan kangaskuosilla tai valmistamaan 3 D -printterillä haluamiaan tuotteita.

Kädentaitojakin opetellaan yhä enenevässä määrin internetin välityksellä ja kansalaisopistoissa oman harrastuneisuuden ohjaamana. Käsityön tekeminen on ohjautunut entisaikojen välttämättömyydestä harrastuspainotteiseksi ja materiaalien saatavuudella ei ole rajoja. Uutuustuotteet houkuttelevat käsityöharrastajia uuden kokeiluun ja toisaalta kierrätysmateriaalien käyttäminen näkyy selkeästi erilaisilla internetin yhteisöllisillä sivustoilla. Käsityöntekijä kohtaa nykypäivänä materiaalien kirjon ja valinnan vaikeuden materiaalirunsauden keskellä.

Kuten Kokko (2007, s. 6) ilmaisee, ovat käsityöt aina sidottuja aikaan, paikkaan, historiallisiin, sosiokulttuurisiin ja psykologisiin olosuhteisiin. Tästä näkökulmasta käsityöharrastajien valmistamat käsityöt ovat myös ilmentymä vallitsevista olosuhteista yhteiskunnassa ja yksilön suhteesta niihin ja omiin arvoihinsa. Käsityöharrastajan miettiessä omia valintojaan käsityönsä valmistamiseksi, ovat materiaalit ja valmistustavat keskeisessä asemassa ja omat arvot ja arvostukset vaikuttavat niihin.

Tehdessäni kandidaatin tutkielmaa kierrätyskäsitöistä kuva-analyysina kiinnostuin teki-
jöistä, jotka vaikuttavat käsityömateriaalin valintaan. Aloin kiinnittää huomiota omiin sekä muiden käsityöharrastajien tekemiin materiaalivalintoihin. Pian huomasin, että käsityöharrastajan suhtautuminen käyttämiinsä ja valitsemiinsa materiaaleihin voi olla moninainen. Kestävän käsityön mukainen ajattelutapa näkyy monien käsityöharrastajien materiaalivalinnoissa käytännössä, mutta toisinaan materiaaliin ihastuminen tai materiaalin edullisuus ajaa kestävien valintojen edelle.

Konkreettinen käsityötuote ei synny ilman materiaalia, mutta mitkä tekijät käsityöharrastajien materiaalivalintoihin vaikuttavat? Onko kyse mieliteoista ja mieltymyksistä tiettyihin

materiaaleihin ja herätehankinnoista vai todellisesta tarpeesta, johon etsitään tarkoituksenmukaisia, helposti huollettavia ja kestäviä ratkaisuja? Näkyykö materiaalivalinnoissa käsityöohjeiden suunnittelijoiden harrastajille valmiiksi mietityt materiaalit? Onko taustalla vielä joitakin muita tekijöitä? Nämä pohdinnat saivat aikaan sen, että päätin lähteä selvittämään tekijöitä materiaalivalintojen takaa.

Mielenkiintoni kohdistuu siis käsityöharrastajien materiaalivalintoihin. Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa ja kuvata niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat siihen millä perusteella käsityöharrastaja valitsee käsityötuotteissaan käytettävät materiaalit. Materiaalivalintoihin vaikuttavia aineellisia ja aineettomia tekijöitä sekä sitä miten käsityöharrastajat haluaisivat materiaalivalintansa tehdä, selvitetään sähköisen kyselytutkimuksen avulla, joka osoitetaan käsityöharrastajille Facebookin välityksellä. Tutkimuksen pääpaino on laadullinen. Aineistoa tarkastellaan teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla, jonka etuna on se, että aineistoa voidaan tarkastella aineistosta nousevin sekä teoriasta johdetuin teemoin, jolloin aineisto ja teoria käyvät analyysissä vuoropuhelua.

Tutkimuksen teoreettisessa taustassa pyrin määrittelemään tutkimuksen kannalta oleellisia käsityöhön ja käsityön harrastamiseen liittyviä teemoja. Kestävän käsityön esiin tuomisen näen tärkeänä näkökulmana nykykäsityössä ja tulevaisuuden käsityöntekemisessä. Materiaalivalintoja koskevan vähäisen tutkimustiedon vuoksi keskityn aiemmin tehtyihin tutkimuksiin, jotka liittyvät käsityöhön harrastuksena. Näistä tutkimuksista pyrin tuomaan esiin tuloksia, jotka liittyvät materiaalien valintaan tai ovat muuten oleellisia oman tutkimukseni kannalta.

2 Käsityö

Käsityötä voi lähestyä monesta eri näkökulmasta ja sitä kuvattu niin kotimaisessa kuin ulkomaisessakin kirjallisuudessa mitä moninaisemmin. Käsityö on myös peruskoulun oppiaine, joka yhdistää tekstiilityön ja teknisen työn menetelmiä. Koulukontekstin ulkopuolelta käsityön määritelmiä etsiessään kohtaa väistämättä useita käsityöhön liitettäviä käsitteitä. Yksinkertaisuudessaan käsityötä on määritelty tekemiseksi, käsin tai käsissä pidettävien työkaluin suoritetuksi työksi ja prosessiksi, mutta myös tekemisen lopputulokseksi eli tuotteeksi. Käsityö on toimintaa, jossa teoria ja käytäntö yhdistyvät ja jossa luovan prosessin avulla muotoillaan materiaalia konkreettiseksi esineeksi. (Anttila, 1993, s. 10; Kielitoimiston sanakirja, 2018; Luutonen, 2006, s. 174; Mikkonen, 2004, s. 147; Risatti, 2007, s. 168–169). Käsityöhön liittyy kuitenkin paljon muutakin kuin pelkkä tekemisen prosessi tai lopputuote. Karppinen ja Syrjäläinen (2014) toteavatkin, että käsityön olemusta on vaikea tyhjentävästi kuvata.

Kojonkoski-Rännäli (2014) on todennut, että käsin tekeminen ollut ihmisen inhimillisen tekemisen tapa jo ihmisen varhaisista vaiheista esihistoriasta lähtien. Myös Risatti (2007) toteaa käsityöesineiden valmistamisen kuuluvan ihmisen historiaan. Hän painottaa käsityön olevan ihmisen tekemää ja laajentaa käsityöllistä katsantokantaa myös ihmisen tekemiin työkaluihin sekä yksinkertaisiin koneisiin. Hän myös muistuttaa, että käsityö on syntynyt tyydyttämään ihmisen fysiologisia tarpeita kuten kehoa suojaavaa vaatetusta tai ruuan säilyttämistä varten valmistettavia astioita. (Risatti 2007, s. 41–42, 54–59, 69.) Heikkinen (1997) puolestaan etsii käsityöksi nimetyn ilmiön syntyä vasta teollistumisen alkua ajoista, sillä hän katsoo käsityön irtaantuneen muusta tuotannosta omaksi ilmiökseen ja teollisen tuotannon vastakohtaksi.

Käsityötä yleismaailmallisesti määriteltäessä Kojonkoski-Rännälin (2014) mukaan käsityössä on perimmiltään kysymys ihmisen alkuperäisestä suhteesta maailmankaikkeuteen, ihmisyyteen ja kehollisuuteen, vaikka se onkin konkreettista ja käytännölliseen tekemiseen perustuvaa toimintaa. Kojonkoski-Rännäli (2014) valottaa kuinka käsityö voidaan ymmärtää työnä, kulttuurina, tekijäänsä tyydyttävänä ja materiaalisesta ympäristöstä huolehtivana, leikinomaisena tekemisenä ja hyvän elämän käytäntönä, jos se erotetaan teoreettisesti elämän ylläpitämiseksi välttämättömästä työstä. Muissa eurooppalaisissa kielissä *työn* ja *valmistamisen* ero ovat olleet selkeitä toisin kuin suomessa, jossa nuo molemmat käsitteet ikään kuin yhdistyvät sanassa käsityö. Jos käsityöstä poistaa sanan *työ*, voidaan ajatella käsityötä kutsuttavan *käsin tekemiseksi*. Se on kuitenkin laaja

merkityksiltään, eikä välttämättä sisällä *valmistamisen* näkökulmaa, joka kertoo prosessin tuotoksena syntyvän jonkin tuotteen. *Käsin tekemisellä* voidaan nimittäin tarkoittaa myös tekemistä, josta ei synny uusia tuotteita, vaan se voi olla esimerkiksi korjaamista, siivoamista tai hoivapalvelun tuottamista, jossa tulokset ovat toisella tavoin havaittavia kuten uudistuksia tai parannuksia oleviin oloihin. (Kojonkoski-Rännäli, 2014, s. 37–39.)

Käsityötä on määritelty paitsi työksi, myös ihmisen toiminnaksi, jossa käsiä käyttämällä työestetään jotakin konkreettista materiaalia. Käsityön tuloksena syntyy jokin konkreettinen esine, jonka lopputuloksessa näkyy käytännöllisyys, esteettisyys ja tekniseen suoriutumukseen liittyvä kädenjälki tekijänsä kykyinä ja osana käsityöllistä prosessia. Käsityö kuvataankin hyvin monimerkityksellisenä. Siinä näkyy myös tekijänsä persoona ja se tuo käsityöntekijälle merkityksellisyttä ja kokemuksen työn tärkeydestä. Käsityöhön kuuluu tekijänsä inhimillinen panos ja funktionaalisuus sekä työssä vaikuttavat kulttuuriset, taloudelliset, tekniset, sosiaaliset, ergonomiset, psykologiset, esteettiset sekä eettiset tekijät, jotka muodostavat kokonaisuuden. Lisäksi käsityön tekemiseen liittyy itsensä toteuttamisen, moniaistisuuden ja ilmaisullisuuden sekä elämyksellisyyden ulottuvuuksia. Käsityöllä katsotaan olevan myös rooli minäkuvan rakentajana ja itsetunnon kehittäjänä. (Anttila, 1983, s. 13; Heikkinen, 1997, s. 75–90; Kojonkoski-Rännäli, 1995, s. 31, 61, 67–68; Kouhia, 2012, s. 30.)

Gauntlett (2011) kuvaakin käsityölle olevan ominaista siitä saatava tyydytys, sekä käsityöprosessin aikainen ideoiden, oppimisen ja tiedon toisiinsa kytkeytyminen, johon liittyy vahvasti luovuus ja tietynlainen tarve toteuttaa ja jakaa asioita. Hän myös toteaa käsityön olevan elinvoimainen ja ajanmukainen osoitus luonnon, ihmisen ja käsin tehtyjen esineiden välisestä yhteydestä. (Gauntlett, 2011, s. 24–25.) Ihatsun (2002) tulkin mukaan käsityötoiminnalle on ominaista kokonaisvaltaisuus ja tarkoituksenmukaisuus, jossa prosessi ja käsityöntekijän valinnat, intuitiivisuus ja tieto vaikuttavat ja näkyvät lopputuloksessa. Ihatsu (2004, s. 41) toteaa, että käsityön käsitteen määrittämisen ja ymmärtämisen taustalla vertailukohtana vaikuttavat vahvasti kuvataide ja muotoilu. Käsityön tuotannollista ajatusta puoltaa historiallinen näkökulma, joka näyttää vaikuttavan edelleen käsityön käsitteen määrittelemiseen. Ihatsu (2004) nimittäin valaisee, että aina keskiajalle asti käsityö on sisältänyt kaiken tuottamistoiminnan ja näin edeltänyt taidetta ja muotoilua. Renessanssin aikana taide alkoi erottautua käsityöstä autonomisuutta ja taiteilijan luovuutta korostavana henkisenä ja luovana alueena, jossa älyllistä toimintaa arvostettiin fyysistä työtä korkeammalle. Käsityötä jäi määrittelemään fyysisyys ja toistavuus. (Ihatsu, 2004, s. 41.)

Risatti (2007) pohdiskelee käsityön ja taiteen eroavaisuutta monesta näkökulmasta ja toteaa sen olevan kaikkea muuta kuin yksioikoista. Eroavaisuutta käsityön ja taiteen välille on yritetty selittää muun muassa taiteeseen yhdistetyllä intellektuaalisuuden käsitteellä, joka käsityöltä hänen mukaansa uupuu. Hän toteaa, että erottelua taiteen ja käsityön välille yritetään tehdä usein myös esineessä käytetyn materiaalin perusteella. Eri-tyisesti perinteisesti käsityömateriaaleiksi identifioituista savesta ja keramiikasta, kuituista ja lasista valmistetut esineet luokitellaan usein käsityön kategoriaan, kun taas maalaukset kategorisoidaan taiteeksi. Hänen mielestään käsityötä pitäisi ajatella näkökulmasta, joka ei ole pelkästään sitä mitä käsityöesineessä näemme esineenä tai esineen funktiona vaan tunnistaa ja ymmärtää käsityöesineen merkitys syvemmin. Hän myös painottaa, ettei käsityön ja taiteen eroavuus ole niin merkittävä, että ne voitaisiin luokitella eri kategorioihin. Tätä hän perustelee muun muassa sillä, että nykyinen taiteen esteettinen teoria soveltuu kuvaamaan sekä käsityötä että taidetta. (Risatti, 2007, s. 1–12, 67.)

Kuten edellisestä on huomattavissa, käsityölle löytyy varmasti yhtä määritelmää kuin on määrittelijääkin, ja kaiken kattavaa määritelmää on vaikea antaa. Kojonkoski-Rännäli (2014, s. 10) kuitenkin esittää käsityön säilyvän yhä uusien sukupolvien tekemisen tapana, vaikka kehitys on uhannut syrjäyttää sen liian työläänä, hitaana ja kalliina. Tätä hän selittää sillä, että käsityöhön liittyy arvoja ja merkityksiä, jotka antavat elämälle tarkoituksen ja tekijälleen voimaa. Myös Ihatsu (2006, s. 19) uskoo käsityön suosion säilyvän aikakaudesta ja kriisistä toiseen käsityön jatkuvan uudistumisen vuoksi.

Nykykäsityöstä puhuttaessa Na (2012, s. 70) erittelee nykykäsityön viiteen kategoriaan. Hänen esittelemänsä kategoriat erottelevat taidekäsityön ja ateljeekäsityön omaksi ryhmäkseen samoin perinteisen ja perinnekäsityön. Muita kategorioita ovat pienet käsityöryitykset, käsityöpohjainen teollinen muotoilu sekä amatööri- ja harrastelijäkäsityö. Nan (2012) käsityön luokittelussa oma tutkimukseni kohdistuu amatööri- ja harrastelijäkäsityöhön, jossa pitäydyn harrastelijäkäsityön tekijöissä erottelematta harrastuneisuuden astetta tai sitoutuneisuutta. Omassa työssäni ajattelen käsityötä suomalaisena käsityönä, johon näen vaikuttavan sekä perinteen, vallitsevan kulttuurin ja trendit kuin muualta saatavat vaikutteetkin. Tulkitsen käsityötä hyvin löyhästi uudistuvana ja luovana muotoilun kaltaisena kokonaisena käsityönä, joka ammentaa perinteestä, mutta innovoi myös uutta ja kykenee tuottamaan merkityssisältöjä. Toisaalta ajattelen käsityötä myös hyvin eksaktisti perinteitä kunnioittavana ositettuna käsityönä, jolla on myös oma paikkansa käsityössä ja sen historiassa. Tutkimuksessani painotan käsityötä muotoilun ja

kestävän käsityön näkökulmista, jotka lomittuvat toisiinsa ja ovat mielestäni tulevaisuuden käsityössä ja käsitöiden harrastamisessa oleellisia näkökulmia. Seuraavaksi avaen lyhyesti muotoilun näkökulmaa käsityöllisenä toimintana ja pyrin löytämään kestävän käsityön määrittelylle pohjaa.

2.1 Käsityö ja muotoilu

Olipa käsityön tulkintatapa taiteesta tai muotoilusta lähtevää on luonnollista perehtyä muotoilun käsitteen avaamiseen Ihatsun (2004) painottaessa muotoilua osana käsityön käsitteen määrittämistä. Sana muotoilu yhdistyy nykyään moneen eri alaan ja asiaan. Ei ole tavatonta puhua teollisesta muotoilusta, vaatetus-, ja huonekalumuotoilusta tai palvelumuotoilusta, jossa käyttäjäkokemus tai palvelun sujuvuus voivat olla keskiössä. Käsityömuotoilua eli designia on Anttilan (1993, s. 13) mukaan selitetty monella tavalla, mutta yleisimmin määrittely on tehty teollisen tuotesuunnittelun intressien mukaisesti.

Käsityömuotoilun Ihatsu (2004) kertoo jakavan käsityön kanssa enemmän yhtäläisyyksiä kuin eroavaisuuksia. Hän kommentoi käsityötä ymmärrettävän nykyisin pitkälti käsityömuotoiluna, sillä käsityöesineiden valmistamisessa rakenteen, ulkonäön ja valmistusmenetelmien valinnassa vaaditaan valintoja, oli valmistaja sitten käsityöläinen tai muotoilija. Käsityön muistuttaessa sekä taidetta että muotoilua, halutaan muotoilu kuitenkin pitää erillään, sillä muotoilijoita pidetään yhteiskunnassa menetelmien käyttäjänä ja taiteilijoita merkitsijöinä. Eroavaisuus näkyy myös siinä, että käsityöläisen myydessä tuotteitaan kenelle tahansa samat arvot omaavalle yhteiskunnan jäsenelle, muotoilija pyrkii valmistamaan tuotteita, jotka tyydyttävät kuluttajien haluja ja tarpeita. Käsityömuotoilu on keskittie käsintehtyjen uniikkituotteiden ja teollisesti tuotettujen esineiden välillä, jota ei voida katsoa tavanomaisen muotoilun kaltaiseksi ongelmanratkaisutoiminnaksi eikä taiteeksi, sillä käsityön kohdalla on vaikea määritellä missä kädentaito alkaa ja missä muotoilu päättyy. Käsityön käsitteen määrittelyssä käsityö, taidekäsityö ja käsityömuotoilu ovat tulkittavissa käsiteperheeksi, jota yhdistää käsin tekeminen tuotantomenetelmänä. (Ihatsu, 2004, s. 41, 46–51.)

Seitamaa-Hakkarainen (2006) näkee muotoilun perustuvan teollisen muotoilun ja mallinvalmistuksen taidoille, jossa oleellisia ovat suunnittelun lisäksi käsityötaito ja materiaalien tunteminen ja soveltaminen. Hän lähtee siitä näkökohdasta, että käsityöllinen suunnittelu ja käsityömuotoilu ovat käytännöllistä toimintaa eikä suunnittelua ja materiaalista muodonantoa voida selkeästi erottaa toisistaan. (Seitamaa-Hakkarainen, 2006,

s. 186–187.) Anttila (1993) puolestaan määrittää käsityön sekä käsi- ja taideteollisuuden kokonaisuudessaan muotoiluksi todeten, että muotoilua voidaan sanoa ihmisen ja hänen ympäristönsä väliseksi kosketuspinnaksi, toiminnaksi, jossa ihminen jonkin materiaalin avulla saa aikaan ympäristön muutoksia. Hän vielä täsmentää, että muotoilun katsotaan tarkoittavan kaikkea, mikä on suunniteltu, piirretty, rakennettu, koottu ja tehty. (Anttila, 1993, s. 14, 17, 27.) Vieläkin laveammalle polulle muotoilun johdattaa Papanek (1973), jonka mielestä muotoilu on kaiken inhimillisen toiminnan perusta. Hän toteaa kaikkien olevan muotoilijoita, sillä muotoiluksi tulee katsoa kaikenlaisen tavoitteellisen toiminnan suunnitteleminen, olipa kyseessä lapsen kasvattaminen, piirakan leipominen tai kirjoituspöydän laatikon järjestäminen. Hän painottaa, että muotoilun tulee olla jollakin tapaa merkityksellistä ja määrittelee muotoilun tietoiseksi yrittämiseksi merkityksellisen järjestyksen saavuttamiseksi. (Papanek, 1973, s. 21–24.)

Anttila (1993, s. 27) toteaa, että muotoilu sanan käyttöä usein aristellaan käsityön osalta, mutta ehkä tilanne on hiljalleen jo tuosta kommentista muuttunut, jos asiaa palaa katsomaan esimerkiksi koulukontekstiin. Muotoilun käsitettä nimittäin käytetään opetussuunnitelmassa käsityön tehtävän ja tavoitteiden määrittelyssä (ks. POPS 2014). Erilaisia muotoilupolkuja näkee myös käytettävän peruskoulun käsityöopetuksessa. Pöllänen ja Krögerkin (2004, s. 163) tuovat esiin, että käsityön voidaan sanoa olevan muotoilua silloin kun käsityötuotteen valmistuksessa visuaalista ja teknistä suunnittelua seuraa prototyypin tai mallikappaleen valmistaminen.

2.2 Kestävä käsityö

Kestävä käsityö pitää sisällään vahvan ajatuksen materiaaleista ja käsityöhön liittyvistä arvoista ja arvostuksista. Tutkimustietoa kestävästä käsityöstä juuri kestävä käsityön käsitteellä on vähän, ja siltä puuttuu vielä yksiselitteinen määritelmä, mutta ei voida sanoa, etteikö kestävä käsityö olisi kirjallisuudessa käsitelty. Aiheesta valmisteilla oleva väitöskirja ei ehdi oman työni lähteeksi, mutta käytän siihen liittyviä tutkimusjulkaisuja omassa viitekehyksessäni kestävä käsityön määrittelyssä. Kestävä käsityön käsitettä on käytetty ja sitä on yritetty alustavasti myös määritellä muutamissa Helsingin yliopiston pro gradu -tutkielmassa. Kaikissa näissä tutkimuksissa taustalla perustellusti vaikuttaa kestävä kehityksen viitekehys, josta myös käsite kestävä käsityö näyttää ainakin osittain juontavan juurensa. Kestävä kehityksen viitekehyksessä on huomioitu ekologiset, taloudelliset, sosiaaliset sekä kulttuuriset näkökulmat. (Ympäristöministeriö). Katson

kestävän käsityön olevan nykyaikaa ja tulevaisuudessa yksi käsityötä vahvasti määrittelevä ominaisuus. Omassa työssäni kestävä käsityö on tärkeä määritellä, koska liitän sen läheisesti sekä aineelliseen että aineettomaan käsityön materiaalisuuteen.

Kestävää käsityötä omissa pro gradu -tutkielmissaan ovat pyrkineet kuvaamaan tai määrittelemään Johanna Vaara (2010), Riikka Ylöstalo (2014) ja Janita Perttula (2017). Vaara (2010) pyrki omassa pro gradussaan selvittämään Suuri Käsityö -lehdessä esiintyvää kestävää käsityötä oman tutkielmansa viitekehyksestä nousseella kestävä käsityön käsitteellä. Ylöstalo (2014) selvitti omassa tutkielmassaan miten kestävä käsityö, käsityötuotteiden elinkaaret ja tuotesuhteet näyttäytyvät käsityöntekijä-käyttäjien tulevaisuuspohdinnoissa ja millaista on kestävä käsityö vuonna 2030. Perttula (2017) puolestaan halusi omassa kolmivaiheisessa tutkielmassaan selvittää miten kestävä käsityö näyttäytyy kirjallisuudessa ja mitä kestävä käsityö on käsityöharrastajien mielestä. Lisäksi hän kehitti markkinoinnista tutun tarinallisuuden keinoin käsityöharrastajille suunnatun verkkomateriaalin kestävästä käsityöstä ja tutki miten käsityöharrastajat suhtautuivat kestävään käsityöhön sen avulla.

Vaara (2010) kuvaa omassa tutkielmassaan kestävä käsityön viitekehyksen muodostuneen käsityölle luonteenomaisen kuluttaja-tuottaja -toiminnan perusteella. Hän esittää kestävä käsityön olevan toimintaa, joka huomioi kestävä kehityksen osa-alueet, kestävä kulutuksen periaatteet, jossa on yhtymäkohtia kestäväan muotiin. Tärkeään rooliin hänen tutkimuksessaan nousi tekstiilien elinkaariajattelu sekä materiaalien uudelleen hyödyntäminen. Hän tulkitse kestävä käsityön materiaaleiksi vanhat tuotteet, ylijäämä- ja jättemateriaalin. Materiaalilähtöinen näkökulma ja analyysi perustui Suuri Käsityö -lehden ohjeisiin ja sen perusteella hän linjasi kestävä käsityön tekniikoiksi uusiokäytön, uudistamisen, muodistamisen, korjaamisen, koristelun ja askartelun. Näistä tekniikoista hän katsoi uusiokäytön lisääntyneen tutkimuksen ajanjakson 2000–2008 aikana. Uusiokäyttö painotti tuotteen elinkaariajattelua ja avainkäsitteiksi kestävälle käsityölle Vaara (2010) nimesikin tutkimuksensa perusteella elinkaaren lisäksi laadun, materiaalin, ilon ja oivalluksen sekä perinteen uudistamisen.

Ylöstalo (2014) toteaa oman tutkimusaineistonsa perusteella kestävä käsityön ilmiön olevan monimutkainen. Hän kuvaa aineistoaan jäsentävien teemojen limittyvän toisiinsa ja olevan monitasoisia sekä muuntuvia. Hän kuitenkin nostaa tuotteen ominaisuudet, käsityöharrastajan valinnat ja käsityön valmistus- ja käyttöprosessit kuvaamaan kestävä käsityön sisältöä ja tekijä-käyttäjän tuotesuhdetta. Hän kuvaa kestävälle käsityölle

välttämättömäksi käsityöharrastajan suhteen valmistamaansa tuotteeseen, jonka syntyyn vaikuttavat käsityöharrastajan tuotteen ominaisuuksien perusteella tekemät valinnat valmistus- ja käyttöprosessin aikana. Ylöstalon (2014) tekijä-käyttäjä pohjautuu Koskennurmi-Sivosen (2000) käsityötuotteen analyysiin, joka huomioi taloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset arvot ja merkitykset, ympäristönäkökulmat sekä ajallisuuden ja esteettisyyden käsityöllisessä prosessissa. Koskennurmi-Sivosen (2000) tekijä-käyttäjä voidaan nähdä samana henkilönä etenkin juuri harrastuskäsityöstä puhuttaessa, jolloin käsityötuotteita valmistetaan usein itselle.

Ylöstalo (2014) on onnistunut luomaan kolminaisuuden ominaisuuksien, valintojen ja prosessin välille tuotesuhdetta kuvatessaan. Käsityön osa-alueiden sisältöihin hän luettelee valmistus- ja käyttöprosesseihin teknologian, raaka-aineen tuotannon ja jalostuksen materiaaliksi, suunnittelun, valmistuksen, käytön ja säilytyksen, huollon ja korjauksen, kierrätyksen, jätteen käsittelyn, yhteisöllisyyden ja ekotehokkuuden. Tuotteen ominaisuuksiin hän sisällyttää miellyttävän ulkonäön, toimivan muodon ja rakenteen, materiaalin ominaisuudet, toiminnallisuuden ja muunneltavuuden, tarkoituksenmukaisuuden, hoidettavuuden ja huollettavuuden, kierrätettävyyden, laadukkuuden, yksilöllisyyden sekä ajattomuuden. Tekijä-käyttäjän valintoihin hän liittää tiedon, taidon, osaamisen, ajan ja rahan, hyvinvoinnin, tarpeet ja arvot, valvonnan ja säädökset, yhteisön ja paikallisuuden, säästeliäisyyden, itsetuntemuksen, materiaalin saatavuuden sekä luovuuden. (Ylöstalo 2014, s. 78.)

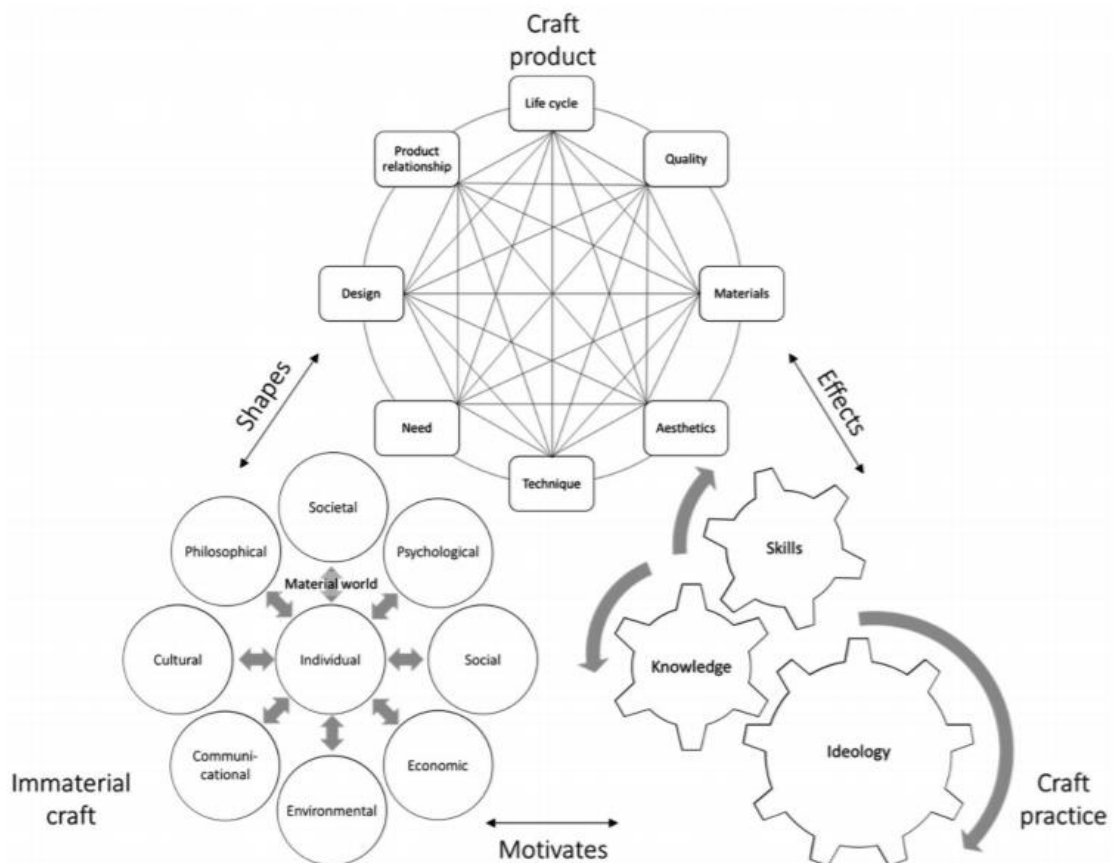
Perttula (2017) toteaa kestävän käsityön tarkoittavan kestävän kehityksen eri näkökulmien huomioimista käsityössä ja toteaa kestävän käsityön olevan monimutkainen ja vaikeasti määriteltävä käsite. Käsityöharrastajat kuvasivat kestävän käsityön arvioinnissa tärkeimmiksi seikoiksi tuotteen laadun ja pitkäikäisyyden. Seuraavaksi tärkeimpinä raportoitiin kierrätys- ja ylijäämämateriaalien käyttö sekä materiaalin laatu ja niiden ekologisuus. Käsityöharrastajat näyttivät ymmärtävän tuotteiden käyttöä ja käytöstä poistoa koskevia näkökulmia, mutta eivät osanneet yhdistää kaikkia tuotteen elinkaareen kuuluvia vaiheita kestävän käsityön arviointiin. Useimmat vastaajat kuitenkin kokivat olevansa kestävän kehityksen periaatteita noudattavia käsityöharrastajia. Perinteiden jatkaminen koettiin käsityöharrastuksen tärkeänä osana vastuullisuuden ja ekologisuuden seurauksena perässä. Tutkimuksensa perusteella Perttula (2017) toteaa käsityöharrastajien osaavan yhdistää vain osan kestävään käsityöhön liittyvistä näkökulmista. Alle 20 %:a tutkimukseen osallistujista arvioi kestävyys esimerkiksi energian ja vedenkulutuksen minimoimisen, luonnonmukaisten materiaalien suosimisen tai käsityön eettiset ominaisuudet. (Perttula, 2017.)

Taina Saha (2011) puolestaan kuvaa kestävässä käsityössä kohtaavan aineettoman kulttuuriperinnön vaalimisen ja säilyttämisen, hyvän muotoilun, tarkoituksenmukaisten materiaalien ja kauneuden. Sisältöteemoiksi kestävään käsityöhön hän nostaa kestävyys- den, kulttuurin, kauneuden, kosketuksen, kannattavuuden sekä kommunikaation. Käsityön avulla on siis Sahan (2011) mukaan mahdollista koskettaa ja kertoa tarinaa sen lisäksi, että sen avulla voidaan valmistaa kestäviä käsityötuotteita. Näin ollen hän myös toteaa kestävässä käsityön olevan muutakin kuin tuunaamista tai kierrätystä, jotka arkikielessä ja kestävässä kehityksen mukaisesti voidaan helposti yhdistää kestävässä käsityöhön. Aivan kuten Saha (2011) myös Räisänen, Kouhia, ja Kärnä-Behm (2014) toteavat, että kestävässä käsityössä tulee ottaa huomioon myös kulttuurisia ja sosiaalisia näkökulmia sekä tuotteen tuleva käyttöarvo suhteessa suunniteltavaan ja valmistettavaan tuotteeseen. Käsityön kestävyttä ei voida siis arvioida pelkästään materiaalien ja tuotantotapojen ympäristömyötäisyyden ja laadukkuuden perusteella. Tuotesuunnittelussa käytettävyyks on myös vastuullista suunnittelua. (Räisänen ym. 2014, s. 53.)

Vartiainen ja Kaipainen (2012) tutkivat käsityön opettajiksi opiskelevien kokemuksia kestävästä käsityöstä ja minkälaisia näkökulmia he halusivat nostaa kestävässä käsityön opetukseen. Tutkimuksen mukaan tärkeänä kestävässä käsityön toteuttamisessa nähtiin se mistä materiaalit hankitaan ja niiden alkuperän tunteminen. Tämä näkökulma sisälsi tuotantoprosessit kuiduiksi ja kuiduista langaksi. Yleisesti ottaen opiskelijat suosivat luonnonkuituja, jotka olivat paikallisesti tuotettuja sekä luonnonvärein värjättyjä. Opiskelijat kertoivat käyttävänsä käsityömateriaaleja taloudellisesti esimerkiksi uudistamisen, muodistamisen ja korjaamisen keinoin. Kierrätetyn materiaalin käyttäminen uudessa tuotteessa oli suurelle osalle luontainen tapa toimia ja hukkamateriaalia varastoitiin odottamaan sopivaa projektia. Luonnonkuidut miellettiin ympäristön kannalta ekologisimmaksi sekä käyttömukavuudeltaan parhaaksi vaihtoehdoksi sen lisäksi, että niiden avulla voidaan ylläpitää kuitujen muokkaamisen taitoa ja kulttuuriperintöä yllä. Tulevaisuuden työssään käsityön opettajina opiskelijat pitivät tärkeänä opettaa laadukkaiden tekstiilituotteiden ja vaatteiden valmistusta ja niiden huoltoa ja huomioida valmistuksessa tarve, materiaalit, tekniikat ja itse prosessi. Myös kulttuuriset näkökulmat haluttiin tuoda opetukseen kestävässä kehitykseen perustuen. Opiskelijat pitivät käsityötä kestävässä kehityksen näkökulmien opettamiseen hyvin soveltuvana oppiaineena. (Vartiainen & Kaipainen, 2012.)

Väänänen, Pöllänen, Kaipainen & Vartiainen (2017) tutkivat 16 käsityöläisen käsityksiä käsityöstä ja käsityötuotteista kestävässä kehityksen näkökulmasta. Tutkimuksen perusteella kestävä käsityö koostuu kolmesta elementistä (ks. Kuvio 1.), jotka ovat kestävä

käsityön toimintatapa (craft practise), käsityötuote (product) ja käsityön aineeton materiaalisuus (immaterial craft). Tutkimuksen mukaan kestävä käsityö jakautui käsityöläisten näkökulmasta käsityönharjoittamisessa tietoon, taitoon ja ideologiaan, jotka kuvaavat kestäväns käsityön toimintatapaa (craft practice). Käsityötuotteessa kestävä käsityö tarkoitti käsityöläisten mukaan tuotteen tarpeellisuutta (need), elinkaarta (life cycle), materiaaleja (materials) ja niiden alkuperää sekä laatua (quality), esteettisyyttä (aesthetic), muotoilua (design) ja tuotesuhdetta (product relationship) käsityötekniikoiden (technique) lisäksi. Aineettoman materiaalisuuden kahdeksan eri näkökulmaa ovat tutkimuksen mukaan filosofisia, sosiaalisia, psykologisia, yhteiskunnallisia, taloudellisia, ympäristöön ja kommunikaatioon vaikuttavia sekä kulttuurisia. Nämä kolme kestäväns käsityön ulottuvuutta, käsityön toimintatapa, käsityötuote ja käsityön aineeton materiaalisuus muodostavat oman moninaisen systeemin, mutta joilla on toisiinsa vaikuttavia suhteita ja kauksaalisia vaikutuksia. Yhdessä ne muokkaavat ympäröivää maailmaa ja ympäröivä maailmaa muovaa niitä. (Väänänen ym., 2017.)

Kuvio 1. Kestäväns käsityön kokonaisuus (The system of sustainable craft) Väänänen ym. (2017, s. 277) mukaan.

Väänänen, Vartiainen, Kaipainen, Pitkäniemi, & Pöllänen (2018) jatkoivat kestävän käsityön määrittämistä koulutuksen näkökulmasta ja tutkivat 41 käsityön opettaja opiskelijan käsityksiä kestävästä käsityöstä. Tutkimuksessa käytettiin käsityötuotteen ja käsityön aineettoman materiaalisuuden mukaisia kokonaisuuksia, joiden perusteella muodostettiin neljä eri orientaatiota, joiden mukaisesti kestävää käsityötä voi katsoa. Nämä orientaatiot olivat tuote orientoitunut, käsityön toimintatapa orientoitunut, aineettoman materiaalisuuden mukaan orientoitunut sekä holistisesti orientoitunut. Kolme ensimmäistä orientaatiomuotoa sisälsivät juuri oman näkökulmansa mukaisia osa-alueita, mutta holistisessa orientaatiossa ei ollut nähtävissä painotusta kolmeen edellä mainittuun orientaatioon vaan siinä yhdistyi kaikkien näkökulmien kokonaisvaltainen huomioiminen. (Väänänen, 2018.)

Kestävyys sanana yhdistetään hyvin usein kestävään kehitykseen tai vielä arkisemmin materiaalin kestävyYTEEN, jolloin tarkoitetaan sen kulumis- tai rikkoutumisominaisuuksien kaltaisia asioita. Tekstiilien kohdalla kestävästä kuiduista puhuttaessa Fletcher (2008, s. 36) toteaa suunnittelijan suurimman haasteen olevan tuotteelle ja sen käyttäjälle sopivimpien ja yhtä aikaa kestävimpien materiaalien löytäminen. Tuotteen fyysinen kestävyys voidaan Koskennurmi-Sivosen ja Anttilan (2007, s. 305–306) mukaan todeta vain ajan kuluessa ja sen olevan läheisessä yhteydessä tuotteen huollettavuuteen ja sen mahdolliseen jatkokäyttöön muunneltavuutensa perusteella. Tuotteen kestävyYdestä puhuttaessa voidaan tarkoittaa myös sen ajan kestävyYttä, jolloin se on ikään kuin aina muodissa. Kestävästä käsityöstä puhuttaessa nämä asiat tulevat usein esiin. Karppinen ja Syrjäläinen (2014) toteavat hyvän käsityön perusominaisuudeksi sen, että tuotteet tehdään kestämaan. Tässä he sivuavat nähdäkseni juuri materiaalista kestävyYttä, mutta tuovat mukaan myös kestävään käsityöhön liitettäviä asioita. He luonnehtivat käsityön kuvaavan sitä, millaiseksi maailma on muotoiltu tai on muotoutunut kyseisenä aikakautena sekä kuvaavan millainen ihmisen suhde on ympäristöönsä ja kulttuuriinsa. Heidän mukaansa voidaan ajatella ihmisen jättävän muistoja itsestään ja kulttuuristaan, jotta jäljempänä tulevat voisivat palata heidän maailmaansa. Näin Isoäidin kutomien ja kirjomien liinojen myötä voidaan tuoda esiin ajatuksia niin yksilöstä kuin kulttuurista ja aiemmasta materiaalisesta, esineellisestä ja tekemisen maailmasta. (Karppinen & Syrjäläinen, 2014, s. 30.)

Käsityöllisessä tuotteiden muotoilussa Anttila (1993) korostaa vastuullisuuden näkökulmaa ja muistuttaa, että pyrittäessä tekemään parempia ratkaisuja ympäristön parantamiseksi muotoilun avulla, tulisi punnita tuotteen taloudellisia, teknisiä, sosiaalisia, ergonomisia, psykologisia, esteettisiä ja eettisiä sekä kulttuurisia tekijöitä. (Anttila, 1993, s.

13–14, 27.) Anttilan vastuullisuuden näkökulma soveltuu kuvaamaan myös kestäväää käsityötä, sillä yhtymäkohdat kestävään kehitykseen ovat ilmeiset.

Vaara (2010) nostaa kestävään käsityön kontekstissa ekologisen kestävyuden ensisijalle, jolloin käsityöharrastaja voi valita materiaalikseen kierrätetyn ja käytetyn tuotteen, ja säästää siten energiaa ja luonnonvaroja. Valitessaan elinkaarensa loppuun tulleen tavarain tai kankaaksi tai langaksi palautettua materiaalia, käsityöntekijä voi toimia ekologisesti. (Kärnä-Behm, 2005, s. 121.) Nämä ajatukset pohjaavat ekologiseen ajattelutapaan, jota Suojanen (2002) kuvaa yhdeksi kestävään kehityksen ulottuvuudeksi kulttuurisen, sosiaalisen, taloudellisen kestävyuden rinnalle. Samoja näkökulmia ovat käyttäneet Räisänen ym. (2014) käsityötuotteen kestävyuden arviointiin kehittämässään Fingerprint -työkalussa. Kulttuurinen kestävyys perustuu kunkin kansan omalle kulttuuriperinnölle ja arvomaailmalle. Käsityötuotteen kestävyuden arvioinnissa olennaista on kulttuuriperinnön jakaminen sekä taidon ja oppimisen näkökulma. Sosiaalinen kestävyys syntyy tasa-arvosta, ihmis- ja eläinoikeudellisesta eettisyydestä sekä yksilön elämänhallintaa parantavista ja yhteisöllisyyden huomioivista tekijöistä. Siinä voidaan huomioida myös käsityötuotteen merkityksellisyys kommunikoinnin, ilmaisevuuden ja helppokäyttöisyyden kautta. Taloudellinen kestävyys käsittää taloudellisen kannattavuuden, kilpailukykyneen, kokonaiskustannuksineen ja myyntikatteineen. Taloudellista kestävyyttä voidaan arvioida niin pienyrittäjän, kunnan kuin valtionkin toiminnantasolla ja taloudellisesti kestävästi työskennellen tuotteen suunnittelussa koko elinkaari otetaan huomioon, jolloin materiaaleja käytetään järkevästi ja taloudellisesti. Käsityötuotteen kohdalla merkityksellistä on tuotteen hyödyllisyys, muunneltavuus sekä sen tuottama ilo ja hyvinvointi. Suojanen (2002) puhuu vielä tuotannollisesta kestävyudesta, jossa pääroolissa ovat materiaalit ja energian kulutus. (Räisänen, ym. 2014, 59–60; Suojanen, 2002.)

Kestävään kehityksen mukaisen muotoilun tulee Kähösen (2009) mukaan suunnata huomio pitkän aikavälin vaikutuksiin, jolloin tuotteen raaka-aineiden eli materiaalien, tuotannon, jakelun ja energiakysymysten tulisi erottua tuotteen suunnitteluprosessissa, jossa itse tuote on vain jäävuoren huippu. Kähönen (2009) tuo esiin, että suomalaisessa muotoilussa tuotteen pitkäikäisyys ja monikäyttöisyys ovat olleet käyttömukavuuden ja esteettisyyden lisäksi tärkeässä roolissa. Harmonia käyttäjän, luonnon ja ympäristön välillä on ollut luonnollista suomalaisessa muotoilutraditiossa ja sen on katsottu palvelevan myös ekologista ajattelua. Suomalainen muotoilu on ilmentänyt läheistä ja kunnioittavaa luontosuhdetta. (Kähönen, 2009, s. 24; Luutonen, 2002, s. 16.)

Kestävästä kehityksestä käsityössä puhuttaessa Koskennurmi-Sivonen ja Anttila (2007) tukeutuvat suunnitteluun, materiaaliin ja tekniikkaan, joita he pitävät kestävyiden ja käsityötuotteen laadun ulottuvuuksista tärkeimpinä. Näiden kolmen ulottuvuuden vuorovaikutus synnyttää tuotteen perustoimivuuden elementit ja tyylin, jotka ovat tuotteen käytettävyyden edellytyksiä. Tyylin keskeinen osatekijä on tuotteen materiaali. Suunnittelussa voidaan kiinnittää huomiota paitsi tarpeiden ja halujen tyydyttämiseen, myös tuotteen elinkaareen. Tekniikan avulla voidaan myötävaikuttaa muun muassa tuotteen esteettiseen laatuun. Materiaalivalinnalla voidaan vaikuttaa tuotteen mieluisuuteen, tyyliin ja ajan kestävyteen unohtamatta sitä, että se on myös ympäristön kannalta kestävä. Ympäristökeskeisessä määritelmässä huomioidaan tuotteen ominaisuudet, jotka eivät ole olennaisia tuotteen käyttäjälle tai tule ilmi käytössä, mutta jotka voivat aiheuttaa harmia esimerkiksi ympäristölle. Ympäristökeskeinen laatu on korkeimmillaan, kun se ei aiheuta vahinkoa ympäristölle missään elinkaarensa vaiheessa ja kyetään poistamaan käytöstä suunnitelmallisesti tai uusiokäyttöön. (Koskennurmi-Sivonen & Anttila, 2007, s. 299–305.)

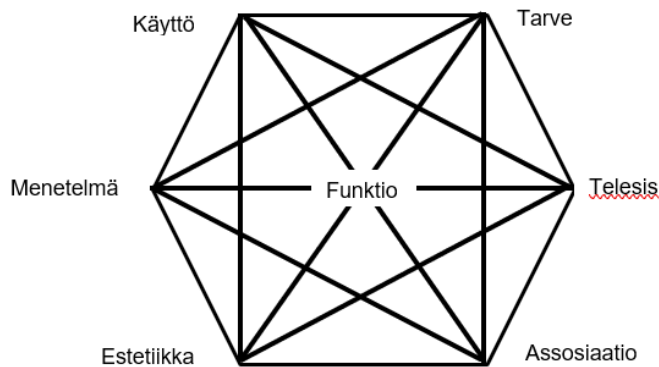
Suojanen (2002) toteaa kestävä kehityksen kannalta kuluttajan roolin olevan oleellinen. Käsityöntekijä toimii konkreettisesti sekä kuluttajana että tuotteiden valmistajana, jolloin hän voi valinnoillaan vaikuttaa kestävä kehityksen toteutumiseen. Tuotteen tai materiaalin elinkaaren tunteminen auttaa tekemään eettisempiä valintoja muun muassa tuotantoprosessien osalta. Tuotteen elinkaari tekstiilien osalta rakentuu raaka-aineen valinnan ja viljelyn sekä teollisen tuotannon ja prosessoinnin lisäksi materiaalin jalostamisesta edelleen kuiduksi, langaksi tai kankaaksi. Tämän jälkeen tekstiilit vielä viimeistellään, pakataan, kuljetetaan ja markkinoidaan eteenpäin tuottajille ja kuluttajille. Päädyttyään kuluttajalle tekstiiliä käytetään, huolletaan, uusiokäytetään tai kierrätetään ja lopulta hävitetään. Kuluttajan tulisikin osata valita ympäristömyötäisiä materiaaleja, jotka ovat ajattomia, monikäyttöisiä ja kestäviä. Hoitamalla, huoltamalla ja korjaamalla kuluttaja voi pidentää tuotteen elinkaarta ja parhaimmillaan tuotteen elinkaaren lopussa sen materiaali pystytään vielä uusiokäyttämään eikä sitä poisteta jätteeseen. (Sherburne, 2009, s. 30–31; Suojanen, 1995, s. 12–17; Suojanen, 2002, s. 35–38.)

Anttila on tutkimuksessaan jo vuonna 1983 käsitellyt käsityön arvopäämääriä käsityötuotteen valmistamisen ja valmiin tuotteen näkökulmasta ja päätenyt tulkinnassaan siihen, että käsityöprosessilla on suuri merkitys. Ensisijaisesti käsityöprosessia kohtaan tunnetut asenteet olivat tutkimuksen mukaan positiivisia asenteita ja vasta toissijaisena tulivat asenteet tuotosta kohtaan. Kolmantena tulivat asenteet tuotteen funktiota kohtaan. (Anttila, 1983). Käsityömateriaalien valintaa ja kestävä käsityötä mietittäessä juuri

tuotteen funktio ja siihen liittyvät ominaisuudet ovat keskeisellä sijalla. Valittaessa epä-tarkoituksenmukaisia materiaaleja tuotteeseen, voidaan hävittää sen funktionaalisuus osittain tai jopa kokonaan. Anttilan (1983) käsityön prosessi, tuote ja funktio tärkeinä arvopäämäärinä istuvat kestävään käsityöhön erinomaisesti kaikkien sisältäessä elementtejä kestävästä käsityöstä varsinkin, jos sitä tarkastellaan kestävä kehityksen viitekehityksessä. Kouhian (2012) mukaan käsityötuotteen käytettävyys, hyödyllisyys ja kestävyys muodostavat sen funktionaalisen merkityksen, joka muotoutuu suhteessa esineen käyttäjään ja sosiaaliseen elämään. Visuaalisen ja teknisen suunnittelun tulisi löytää tuotteen esteettisiin ja funktionaalisiin arvoihin liittyvät parhaat ominaisuudet, jotta se olisi esteettisesti miellyttävä, käyttökelpoinen, toimiva ja toteutettavissa oleva. (Pöllänen & Kröger, 2004, s. 163.)

Puhuttaessa tuotteen funktiosta ei voi ohittaa Papanekin (1973) funktionaalisuudesta hahmottamaa kokonaisuutta, johon kuuluvat tarve, telesis, assosiaatio, estetiikka, menetelmä ja käyttö, jotka ovat yhteydessä toisiinsa (ks. Kuvio 2.). Papanekin funktiokokonaisuus on ollut luomassa pohjaa myös Väänäsen ym. (2017) kestävä käsityön määrittelylle. Papanekin mallissa *tarve* kuvaa kuluttajan perustarpeita ja haluja, mutta myös syvällisempiä tarpeita kuten taloudellisia, henkisiä, intellektuaalisia, psykologisia, henkisiä ja teknologisia tarpeita tyydyttäviä tarpeita. *Telesiksellä* tarkoitetaan tuotteen tai esineen sopivuutta kontekstiinsa ja siinä huomioidaan tuotteen sidonnaisuus kulttuuriinsa, aikaansa ja vallitseviin olosuhteisiin. Papanek antaa tästä havainnollistavan esimerkin japanilaisten Tatami-matoista, jotka ovat osa koko talon suunnittelu kokonaisuutta, ja joiden toiminnallisuus kontekstistaan erotettuna muuttuu kestävämmäksi. *Assosiaatio* jo sanana kertoo, että kyseessä on katsojan mieleen tulvahtavat mielikuvat. Katsoja ikään kuin liittyy näkemäänsä merkityksiä, joita olettaa sillä olevan. Tuotteen tai esineen muotoilussa Papanek (1973) toteaa monien tuotteiden suunnitteluun sisältyvän jo ennalta tiettyjä arvoja, joita psykologinen ehdollisuutemme on usein jo lapsuudessa muokannut. Papanek (1973) toteaa assosiationaalisten arvojen olevan hyvin universaaleja. Esimerkiksi nahasta valmistetun tuotteen voi assosoida eli mieltää kestäväksi ja pitkäikäiseksi mikäli nahalla on tällainen assosiativinen arvo katsojansa mielessä. *Estetiikka* Papanek (1973) kuvaa muotoilijan tärkeimmäksi työkaluksi. Hän tiivistää estetiikan muotoilussa tarkoittavan muotojen ja värien kokonaisuuksia, jotka muotoilija suunnittelee katsojaa miellyttäviksi, koskettaviksi, kauniiksi ja merkityksellisiksi. *Menetelmällä* Papanek (1973) tarkoittaa työvälineiden, työmenetelmien ja materiaalien välistä vuorovaikutusta, jossa materiaalia kunnioitetaan ja sitä käytetään harkitusti. Myös työvälineitä sekä työmenetelmiä käytetään parhaalla mahdollisella tavalla sovittaen niiden käyttö käytettävän materiaalin mukaan. *Käyttöä* Papanek (1973) selventää yksinkertaisesti sillä

kuinka suunniteltu tuote soveltuu siihen käyttöön, johon se on tarkoitettu. Papanekin (1973) funktiokokonaisuus kuvaa pitkälti kaikkia niitä tekijöitä, joita suunnittelu- ja muotoiluprosessissa tulee huomioida tuotteen elinkaaren lisäksi. (Papanek, 1973, s. 25, 33–34.)

Kuvio 2. Papanek (1973) Funktiokokonaisuus.

Kestävän käsityön määrittelyyn ei yksiselitteistä vastausta ole mahdollista saada tämänhetkisen tutkimustiedon perusteella. Tähän kappaleeseen kokoamieni kestävä käsityötä kuvaavien tekijöiden ja määritelmien joukosta Sahan (2011) määritelmän katson kyseenalaistavan kestävä käsityön määritelmää, jossa kestävä käsityön materiaaleiksi luokitellaan vain uusiokäyttöön otettua tai jollain tapaa hylättyä materiaalia olipa kyseessä ylijäämä tai poistomateriaali. On toki totta, että käytetystä materiaalista tehty käsityötuote voi olla kestävä käsityötä. Näen kuitenkin kestävä käsityön mahdollistavan tuotteiden valmistamisen myös uudesta materiaalista, kuten myös Saha (2011), mikäli käsityö on valmistettu kestävä käsityön periaatteiden mukaisesti.

Kirjallisuuspöimintojen perusteella kestävä käsityö näyttäytyy monimuotoisena ja monitahoisena ilmiönä ja materiaalisuus käsityössä ja kestävässä käsityössä voi olla sekä aineellista että aineetonta. Seuraavaksi paneudun tarkemmin siihen, miten käsityön materiaalisuutta kuvataan kirjallisuuden perusteella.

3 Materiaalisuus käsityössä

Materiaali on raaka-ainetta, ainesta ja sitä käytetään myös kuvaamaan ihmisjoukkoa esimerkiksi oppilasmateriaalista puhuttaessa. Toisaalta materiaali määritellään myös aineistoksi tai tarvikkeiksi. (Kielitoimiston sanakirja.) Käsityöhön, Kielitoimiston sanakirjan määritelmä on varsin oivallinen, tarvitaanhan käsityötuotteen tekemiseen raaka-aineita ja tarvikkeita. Kettula (2006, s. 228) tiivistää materiaalisuuden käsityössä ajatukseen, että käsityötuotteen tuottamiseen tarvitaan vähintään tekijä, työstettävä materiaali sekä prosessiin tarvittava työväline. Kouhian ja Laamasen (2014) mukaan käsityön merkitys on siinä, että opimme kunnioittamaan materiaa ja elämään materian kanssa ymmärtäen paikkamme maailmassa ja osana ympäristöämme.

Käsityön määrittelyssä todettiin, että käsityö on käsin tekemistä. Käsin jonkin asian tekemisessä on luonnollista ajatella, että siihen liittyy jotakin käsin kosketeltavaa, tunnus-teltavaa ja kosketusaistin avulla havaittavaa materiaalia. Konkreettisesti havaittavasta materiaalista puhuttaessa ei voi sivuuttaa aistien merkitystä käsityön materiaaleja ha-vainnoitaessa ja niitä työstettäessä. Ihatsu (2006, s. 27) toteaa materiaalista saatavan informaatiota aistien avulla. Kosketuksen avulla havaittu materiaalin pehmeys, karheus tai viileys voivat tuoda lisää informaatiota pelkälle näköhavainnolle ja hajuaistin avulla voi havaita esimerkiksi puun tuoksun. Käsityötuotteissa voidaan näin sanoa olevan hap-tisia ja optisia ominaisuuksia, eli keho voi ”ajatella” ja käsi ”katsoa”. (Ihatsu 2006, s. 27.) Käsityön tekeminen on ruumiillista työtä, jossa olennaista on juuri monipuolinen havait-seminen. Aistit ovat ohjaava tekijä ja tekeminen toteutuu kehon liikkeiden varassa. Oman ruumiin käyttäminen aistien ja tilassa liikkuen on ihmiselle luontevaa ja alkuperäistä toi-mintaa. (Kojonkoski-Rännäli, 2014, s. 11.)

Kangas, Lahti, Ojala & Yliveronen (2014) toteavat käsityöläisten ajattelevan työvälinei-den ja materiaalien avulla muodostaen kokemuksellista tietoa. Kokemuksellinen tieto materiaalisesta maailmasta rakentuu lapsesta saakka. Tekemisen kautta syntyy tietoa sekä kehosta itsestään että ulkoisesta todellisuudesta, materiaaleista ja toisista ihmi-sistä. Käsityölliseen ajatteluun tarvitaan koko keho, jonka välityksellä tekijä on suhteessa ympäristöön, toisiin ihmisiin ja kosketuksessa materiaaliin. Käsityöllisen prosessin suun-nittelun ja käsityöllisen toiminnan materiaallinen välittyneisyys liittyy muun muassa työssä käytettyihin välineisiin ja materiaaleihin. (Kangas ym., 2014.)

Karppinen ja Syrjäläinen (2014, s. 29) toteavat, että käsityön avulla voimme testata, ko-keilla, tutkia materiaalista ympäristöä ja käytettävissä olevia työvälineitä sekä luontevaa

työskentelyjärjestystä oman kehomme avulla. Heidän mukaansa kehollinen reflektiivisyys on vahvasti yhteydessä aisteihin ja aistisuuteen, ja niiden avulla voimme organisoida ja havainnoida kokemuksia sekä fyysistä maailmaa. Myös Kouhia (2012) on nostanut tutkimuksessaan käsityön moniaistiset merkitykset omaksi käsityön merkityksiä kuvaavaksi kategoriakseen. Nimkulrat (2010) uskoo, että materiaali ei rajoittaudu pelkästään fyysisiin ominaisuuksiinsa vaan laajentuu kehollisiksi kokemuksiksi ja käsityöntekijän metaforia sisältäväksi ilmaisuksi hänen muokatessaan materiaalia. Materiaalisuus voi näin synnyttää suurempia merkityksiä käsityöntekijän aistiessa materiaalin ominaisuuksia, jotka voivat synnyttää uusia inspiraatioita ja muokata materiaalia kontekstiinsa sopivaksi. Nimkulrat (2009) kuitenkin muistuttaa, että käsitteelliset ja ilmaisulliset asiat materiaalisuudesta jäävät usein hyvin henkilökohtaisiksi. Tätä hän perustelee sillä, että ne ovat subjektiivisen maailmankuvan luomaa.

Myös Kojonkoski-Rännäli (2014) puhuu aisteista, kehollisuudesta ja taidonoppimisesta sekä materiaalien tuntemuksesta. Ihmisen tehdessä asioita käsillään, hän hakeutuu tietoisesti materiaalin pariin ja kokeilee mahdollisuuksiaan muokata materiaalia ja ilmaista siinä ideoitaan. Hän käyttää materiaaliin sopivia työvälineitä ja harjoittelee sekä kehittää niiden käyttämiseen tarvittavia taitoja tajuten uusia asioita ja yhdistäen niitä aiemmin tajuuttuihin. Materiaalia käsin työstäessään käsityöntekijä kohtaa aineellisen maailman ja työstää sitä sen informaation mukaisesti mitä hän aisteillaan materiaalista saa. Pikkuhiljaa tämänkaltaisista ruumiillisen tajuamisen työkokemuksista kertyy tekijälleen kokonaisuuksia, kokemuksia, materiaalin hallintaa ja tietoisuus työstettävän materiaalin luonteesta ja omista tekemismahdollisuuksista. Käsityön ollessa hyvin ruumiillista, sillä on myös luovuutta, ajattelua ja harkintaa vaativat henkiset puolensa. Kojonkoski-Rännäli (2014) pohtii käsityötä filosofisesti ja toteaa käsityöntekijän olevan teoreettis-käytännöllisesti kanssakäymisissä maailman kanssa sekä henkenä että ruumiina. Hän esittää saksalaisen filosofi Martin Heideggerin esittämien ajattelemisen alun pohdintojen pohjalta, että käsityössä käden liike myötävaikuttaa ajatteluun ja jokainen kädenliike myös perustuu ajatteluun eli on ajattelun tulosta. (Kojonkoski-Rännäli, 2014, s. 35, 68–69.)

Seitamaa-Hakkarainen (2006) on myös todennut materiaalien, rakenteiden, muodon ja erilaisten rajoitteiden yhteensovittamisen edellyttävän aistimuksellista tietoa sekä konkreettista testaamista. Materiaalit toimivat usein myös inspiraation lähteinä. Käsityöntekijät voivat ilmaista omia arvojaan, sisimpiä tunteitaan ja luovuuttaan materiaalien avulla. Käsityöläisen hiljainen asiantuntemus materiaaleista, niiden käyttäytymisestä ja ominaisuuksista edellyttää tietoa ja taitoa, joka syntyy materiaalien kanssa työskennellessä. Käsityötuotteiden suunnittelussa tällainen materiaalien fyysinen tuntemus ja soveltava

käyttö sekä ymmärrys materiaalien soveltuvuudesta käyttötarkoitukseensa ovat tärkeässä roolissa. (Seitamaa-Hakkarainen, 2006, s. 189; Pöllänen, 2015b; Risatti, 2007, s. 2, 195.)

Kojonkoski-Rännäli (1995, s. 31) onkin todennut, että käsityössä ihminen tuottaa tuotoksia juuri konkreettisesti havaittavasta materiaalista erilaisin käsityötekniikoin. Hän viittaa sanan *käsi* ilmaisevan, että muokattava materiaali on nimenomaan *konkreettista materiaalia*, jota voi muokata toisin kuin *abstrakti materiaali*, josta hän antaa esimerkkinä ajatukset. Ajatuksista päästään kuitenkin sanan *työ* merkitykseen osana *käsityötä*. Kojonkoski-Rännäli (1995, s. 31) nimittäin määrittelee käsityön toiminnaksi, jota ajatus ohjaa. Hän toteaa käsityön sisältävän idean tuotteesta ja sen vaativan ajattelun taitoja ja tekemisen taitoja, jotta se voidaan toteuttaa.

Muotoilua edellä määriteltäessä Anttila (1993, s. 14) kuvasi tärkeälle sijalle nousevan ihmisen toiminnan, jossa materiaalin avulla saadaan aikaan ympäristön muutoksia. Eriytisesti tuotteiden muotoilussa hän tuo esiin materiaalisuuden, jolloin kysymyksessä on muodon antaminen erilaisten tekniikoiden avulla erilaisista materiaaleista. Muotoilussa korostuu vastuullisuuden näkökulma ja pyrittäessä tekemään parempia ratkaisuja ympäristön parantamiseksi muotoilun avulla, tulisi punnita tuotteen taloudellisia, teknisiä, sosiaalisia, ergonomisia, psykologisia, esteettisiä ja eettisiä sekä kulttuurisia tekijöitä. (Anttila 1993, s. 13–14, 27.) Anttila (1993, s. 13) pohtii myös muotoilun määritelmää, jossa painotetaan käsityöntekijän kannalta teknisiä ja pinnallisia asioita ja tuotteita arvioidaan materiaalien menestymisen osatekijöiden kuten työvälineiden, käytettyjen materiaalien, tekniikan ja siihen uhrattujen varojen kautta esteettisyyden, myynnin ja taloudellisuuden toimiessa arvioinnin mittareina. Anttilan (1993) kuvaus muotoilun ja materiaalin suhteesta näyttäytyy sekä aineellisina että aineettomina ominaisuuksina.

Käsityön tekijä voidaan myös nähdä tekijänä, joka tulkitsee luovuudestaan kumpuavan idean materiaalin avulla näkyväksi. Käsityö viittaa materiaaliin ja käyttötarkoitukseen sekä työn tekijään ja käyttäjään. Se voi pitää sisällään toimintaa, jonka päämääränä on valmiin tuotoksen sijaan ilmaisu, kokeilu ja vuorovaikutus materiaalin kanssa. Materiaali voikin olla käsityöntekijälle enemmän kuin pelkkä työstettävä materiaali. Se voi olla kuin yhteistyökumppani, jonka avulla hän tuo esiin ja tulkitsee ajatuksiaan aineellisin välinein, värein ja muodoin aivan kuten kuvataiteilija. (Kojonkoski-Rännäli, 2014, s. 14, 28; Kouhia & Laamanen, 2014, s. 17.) Käsityössä yhdistetään materiaaleja ja ideoita toisiinsa jonkin uuden luomiseksi ja käsityöllisen toiminnan kautta voidaan lisätä sitoutumista ja yhteyttä

sosiaalisiin ja fyysisiin ympäristöihimme (Gauntlet, 2011). Omakohtaisena käsityöprosessina käsityöharrastajalla on mahdollisuus materialisoida kokemuksia omasta itsestään. Valmistamiensa tuotteiden materiaalisuuden kautta käsityön harrastajat tulevat jakaneeksi välillisesti myös omaa käsityöprosessiaan, osaamistaan, näkemyksiään, esteettisiä pyrkimyksiään sekä kokemaansa käsityön iloa. (Kouhia 2016a; 2016b.)

Kouhia ja Laamanen (2014) tiivistävätkin materiaalisuuden käsityön kontekstissa tarkoitettavan paitsi valmiin käsityötuotteen materiaalista olemusta, myös materian kautta todettavaa työstämisprosessia, jossa materiaalia on käsitelty tuotteen valmistamiseksi. Materiaalin työstämis- ja suunnitteluprosessiin kuuluvat tekijänsä sensomotoriset tunteet, mielikuvat, ajatukset sekä ilmaisulliset elementit. Käsityöntekijän suhteessa materiaan on kysymys paitsi aistimisesta, vuorovaikutuksesta ja materian muokkaamisesta myös käsityöesineiden tuottamisesta ja kuluttamisesta. Materiaalisesti suuntautuneeseen ajattelutapaan kuuluu myös ajatus toiminnan vuorovaikutteisuudesta ja kulttuurisuudesta. Käsityö voidaan katsoa kulttuuriseksi ilmiöksi erilaisine sisältöineen ja se voidaan nähdä itseilmaisun keinoksi herkistyä kulttuurisille ja ekologisille ilmiöille ja ymmärtää kulttuurien välisiä eroja. (Kouhia & Laamanen, 2014; Seitamaa-Hakkarainen, Laamanen, Viitala & Mäkelä, 2013; Pöllänen, 2011; Risatti, 2007.)

Kouhia (2012) tutki kuuden eri kulttuuritaustan omaavan naisen käsityötuotteiden tekemisen merkityksiä. Tutkimuksen perusteella hän muodosti viitekehyksen, jossa kuvataan käsityön monimerkityksellisyyttä. Nämä kahdeksan kategorialaajaa ovat funktionaaliset, aineelliset, esteettiset, ilmaisulliset, moniaistiset, kokemukselliset, yhteisölliset ja narratiiviset merkitykset. Viitekehityksessä on avattu hyvin kokonaisvaltaisesti käsitöiden merkityksiä ja niissä nousee esiin sekä aineellisia että aineettomia käsityön merkityksiä. Materiaalisuuden merkityksistä puhuessaan Kouhia (2012; 2016a) yhdistää sen valmistamiseen ja käsityötuotteen asemaan ja käyttöön tuotteena. Materiaalisuus on yhdistettävissä laatuun valmistettaessa taidokkaita tuotteita ja kulutettaessa ja käytettäessä konkreettisia käsityötuotteita. Materiaalisuudessa voidaan myös nähdä yhteys persoonallisuuden ja voimavarojen näkökulmasta käsityön antaessa työkaluja itseilmaisuuksiin ja omien arvojen esiin tuomiseen käsityötuotteissa. Käsityö välittää eteenpäin tietoa kyvyistä, joita vaaditaan niiden käsityölliseen prosessiin. (Kouhia 2012; Kouhia, 2016a). Käsityön kontekstissa materiaalisuus voi siis merkitä hyvin konkreettista työstettävää materiaalia, jolloin materiaali voidaan nähdä tuotteessa konkreettisena materiaalina kuten villakuusi villasukissa. Villasukissa näkyy myös siihen liittyvä käsityöllinen prosessi, jolloin aineelliset tekijät saavat lisäksi aineettomat tarkastelun lähtökohdat. Abstraktimmin materiaalisuutta villasukkien kautta ajateltaessa ja tarkasteltaessa esiin tulevat

kulttuuriset tekijät, ajatukset, arvot ja arvostukset käsityöllisen prosessin osana. Tällaisia materiaalisia tekijöitä voidaan kutsua immateriaalisiksi eli aineettomiksi tekijöiksi. Seuraavassa perehdyn käsityön aineellisiin ja aineettomiin näkökulmiin hiukan tarkemmin.

3.1 Käsityön aineelliset tekijät

Käsityön prosessissa suhteemme materiaaliin on välitöntä ja väistämätöntä. Materiaalin tuntemuksen lisäksi sen työstämiseen tarvitaan ongelmanratkaisutaitoa, luovuuden taitoa sekä aikaa. Materiaalin äärelle tulee pysähtyä, sitä pitää analysoida ja tarvittaessa muuttaa suunnitelmaa ja valmistustapaa prosessin vaatimalla tavalla. Käsityössä vuoropuhelua käydään yllätyksellisen materiaalin ja välineiden kanssa. (Kouhia & Laamanen, 2014.) Na (2012, s. 15) määrittelee käsityön luovaksi prosessiksi, jonka päämäärä on funktionaalinen ja esteettinen esine.

Kojonkoski-Rännäli (1995) kuvaa osuvasti, että käsityön materiaalin on oltava materiaa ja siis luonnosta peräisin. Ihmisen ja luonnon suhde on muuttunut aikojen saatossa, mutta käsityössä materiaali tuo tekijäänsä lähemmäs materian alkuperää. Kojonkoski-Rännäli (1995, s. 31.) Käsityön materiaalit mielletään useimmiten luonnonmateriaaleiksi ja käsityön suhde luontoon ja ekologiin arvoihin liittyy vahvasti käsityön tuotoksiin ja niiden valmistusmenetelmiin. (Kärnä-Behm, 2007, s. 283). Risatti (2007 s. 194–205) toteaa ihmisen läheisen luontosuhteen tulevan hyvin esiin aineellisen materiaalin käsin työstämisen kautta. Hän tuo esiin näkökulman, että ennen kuin käsityömateriaaleja pystyttiin tuottamaan helpommin ja koneellisesti, materiaalien työstö oli vaivalloisempaa. Tällöin materiaalien työstäminen oli hitaampaa kuin nykyisin, mutta materiaaleja myös arvostettiin ja niitä käytettiin harkiten. Papanek (1973) kritisoi jo 1970-luvulla kuinka loputtomien uusien materiaalien vuoksi muotoilijat, käsityöläiset ja taiteilijat kärsivät valinnanvaikeudesta rajoitusten kadotessa ja mahdollisuuksien lisääntyessä. Hän ennusti kehityksen suuntautuvan alituisen uutuuksien tarpeeseen, jolloin vaarana olisi kuluttajan ja muotoilijan vieraantuminen funktiokokonaisuudesta. Tällainen Papanekin (1973) kuvaama uutuuksia uutuuksien vuoksi kehittäminen on nykypäivänä nähtävissä, mutta vaikka materiaaleja kohtaan ei tänä päivänä olekaan samanlaista kunnioitusta kuin ennen teollista aikakautta, Kojonkoski-Rännäli (1995, s. 121) toteaa, että kunnioitus materiaalia kohtaan kasvaa, kun tekijä oppii kokemuksellisesti työssä tuntemaan materiaalin, sen ehdot ja omat rajansa.

Fyysisillä materiaaleilla on mitattavissa olevia ominaisuuksia kuten vahvuus, koko ja väri. Toisaalta materiaalit ovat ihmisten luomia ja ihmisillä on usein kulttuurisidonnainen tapa käsitellä materiaalia sen perusominaisuuksia kunnioittaen. (Nimkulrat, 2009, s. 62.) Nimkulrat (2009) on tutkinut materiaalisuutta taidekäsityön näkökulmasta todeten fyysisen materiaalin olevan tärkeä komponentti taidekäsityön prosessissa. Prosessissa materiaalilla ja käsityöntekijällä on molemminpuolinen suhde, jossa sekä materiaali, että taiteilija vaikuttavat toinen toisiinsa. Materiaali ja taiteellinen ilmaisevuus kietoutuvat toisiinsa käsityöllisessä prosessissa, jossa taiteilija muotoilee materiaalista teoksensa materiaalin ehdoilla. (Nimkulrat, 2009, s. 61.) Myös Gauntlet (2011, s. 2) yhdistää käsityöntekemiseen materiaalien, ideoiden tai molempien vuoropuhelun jonkin uuden synnyttämiseksi.

Materiaalin merkitys tulee myös esiin siinä, miten käsityötuote on materiaalistaan valmistettu. Materiaalia tulee työstää sille soveltuvalla tavalla sen ollessa oleellisessa osassa käsityöesineen valmistuksessa. Materiaalin tulee soveltua käyttökontekstiinsa ja sen funktionaalsiin vaatimuksiin ollakseen turvallinen, käytännöllinen, kestävä ja luotettava. Tuolin on siis tuoli, olipa se valmistettu pronssista tai marmorista. (Risatti, 2007, s. 64–69, 98–99.) Papanekin mukaan materiaaleja tulisi käyttää siten, että niiden alkuperä on nähtävissä. Tällä ajatuksella hän tarkoittaa sitä, että puun tulisi säilyttää tunnistettavuus puuna eikä näyttää muovilta. Papanek (1973, s. 25.) Risattin (2007) esimerkissä tuoli säilyttää funktionsa tuolina. Siten se on funktionaalinen ja esteettinen esine ja näin siis hyvin konkreettinen ja aistein havaittava.

Ihatsu (2006) toteaaakin käsityön olevan moniaistista, näkö-, tunto- ja hajuaistin toimiessa nautinnon tuojina. (Ihatsu, 2006, s. 27). Anttila (1993, s. 41) muistuttaa käsityöläisen tarvitsevan aistejaan joka hetki materiaalista saatavan tunnun, työvälineiden ja koneiden hallintaa sekä esineen massan ja muodon havaitsemista varten. Kojonkoski-Rännälin (2014, s. 34–35) pohdinnoissa käsityöntekijä saa tuntuman ja tuntemuksia käsin kosketeltavasta materiaalista, jolloin myös hänen mielensä avautuu tajuamaan materiaalia ja oman tekemisen vaikutuksia materiaaliin. Risatti (2007) painottaakin käsityön vaativan oppimista, itse tekemistä ja harjoittelua. Käsityön tekeminen johtaa tekniseen tietämykseen materiaaleista sekä niiden ominaisuuksista sekä kinesteettiseen herkkyyteen, jonka avulla materiaalia voi muokata toivottuun muotoon vaivattomasti ja tehokkaasti. Käsityöesineenä materiaalista valmistettaessa taito ja tekninen tietämys yhdessä vaaditaan materiaalin muotoiluun. (Risatti, 2007, s. 99–102, 195.) Käsityöntekijä tai käsityöllisen tuotteen käyttäjä tulee aistineeksi käsityön materiaalisuutta kaikilla aisteillaan hyvinkin tietoisesti.

Kojonkoski-Rännälin (2014, s. 31) mukaan käsityöntekijän rakkaus materiaaliinsa, ei liity mitenkään eettiseen materialismiin eikä näin ollen kerro käsityöntekijällä olevan materialistiset arvot. Käsityöntekijän rakkaus materiaaliin kertoo suhteesta työstettävään materiaaliin sekä aineellisuuteen ylipäättään. Käsityöntekijä elää yhteisössä, johon kuuluu materiaaleja, ihmisiä, esineitä ja asioita, joita yhdistää niiden välinen liike, kosketukset, kohtaamiset ja toiminta. Käsityöntekijän on helpompi kokea vastuuta materiaalisesta maailmasta kuin muiden toimijoiden sillä, läheinen yhteys ja positiivinen asenne materiaalia kohtaan lisää ymmärrystä materiaalista ja materiaalisesta maailmasta. Käsityöntekijä on tällöin älyllisesti ja ruumiillisesti yhteydessä materiaaliinsa ja materiaalin käsin työstämiseen voi parhaimmillaan liittyä vääristyneen luontosuhteen korjaaminen. Tällä Kojonkoski-Rännäli (2014) viittaa kestäväyyteen osana yhteiskunnan ja maapallon tulevaisuutta. (Kojonkoski-Rännäli, 2014, s. 31–33.) Gauntlett (2011) uskoo, että käsityöllisen esineiden valmistamisen ja jakamisen avulla voidaan myös lisätä sosiaalisen ja fyysisen ympäristön yhteenkuuluvuutta.

Käsityöharrastaja voidaankin Kouhian (2016b) mukaan mieltää eettisenä kuluttajana, joka vastustaa yksilöllisen käten työn kautta massakulttuuria ja kapitalistista tuotantoa tuottamalla omalla kätevyydellään olemassa olevasta materiaalista uusia hyödykkeitä omiin ja lähimmäistensä tarpeisiin. Materiaalien uusiokäyttö voi olla tärkeä kimmoke käsillä tekemiseen ja käsitöiden tekemisessä materiaalin taloudellinen hyödyntäminen on keskeistä. Materiaalin uudelleen muokkaamisen kautta käsityö näyttäytyy vuoropuheluna, jossa käsitöiden tekijä ideoidensa ja taitojensa mukaan antaa materiaalille uuden elämän käsityöllisesti valmistetussa tuotteessa. Korjaamisen, tuunaamisen, uudistamisen ja muodistamisen tuloksena vanhoille ja vähälle käytölle jääneille tuotteille voidaan saavuttaa uusi esteettinen, toiminnallinen tai ilmaisullinen arvo. Parhaimmillaan voidaan käyttää ympäriltä löytyvää uusiokäyttöön soveltuvaa materiaalia, joihin sisältyy jo itsessään ajatus ajallisuudesta ja merkitysten kerroksellisuudesta. (Kouhia 2016b.)

Käsityöhön suhtaudutaan hyödykkeenä, joka tuottaa harrastajalle kokemuksia ja elämyksellisyyttä. Käsityömaterialit luovat pohjan käsitöiden tekemiselle ja materiaali voi napata käsityöntekijän pauloihinsa, sillä käsityön prosessissa suhde materiaaliin on välitön ja väistämätön. Materiaali houkuttelee vuorovaikutukseen ja kokeiluun ja välttämättä käsityöllisessä prosessissa ei aina saavuteta lopputulosta vaan ne päätyvät keskeneräisinä projekteina odottamaan. Käsityön harrastamisen materiaallinen vuoropuhelu voi toteutua eri käsityöprojekteissa hyvinkin eri tavoin, sillä materiaalia käsillä tekemiseen löytyy lähes rajattomasti. (Kouhia 2016b; Kouhia & Laamanen, 2014.)

Materiaalien hankkiminen ja ostaminen ovat vahvasti läsnä nykyisessä käsityöharrastamisessa ja sen korostumista tulevaisuudessa voidaan ennustaa harrastajien mielenkiinnon suuntautuessa helppojen ja nopeiden käsitöiden toteuttamiseen, jotka ovat yhä enemmän riippuvaisia käsityömarkkinoiden materiaalituotannosta ja materiaalien kuluttamisesta (Kouhia, 2016b). Kouhia (2016b) visioi, että tulevaisuudessa käsitöitä harrastetaan yhä enemmän, mutta entistä enemmän materiaalisesti orientoituneesti, jolloin harrastaminen voi myös hajaantua, kun kokeiltavia materiaaleja on paljon ja aikaa rajallisesti. Materiaalin ja valmistusmenetelmän valinnalla voidaan vaikuttaa siihen, kuinka hyvin tekstiili säilyttää arvonsa kierrätysprosessissa. Käytettyjen tekstiilien uudelleenkäyttö on lisääntynyt ja kirpputoreilta ostetaan myös vaatteita niiden materiaalin vuoksi. Mielikuvitusta ja ompelutaitoa omaava käsityöntekijä pystyy luomaan vanhoista vaateista uusia, käyttökelpoisia tuotteita. (Suojanen, 1995, s. 60–64.)

3.2 Käsityön aineettomat tekijät

Käsityötuotteet nähdään usein hyvin konkreettisina käsityöllisen prosessin lopputuloksina, mutta niiden takana on myös paljon arvoja ja merkityksiä, joiden olemassaoloa ei välttämättä tule miettineeksi. Käsityö näyttää olevan hyvin moniulotteinen ja erilaisia määritelmiä ja tutkimuksia sen ulottuvuuksista on löydettävissä hyvin konkreettisista näkökulmista arvo- ja merkityspohdintoihin. Kirjallisuuden perusteella käsityö on vuoropuhelua materiaalin kanssa. Kojonkoski-Rännäli (1995, s. 121) toteaa käsityöntekijän olevan materiaalin välityksellä yhteydessä luontoon ja toteuttaa käsin tekemällä maailmassa olemistaan. Materiaalin merkityksen hän kuvaa olevan tällöin syvempi kuin sen toimiessa ainoastaan tuotteen raaka-aineena. Seuraavaksi lyhyt katsaus käsityön aineettomiin tekijöihin, joita materiaalisuuteen käsityössä yhdistetään.

Tässä tutkimuksessa aineettomilla tekijöillä tarkoitetaan käsityöntekijän henkilökohtaisia arvoja, arvostuksia ja asenteita, joita ei voida aistein havaita. Tutkimuksessa lähtökohteisesti tällaisiksi arvoiksi luonnehditaan muun muassa ekologiset, eettiset, esteettiset ja identiteettiin liittyvät arvot, arvostukset ja asenteet. Solomonin, Bamossyn, Askegaardin ja Hoggin (2010) mukaan arvot ohjaavat ihmisten kognitiivisia prosesseja, joihin liitetään ihmisen käsitykset ja uskomukset halutusta lopputuloksesta. Arvot voidaankin nähdä ihmisten toimintaa ohjaavina motiiveina ja ne vaikuttavat siihen millaisia merkityksiä kuluttaja liittää tuotteisiin, kokemuksiin tai ilmiöihin. (Solomon ym. 2010.) Tässä tutkimuksessa selvitetään, minkälaisia tekijöitä materiaalivalintoihin liitetään, mutta varsinainen pohdinta siitä mikä näihin vallintoihin käsityöharrastajan ajaa on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle.

Käsityöharrastajien käsitöille antamissa merkityksissä aineeton materiaalisuus näyttäytyy ilmaisullisuuden, kokemuksellisuuden, yhteisöllisten sekä narratiivisten merkitysten muodossa. Ilmaisullisuus ilmenee tapoina ilmaista itseään käsityöntekijänä ja sitä, kuinka omaa persoonaa, arvoja ja elämäntyyliä voidaan tuoda esiin käsityötuotteita valmistamalla, käyttämällä ja kuluttamalla sosiaalisessa kanssakäymisessä. Kokemukselliset merkitykset syntyvät ajan myötä kognitioiden ja tunteiden avulla arkisista kokemuksista, kun taas narratiiviset merkitykset syntyvät eletyn elämän, omakohtaisen historian ja yksilöllisyyden kautta. Narratiivien avulla käsityöntekijä voi rikastuttaa käsityötuotteen arvoa tunnusmaisena osana persoonallista, kulttuurihistoriallista tai kansallista olemusta. Käsityöt ilmentävät ja ilmaisevat kulttuuri-identiteettiä ja sosiaalisia toimintatapoja materiaalisessa esineellisyydessä esimerkiksi kulttuurin ja kansallisperinnön muodossa. Käsityöharrastajilla on myös tarve jakaa kokemuksiaan toisten kanssa. Käsityöharrastajat voivat rakentaa käsityöharrastuksen ja yhteisöllisyyden avulla kulttuurista merkityksellisyyttä jakamalla kiinnostuksen kohteitaan. Myös moniaistisuuden ja esteettisyyden voi mieltää aineettomiin tekijöihin esimerkiksi niistä saadun mielihyvän ja tyydytyksen muodossa, vaikka molempiin liittyikin vahvasti myös konkreettinen materiaalisuus. Esteettisyyden merkitys näkyy käsityöntekijän, saajan ja katsojan näkökulmista ja siihen liittyy kulttuurisia representaatioita ja laadun määritteitä esimerkiksi teknisen taidon muodossa. Moniaistisuus liittyy aisteihin ja keholliseen käsityötoimintaan, ja toisinaan nämä moniaistiset valmistusprosessit tuovat enemmän nautintoa kuin itse käsityötuote. Käsityötuotteiden merkitykset esineinä juontavat juurensa sosiaalisista ja kulttuurisista näkökulmista ja arvostuksista. (Kouhia, 2016a.)

Aineettomilla tekijöillä viitataan myös Väänänen ym. (2017) määrittelemiin kestävän käsityötuotteen valmistamisen näkökulmiin, joita ovat sosiaaliset, taloudelliset, kommunikatiiviset, kulttuuriset, filosofiset, yhteiskunnalliset, psykologiset ja ympäristönäkökulmat. Käsityön aineettomuudesta Kouhia ja Laamanen (2014) ovat todenneet käsityön olevan tapa merkityksellistää materiaa ympärillämme. Heidän mielestään aineettomuus on keskeisessä roolissa tulkinnoissamme ja kohtaamisissamme, jolloin materiaan liittyvät aineettomat merkitykset antavat meille tavan raamittaa toimintaamme aineellisen maailman kautta.

Koskennurmi-Sivonen (2000) tuo käsityötuotteen analyysiinsä perusteella esiin kulttuurisia, sosiaalisia, taloudellisia ja ympäristön suojelullisia näkökulmia. Hän kuvaa tuotteiden kulttuuristen arvojen olevan häilyväisiä ja ajankuvan vaikuttavan siihen. Arvot ja arvostukset ilmenevät käytännössä siten, että yhtenä ajankohtana peritty ristipistoliina on

arvostetulla paikalla pöydällä ja toisena ajankohtana pölyttymässä kaapissa tai sen uhkana on päätyä kirpputorille, kunnes se jälleen saa arvoisensa paikan muodin muuntumassa. Tällainen muodista riippuvuus koskee erityisesti vaatteita ja asusteita. Sosiaalinen ja taloudellinen merkitys voi olla yhteisöllisesti valmistetun tilkkupeiton lahjoittajille erilainen, kun sen vastaanottavalle pakolaiselle. Ympäristönäkökulma puolestaan voi vaihdella sen mukaan miten tietoiseksi kuluttaja tulee esimerkiksi jalopuuhuonekaluihinsa käytettyjen puulajien hitaasta uusiutumisesta. (Koskennurmi-Sivonen, 2000.)

Aineettomuutta tuotteiden näkökulmasta katsottaessa niitä voidaan analysoida eri tyyppisistä tekstiilituotteista ja niiden aineellisista olomuodoista käsin arvopohjan, statuksen, roolin, etnisyyden, identiteetin, sukupuolen, seksuaalisuuden, tilannesidonnaisuuden ja sosiaalisen erottumisen tai liittymisen perusteella (Kaukinen, 2004, s. 16–17). Tuote voi olla myös aineeton, jos tuotteen valmistusprosessin tavoitteena on elämys tai taidon oppiminen. Tällöin tuotteeksi voi tulkita esimerkiksi suunnittelu-, korjaus tai elämyspalvelun, vaikka sen tuloksena ei synnykään varsinaista materiaalista tuotetta, mutta yhteys materiaaliin on kuitenkin olemassa. (Luutonen, 2006, s. 174.)

Käsityöt ilmentävät moninaisia viestejä. Käsityöntekijä voi liittää tekemäänsä työhön kulttuurisia, psykologisia, sosiaalisia tai taloudellisia merkityksiä ja käsityön uskotaan valavan esineisiin sellaisia arvoja ja merkityksiä, jotka auttavat ihmisiä luomaan yhteyttä ympäröivään, kosketeltavaan maailmaan virkistäen ymmärrystä fyysisyydestä. Käsintehtyjen esineiden intiimit ja fyysiset ominaisuudet ovat vetovoimaisia etenkin kasvavan teknologian maailmassa, jossa ihminen on hyvin paljon kosketuksissa elektronisten tavaroitten ja virtuaalimaailmojen kanssa. (Ihatsu, 2004, s. 47; Luutonen, 1997, s. 42.)

Käsityö kiinnittyy yhteiskuntaan sosiaalisena vastuuntuntona ja yhteisön palvelemisena vastaten inhimillisiin tarpeisiin ja käsityön keholliseen kokemiseen. Käsityö ilmaisee arvoja ja käytäntöjä kuten rehellinen työ, itsensä palkkaaminen ja ekologinen suojelu. Nykykäsityön tärkein tehtävä on toimia jokapäiväisten inhimillisten arvojen edustajana, jotka näyttävät hautautuneen teknologian ja kulutusyhteiskunnan rakenteiden alle. (Ihatsu, 2004, s. 49–50.) Käsityön henkiseksi arvoiksi voidaan laskea ihmiskeskeisyys ja sosiaalinen arvo, sillä käsityö voi yhdistää ihmiset saman harrastuksen pariin. Lisäksi käsityöhön liittyy symboliikkaa tekijästä itsestään ja hänen suhteistaan muihin ihmisiin ja maailmaan. Käsityö voi olla linkki eri aikakausien, sukupolvien ja eri ihmisten välillä, jolloin yksilö kiinnittyy perheeseen, ystäviin, naapureihin ja erilaisiin ryhmiin, tapahtumiin ja perinteeseen. (Anttila, 1993, s. 38–39; Pöllänen, 2017.)

Saloheimon (2004, s. 21–22) mukaan erityisesti naisten käsitöiden harrastamiseen liittyy perheen ja kodin, työn ja taidon, institutionaalisuuden, elämyksellisyyden sekä kohtalon merkitysjärjestelmät. Kullakin merkitysjärjestelmällä on oma arvopohjansa, jonka vuoksi käsitöitä harrastetaan. Saloheimon (2004) havainnot käsityöhön liittyvistä arvoista ovat samansuuntaisia kuin Anttilan (1993) mainitsevat käsityön merkitykset ihmiselle kuten käsityön myönteisyys, osaaminen, itseilmaisullisuus, viihtyminen ja tietynlainen vastapaino yhteiskunnalliseen muutokseen. Pöllänen (2015b) puolestaan kertoo naisten vapaa-ajalla tapahtuvan käsityöharrastuksen tuovan merkityksellisyyttä harrastukseen artefaktin eli tuotteen aikaansaamisen, materiaalien, omien saavutusten, sosiaalisten ja kulttuuristen ulottuvuuksien, tunteiden ja ajatusten läpikäymisen kautta.

Käsityön arvonäkökulmia tarkasteltaessa materiaalit voivat toimia tekijälleen omien arvojen ja oman luovuuden ilmaisun välineenä. Käsityöntekijän työhönsä valitsema materiaali voi tuoda esiin myös tekijänsä subjektiivisen kokemuksen tekemisen prosessista. (Pöllänen, 2015b.) Käsityöntekemisen arvoina voidaan tuoda esiin omaleimaisuus ja yksilöllisyys, jotka erottavat käsityön tavaratuotannosta. Muina arvoina käsin tekemisen synnyttämä yleinen arvostus ja henkilön suhde esineeseen. Lisäksi taidon hallintaa arvostetaan prosessina - käsityö on iloa, työtä, lepoa ja ponnistusta, mutta samalla tavoitteellista toimintaa. Käsityöhön liitetään myös muun muassa opettavaisuus ja aivoja kiihottava älyllinen piriste, luova toiminta ja meditointi. (Heikkinen, 1997, s. 75–83, 87–90.)

Materiaalisuus näyttää käsityössä kietoutuvan aineellisten ja aineettomien ominaisuuksiensa myötä toinen toisiinsa vaikuttaviksi tekijöiksi. Erittäin selkeästi tämä tulee esiin luontoystävällisistä materiaaleista ja arvoista puhuttaessa. Na (2012) toteaa käsityöhön liitettävän erilaisia ekologisia arvoja ja mielikuvia niiden sisältäessä muun muassa eettisen materiaalivalmistamisen ja paikallisen tuotannon sekä luontoystävälliset materiaalit. Tällainen käsityön aineeton materiaalisuus näyttäytyy Kärnä-Behmin (2005) tutkimuksessa ekodiskurssina, joka perustuu luonnonmukaisuuteen, käsityövaltaisuuteen ja kestävään kehitykseen. Luonnonmateriaalien ja luonnon kunnioitus sekä ekologisten työtapojen arvostus ovat keskiössä kuten materiaaleja kierrättävä ja loppuun käytävä asennekin. Käsityövaltaisuus puolestaan liittyy menneisyyttä ja omavaraistaloutta ihannoivaan puheeseen, jossa tavoitellaan luonnon ja materiaalien arvostusta ja jossa voidaan ikään kuin palata juurille, entisaikojen käsityökulttuuria elvyttämään. (Kärnä-Behm, 2005, s. 133–135.)

4 Käsityön harrastaminen

Käsityöharrastuksesta puhuttaessa esiin nousevat usein Stebbinsin (2007) määritelmät vakava harrastaminen (serious leisure) ja satunnainen harrastaminen (casual leisure) Omassa tutkimuksessani pitäydyn näiden käsitteiden määrittelyn sijaan vapaamuotoisessa ja väljässä harrastamisen määritelmässä. Tärkeimpänä harrastuneisuuden osoituksena pidän vastaajien omakohtaista kokemusta käsityön harrastamisesta. Seuraavassa katsaus siitä miten harrastus näkyy kotimaisissa julkaisuissa.

Käsityön tekeminen on monelle osa jokapäiväistä elämää tai jopa elämäntapa. Käsityö on tapa olla ja toimia sekä merkityksellistä ympärillä olevaa materiaa, tapa jättää jälki omasta olemassa olostaan. Tulkitsen, että Heikkinen (1997) pitää käsityön elinvoimaisuuden ja aseman nykyajan kulttuurissa olevan muinaisen käsityökulttuurin ja teollisen aikakauden synnyttämän käsityöilmiön ansiota. (Heikkinen, 1997, s. 7; Kouhia & Laamanen, 2014. s.18; Pöllänen, 2006, s. 67.)

Vilkuna ja Laaksonen (2017) toteavat käsityöläisyyden syntyneen maatalouden omaksumisen jälkeen, jolloin ammatit alkoivat eriytyä ja käsityöläisyys ammattina yleistyi. Ajan saatossa teollistuminen kuitenkin syrjäytti käsityöläisyyttä suurelta osin ja teollistumisen aikaansaaman vapaa-ajan lisääntymisen puolestaan katsotaan johtaneen käsitöiden muuttumiseen harrastukseksi. Käsien tekemisestä on tullut toimiva vastapaino arkiselle työlle, josta haetaan nautintoa ja merkityksellisyyttä omaan vapaa-aikaan. Jälkiteollisella ajalla käsitöiden tekeminen harrastuksena on ollut erittäin suosittua. Myös välttämätön käsityötoiminta kuten kodin remontoiminen tai vaatteiden korjaaminen voidaan lukea harrastukseksi. (Linko, 1997, s. 47; Kouhia, 2016a; Vilkuna & Laaksonen 2017.)

Käsityöharrastusta tarkasteltaessa käsityö mielletään nykyään yleensä vapaa-aikana tehtäväksi, vapaaehtoiseksi ja viihdyttäväksi toiminnaksi. jonkin itselle tärkeän asian parissa tai sen itsensä vuoksi. Harrastukseen liittyy myös omaehtoisuuden tai samasta asiasta kiinnostuneen taitavamman harrastajan ohjaukseen osallistumisen. Tunnusomaista harrastamiselle on itsensä kehittäminen, oman lahjakkuuden etsiminen, tunnistaminen ja ilmaiseminen, jotka tutkimusti lisäävät myös yksilön hyvinvointia. Harrastajien itsensä mielestä harrastuksen tulee täyttää tekemisen säännöllisyys, useus sekä vapaaehtoisuus ja olla itse valittu vastapaino ansiotyölle, rentoutuskeino tai intohimo. (Hanifi, 2005, s. 129; Hellström, 2010, s. 36; Vilkuna & Laaksonen, 2017.)

Yleisellä tasolla harrastusta tarkasteltaessa ei voi sivuuttaa Metsämuurosen (1995) tutkimusta. Hän puhuu harrastamisesta ja harrastuneisuudesta, joilla on erilaiset ilmenemismuodot. Harrastukseen sanana liittyy innokkuus, antaumuksellisuus ja palavuus. Harrastuksen tulee lähteä yksilöstä itsestään ja tyydyttää harrastajan omia tarpeita, ja se mielletään usein vapaa-ajan aktiivisuudeksi. Toisinaan harrastaminen voi myös tapahtua työaikana, jolloin työnteko ja harrastus yhdistyvät. Harrastus voidaan ymmärtää harrastuneisuuden kohdentumisena esimerkiksi johonkin asiaan, lajiin, tekniikkaan tai välineeseen ja harrastuksessa korostuu näin ollen itse toiminta. Harrastuneisuus puolestaan määritellään orientoitumisena ja suuntautumisena tiettyyn harrastusalueeseen ja se nähdään harrastusta laajempänä käsitteenä. Harrastuneisuus on pitkäaikaista ja intensiivistä mielenkiintoa, jossa tyypillistä on omaehtoisuus ja positiiviset tunnereaktiot. (Metsämuuronen 1995, s. 16–24.)

Vapaa-ajan tutkimukset 1980-luvulta 2000-luvun alkuun vahvistavat, että käsityöharrastaminen on lisääntynyt niin naisten kuin miestenkin keskuudessa (Hanifi, 2005.) Viime vuosina on alettu puhua käsityön uudesta tulemisesta ja käsityön harrastamisen suosio näkyy myös Taitoliiton teettämässä tutkimuksessa (Taitoliitto, 2018). 2005 julkaistun Vapaa-ajan tutkimuksen mukaan käsitöitä teki arviolta 67 %:a väestöstä (Hanifi, 2005.) ja vuonna 2018 lukema oli jo 77 % vähintään satunnaisesti käsitöitä harrastavien kohdalla. Vaikka Vapaa-ajan tutkimuksen (Hanifi, 2005) mukaan todetaan käsityöharrastamisen innon laskeneen eniten perinteisiksi naisten töiksi lukeutuvien tekniikoiden kuten neulomisen, virkkaamisen, nypläämisen ja koruompelun, kohdalla, viimeisin Taitoliiton tutkimus (Taitoliitto, 2018) osoittaa, neulonnan ja virkkauksen kuitenkin säilyttäneen asemansa suosituimpien naisten tekemien käsityötekniikoiden keskuudessa. Lisäksi Taitoliiton tutkimuksessa todetaan, että kurssikiinnostusta ovat lisänneet juuri perinnekäsityöt ja perinteisten tekniikoiden yhdistäminen uusiin materiaaleihin.

Käsityöharrastaminen on viime vuosina liitetty yhä useammin myös pyrkimykseksi ottaa omaa aikaa hektisen arjen pyörityksessä ja omaehtoisen rentoutumisen keinoksi. Pöllänen (2013). Käsityöharrastamista kuvataan nykyään rentouttavaksi ja koukuttavaksi toiminnaksi, jossa voi olla myös viitteitä pysähtyneisyydestä. Sitä voidaan kuvata myös aktiiviseksi käsityömyönteiseksi elämäntavaksi, jossa käsityölliselle toiminnalle varastetaan aikaa muilta kodin tehtäviltä. Aktiiviset käsityöharrastajat saattavat myös kutsua omaa puuhailuaan, touhuaan tai väkertelyään leikkisästi käsityötaudiksi tai -addiktioksi. Tunnusomaista tällaiselle käsityöaddiktiolle on sen jakaminen muiden samanhenkisten kanssa, jolloin siitä voi kehittyä alakulttuuri, jolle voidaan määritellä sosiaalisia ja kulttuurisia toimimisen tapoja ja koodistoja. (Kouhia, 2016b.)

Kotimaassamme käsityö on esillä osana sosiaalista mediaa, taidetta ja populaarikulttuuria. Kiinnostus käsitöitä kohtaan on näkynyt sähköisessä ja painetussa mediassa, erilaisissa tapahtumissa sekä käsityötarvikkeiden ja ohjeiden tarjonnassa. (Pöllänen, 2017, s. 73). Kouhiakin (2016b) toteaa, että käsityöharrastus on muuntunut viimeisimpien vuosituuhannen vaihteessa julkaistujen virallisten vapaa-ajan tutkimusten (ks. Hanifi 2005) jälkeen enemmän sosiaalisen median kanavia hyödyntäväksi jakamisen kulttuuriksi, joka on nostanut uuteen suosioon sekä perinteiset pehmeitä materiaaleja hyödyntävät naisten käsityöt että eettisen kuluttamisen osana käsitöiden tekemistä.

Vuosien saatossa käsityöharrastamiseen on tullut uusia muotoja digitalisaation myötä. Kouhia ja Laamanen (2014) toteavat sosiaalisen median mahdollistavan käsityöharrastuksen ja tuotosten esiin tuomisen sekä kokemusten, innostuksen ja kiinnostuksen jakamisen käsityöharrastajien keskuudessa. Erilaiset foorumit toimivat vuorovaikutteisina yhteisöinä, joissa saman kiinnostuksen kohteen jakavat löytävät toisensa ja saavat uusia sisältöjä harrastukseensa. Osallistujat kokevat olevansa osa yhteisöä ja sivuston olevan tärkeä osa harrastusta. Internet sivustojen käyttäjät käyttävät sivustoa ideoinnin ja ohjeiden lähteenä, motivaation ylläpitäjänä sekä väylänä saada palautetta tehdyistä käsityötuotteista. (Kouhia & Laamanen, 2014; Vajavaara, 2011.) Sosiaalinen media näyttääkin mahdollistaneen uudenlaisen yksityisen ja julkisen rajatilassa liikkuvan jakamisen kulttuurin, jossa harrastajat voivat jakaa kokemuksiaan, ideoitaan ja tuotoksiaan tuoden harrastuksensa näkyväksi muille harrastajille (Kouhia 2016b). Sosiaalisen median ympäristössä voi olla helpompi kommunikoida kuin tavata kasvotusten, sillä anonyymiteetin säilyttäminen onnistuu ja keskustelupalstoilla kysymisen kynnys on matala. Käsityöharrastajat voivat suunnitella yhdessä tuotteita, ohjata aloittelijoita tiedonlähteille sekä tuottaa tietoa blogeihin ja osallistua verkkokeskusteluihin. Käsityöverkostojen rakentaminen harrastuksen avulla onnistuu jopa globaalisti rekisteröitymällä erilaisiin käsityö- ja harrastajayhteisöihin. (Vartiainen, 2010, s. 60.) Käsityöharrastus tarjoaa näin myös kokemuksia kulttuurisesta kuulumisesta, kun kokemuksia ja ajatuksia jaetaan muiden harrastajien kanssa (Kouhia, 2016a).

Kouhia (2016b) visioi käsityöharrastamisen merkityksen muuttumista tulevaisuudessa. Taantuvan taitokulttuurin vision mukaan käsityöstä voisi muotoutua materiaalisen kuluttamisen ja tuottamisen muoto, jolle ominaista olisi tuottaa nopeita, helppoja ja satunnaisia käsityökokemuksia. Käsityö muotoutuisi tämän vision myötä materialistisempaan suuntaan. Toisen Kouhian (2016b) vision mukaan käsityöharrastajat saattavat jakautua kahtia harrastajiin, jotka jakavat harrastuksen sosiaalisesti ja suhtautuvat harrastukseen

vakavasti ja elämäntapana sekä harrastajiin, jotka harrastavat käsitöitä hiljaisesti ja näkymättömästi. Kolmanneksi käsityön harrastamisen tulevaisuudenkuvaksi Kouhia (2016b) arvioi tiedostavan kuluttamisen ja hyödyllisten tuotteiden valmistamisen, joista voi muodostua inhimillinen luovuuden, materiaalien kekseliään käytön ja arjen taitojen hallinnan väline. Tällaiselle käsityön hyödyllisyyden visiolle luonteenomaiseksi voidaan katsoa kätevyyden kulttuuri, jossa hyödynnetään lyhyitä tuotantoketjuja, resurssien taloudellista hyödyntämistä, lämmintä kotikutoisuutta sekä materiaalien uusiokäyttöä, jossa materiaalien arvo säilytetään ja käsityöesineet voivat saavuttaa paremman esteettisen arvon, laadun ja käyttöfunktion. (Kouhia, 2016b.)

4.1 Käsityöharrastaja

Käsitöiden tekijöistä puhuttaessa esiin nousevat usein käsityöläiset ja käsityöharrastajat. Risattin (2007, s. 196) mukaan nykypäivän käsityöläisyys on muutakin kuin vanhojen käsityömenetelmien muuntamista koneelliseksi. Käsityöläisyyden kautta käsityöesineissä näkyy tekijänsä panos, johon käsityön kokija ja näkijä voi samaistua. Käsityöläisen määritelmä kuvataan sekä Kielitoimiston sanakirjan (2018) että Anttilan (1993, s. 10) mukaan yksinkertaisesti käsityötä ammatikseen harjoittaviksi henkilöiksi. Tällaisia henkilöitä ovat työnsä pääasiallisesti käsin tekevät kuten suutarit, ompelijat ynnä muut käsityöläiset.

Luutosen (2006, s. 174–177) mukaan nykypäivän käsityöläisyyttä leimaa vahvasti itseäniisyys ja se näyttäytyy edellistä määritelmää kaksijakoisemmin. Hänen mielestään käsityöläisyys näyttäytyy perinteisten käsityöammattien muuttumattomuutta korostavina käsityöläistaitoina, mutta myös uudempaa linjaa noudattavana kestävän kulutuksen periaatteet omaavana käsityöläisyytenä. Tällaisen käsityöläisyyden muodoksi hän kuvaa esimerkiksi kierrätysmateriaaleista yksilöllisiä tuotteita valmistavat käsityöläiset sekä taiteilijoiden toimimisen käsityöläisinä omia ideoitaan käsityönä toteuttaen. Edellä kuvatun käsityöammattilaisuuden hän arvelee kuvaavan käsityömuotoiluksi kuvatun käsityöammatin olemusta. (Luutonen, 2006, s. 174–177.) Kouhia (2016b) puolestaan toteaa, että satoja vuosia oli helppo määritellä, kuka oli käsityöläinen, mutta näin ei ole enää. Heikkinen (1997, s. 33) ja Luutonen (2004, s. 16) ovat todenneet, että ammattikäsityö ja harrastuskäsityö eivät ole aina kaukana toisistaan vaan sen raja on nykyisin liukuva. Heikkinen (1997, s. 33) mukaan esimerkiksi pienimuotoisesti käsitöitään myyvää alan koulutuksen saanutta henkilöä ei välttämättä katsota ammattilaiseksi.

Tänä päivänä käsityöläisyys näyttää hyvin monimuotoiselta ja lisätäkseen keskustelua ja laajentaakseen mielikuvaa käsityöläisyydestä Suomen käsityön museo valitsikin Vuoden käsityöläisen vuosina 2008–2017. Käsityön rajojen muuttuessa koko ajan, Vuoden käsityöläisen valinta päätettiin kuitenkin lopettaa. (Suomen käsityön museo). Vilkuna ja Laaksonen (2017, s. 39) esimerkiksi mainitsevat käsitöiden ympärille syntyvän uusia alakulttuureita ja käyttöesineiden valmistamisen lisäksi oman ulkonäön muokkaamisen ja sen prosessien kuvaamisen ja sosiaaliseen mediaan levittämisen lisääntyvän ja tuovan käsityöhön uudenlaista *maker kulttuuria* ja visuaalista kieltä. Aivan kuten käsityö on moninainen ja moniulotteinen, myös käsityöläisen määritelmää on kirjallisuuden perusteella vaikea yksiselitteisesti kuvata. Jo pelkästään Suomen käsityön museon valitsemista Vuoden käsityöläisistä huomaa käsityöläisyyden kirjon olevan valtava, sillä Vuoden käsityöläiseksi nimettyjä käsityöläisiä löytyi kakuntekijästä neurokirurgiin ja kengänkorjaajasta tatuoijaan perinteisen kansallispuvun tekijän rinnalle.

Jonkinlaista rajanvetoa käsityöläisen ja käsityöharrastajan välille on kuitenkin yritetty tehdä. Mikkonen (2004) kiteyttää, että: *”toive uudesta tuotteesta synnyttää käsityöharrastuksen.”* Käsityöläisyyden puolestaan synnyttää itse tuote. Harrastajan ei tarvitse miettiä tuotteidensa kaupallista arvoa, tehdä tuotekehittelyä tai kanavoida osaamistaan asiakkaiden tarpeita tyydyttäväksi tuotteiksi. Harrastaja voi esimerkiksi tehdä käsitöitä lahjaksi, säästääkseen rahaa, toteuttaakseen unelmiaan tai vain keskittyä saamaan tuotteen valmiiksi. Käsityöläisistä poiketen harrastaja ei tuotteita myydessään tavoittele voittoa, vaan korvausta materiaaleista ja muista kuluista. Tällöin harrastaminen ikään kuin maksaa itse itsensä. Toisinaan materiaalikustannukset eivät kuitenkaan peitä kaikkia kuluja ja kaikki harrastajat eivät myy tuotteitaan. Tällöin harrastaja usein suhtautuu rahalliseen panostamiseen toteamalla, kaiken harrastamisen sisältävän kuluja. (Mikkonen, 2004, s.148–149; Pöllänen, 2006, s. 67.)

Pölläsen (2006) kuvaus käsityöharrastajan itselle asettamastaan vapaaehtoisesta pakosta kuvaa mielestäni hyvin käsityöharrastajan motivaatiota itse käsityön harrastamiseen. Käsityön tekemistä kuvataan niin nautinnolliseksi, että ilman sitä ei malta olla. Käsityöharrastaja täyttää vapaa-aikaansa tehden käsitöitä saaden kokemuksia omasta tehokkuudestaan ja etsien toiminnastaan nautintoa, suunnitelmallisuutta ja onnistumisen kokemuksia. Käsityö voi tuoda omaan arkeen konkreettisia käsityöprosesseja, joilla on selvä tavoite. Käsityöharrastaja voi nostattaa käsityötoiminnan avulla itsetuntoaan sekä kokea saavuttavansa jotakin itselleen merkityksellistä. (Pöllänen, 2006; 2015a.)

Kädentaitojen osaaminen maassamme on Luutosen (2004) mukaan vahvaa ja mahdollisuudet niiden harrastamiseen ovat laajat. Hän toteaa käsityön tuovan elämään mielekästä sisältöä ja mahdollisuuden vahvistaa omaa minäänsä sekä jättää maailmaan omia kädenjälkiään. (Luutonen, 2004, s. 18.) Käsityöharrastajan toiminta näyttäytyykin nykyaikana selkeästi internetin välityksellä blogeissa ja yhteisöllisissä keskusteluryhmissä. Käsityöharrastajat jakavat kuvia omista töistään, hakevat inspiraatiota ja kysyvät neuvoja kokeneemmilta yhteisön jäseniltä tai bloggaaajilta. Yhteisöllisyydellä on toisenlainen muoto kuin vaikkapa kansalaisopistojen kursseilla tai peruskoulun käsityötunnilla, mutta itse käsityötaidon oppiminen on kuitenkin sitkeää yrittämistä ja kokeilemista tehtiinpä se yhdessä tai yksin.

Käsityöharrastus edellyttää harrastajaltaan myös käsityötaidon hallintaa. Anttila (1993, 63) toteaa, että käsityötaidossa on kysymys paitsi motorisen suorituksen hallinnasta, myös kyvystä monenlaisen informaation nopeaan ja rationaaliseen käsittelyyn, kommunikaatiokyvystä ja sosiaalisen ja muun ympäristön huomioon ottamisesta sekä vahvasta minäkäsityksestä ja itseluottamuksesta. Käsityöharrastajat ovatkin ottaneet oma-aloitteisesti käyttöönsä verkkoympäristön käsityötaitojen oppimisessa. Verkko mahdollistaa nopean tiedonkulun, ja varsinkin käsityön tekemisen eri vaiheissa on tärkeää, että ongelmiin löytyy nopeasti ratkaisu. Jos harrastaja ei pysty jatkamaan käsityöprosessia jonkin ongelman takia, voi koko tuote mennä pilalle väärin ratkaisujen vuoksi. Keskustelupalstalla ongelmaan voi saada vastauksia jo samana päivänä, joten prosessi pääsee jatkumaan sujuvasti. (Vartiainen, 2010, s. 61.)

Nykypäivän käsityöharrastajat näyttäytyvät aktiivisina osallistujina, joilla on halu jakaa käsityön iloa ja nautintoa muiden harrastajien kanssa. Käsityöharrastus tuo mahdollisuuden tuoda ilmi omia ajatuksia, uskomuksia ja esteettisiä ideoita. Käsityön hyvää tekevä voima ja sosiaalisen median verkostot saavat käsityöharrastajat muun muassa osallistumaan erilaisiin hyväntekeväisyssystempauksiin. (Kouhia, 2016a; Kouhia, 2016b.) Kouhia (2016b) maalailee, että tulevaisuuden käsityöharrastajista puhutaan käsityön suurkuluttajina, joille tunnusomaista on aktiivinen käsityökursseille, luennoille ja yhdistystoimintaan osallistuminen sekä trendien ja medioiden seuraaminen. Tällaisella toiminnalla on hyvät mahdollisuudet nostaa käsityön arvostusta yhteiskunnassa ja nostaa käsityöharrastaminen saman mielisten keskinäiseksi taitokulttuuriksi, joka edellyttää harjaantunutta taitotietoa. Kuvatusen taitokulttuurin haasteena on säilyttää matala kynnyksen harrastuksen aloittamiseen ja avoin suhtautuminen erilaisiin tekemisen tapoihin. (Kouhia, 2016b.) Nykypäivän käsityöharrastajat tekevät myös merkittävää työtä käsityökulttuurin säilyttämisessä ja siirtämisessä tuleville sukupolville. (Vartiainen, 2010).

Käsitöitä harrastetaan nykyään edelleen myös yksin ja hiljaisesti, vaikka sosiaalinen media onkin keskeisessä asemassa käsitöiden harrastamisen kulttuureissa. Moni käsityöharrastaja kokee oman kodin ja yksityisyyden myös tärkeiksi elementeiksi harrastamisessaan. Kotona käsitöiden harrastamiseen yhdistyy omat ja perheen ehdot. Kotiloissa käsityön avulla pyritään lisäämään omaan viihtyisyyttä, iloa ja toiminnallisuutta ja luomaan omaan kotiympäristöön persoonallista kodinomaisuutta. (Pöllänen 2013, s. 280–281.) Käsityöharrastajat hakevat käsityöstä omaa aikaa. Hiljaisesti ja yksin toteutettava käsityöharrastus palveleekin juuri tällaisen oman tilan tarpeeseen toteutettavaa käsityöharrastusta. (Pöllänen, 2015b.)

Omassa tutkimuksessani miellän käsityöharrastajan henkilöksi, joka kokee oman käsityöllisen toimintansa harrastukseksi. Tutkimuksessa ei rajata osallistujia sen perusteella kokevatko he olevansa käsityöläisiä tai käsityöharrastajia, sillä rajanveto näiden kahden välille saattaisi olla vaikeaa ja teennäistä. Näen käsityöharrastajalla olevan tyydytystä tuottavaa omista kiinnostuksen kohteista nousevaa halua kehittää jo opittuja taitoja, oppia uusia taitoja sekä käyttää luovuuttaan. Seuraavassa kappaleessa paneudutaan siihen, miten käsityöharrastuksen motiivit näyttäytyvät kirjallisuuden perusteella.

4.2 Käsityöharrastuksen motiivit

Käsityössä tekemisen intentio harvoin alkaa sattumalta. Käsityötuotteen idea eli mielikuva lopputuloksesta voi lähteä liikkeelle materiaalista, tekniikoista tai työvälineistä. Alkuperäinen intentio voi käsityöprosessin edetessä saada vaikutteita materiaalista, välineistä, ulkoisista resursseista tai tekijänsä sisäisestä motivaatiosta. Ihmisen tekemisen intentio on yhteydessä tekemisen merkityssisältöön. (Kojonkoski-Rännäli, 1995, s. 49–50.) Anna Kouhian (2016a) väitöstutkimuksen perusteella voidaan todeta käsityöharrastuksen merkitysten olevan moninaisia ja käsityöharrastajien kokevan harrastuksensa merkityksellisyyden itselleen yksilöllisesti ja muuttuvasti. Kouhia (2016a) toteaa käsityöharrastajan omakohtaisen merkityksellisyyden kokemuksen olevan tärkein tekijä käsitöiden harrastamisessa. Käsityöharrastus voi avata mahdollisuuksia niin oppimiseen kuin itsensä löytämiseenkin, mutta yksiselitteisesti käsityön merkityksiä ei voida yleistää kaikkiin käsityöharrastajiin. Kouhian tutkimuksesta edellä kappaleessa 3.2 (Kouhia, 2016a).

Käsityöharrastuksen motiiveja mietittäessä Pöllänen (2015b) on todennut, että käsityön avulla voidaan luoda taloudellisesti uniikkeja, pitkäikäisiä ja korkealaatuisia artefakteja. Myös Na (2012, s. 15) määrittelee käsityön päämääräksi funktionaalisen ja esteettisen

esineen. Käsityön tekemisen motiivina ei kuitenkaan aina ole pelkästään lopputulos ja työn valmiiksi saaminen vaan siihen voi liittyä myös ilmaisua, kokeilua ja vuorovaikutusta materiaalin kanssa. Käsitöitä harrastetaankin useasta eri syystä, erilaisia tarpeita varten, uusia kokemuksia etsien ja erilaisten tekniikoiden ja toiveiden innostamina, mutta myös hyvinvointiin liittyvien merkitysten vuoksi. Käsityö voi olla selviytymismekanismi tai siihen voi liittyä taloudellinen motivaatio. Käsityöstä on vuosien saatossa tullut yksi maamme suosituimmista harrastuksista ja se on muuttunut arkiaskareista harrastajien huviksi. (Kouhia ja Laamanen, 2014, s. 17; Kouhia, 2016b, s. 20; Linko, 1997, s. 47; Pöllänen, 2013, s. 280–287; Pöllänen, 2017, s. 73.)

Luutonen (2006, s. 182) toteaa myös useiden tutkimusten perusteella käsityöstä tavoiteltavan fyysistä hyvinvointia ja tarjoavan tekijälleen tavan toteuttaa itseään ja vahvistaa identiteettiään sen lisäksi että se on tekijälleen ilonlähde, lepoa, työtä ja ponnistusta. Taitoliiton vuonna 2018 teettämän tutkimuksen mukaan (Taitoliitto, 2018) käsityöharrastuksen keskeinen motiivi on oma aika, rentoutuminen ja käsitöiden tuoma hyvinvointi, jotka näyttävät olevan tärkeimmät käsityölle annetut merkitykset kaikissa ikäluokissa. Vasta näiden jälkeen harrastuksen merkityksellisyydessä tulee halu oppia uusia taitoja tai saada valmiiksi konkreettisia tuotteita. Myös samanhenkisen seuran löytyminen kursseilta ja yhdessä tekeminen toimivat kurssiosallistumisen motiiveina. Eroavaisuutta mies- ja naissukupuolen välillä käsityön motiiveissa oli havaittavissa siinä, että naiset harrastivat käsitöitä rentoutuakseen ja saadakseen omaa aikaa, kun taas miehillä oli motiivina hyödyn tavoittelu. Naiset myös harrastivat tutkimuksen mukaan käsitöitä useammin ja säännöllisemmin kuin miehet. (Taitoliitto, 2018). Naiset kuvaavat tekevänsä harrastuskäsityötä työajalla, vapaa-ajalla sekä niin sanotulla omalla ajallaan. Oma aika erottuu vapaa-ajasta sillä, että se ei ole toisten tarpeille alisteista vaan pyhitetty omille henkilökohtaisille kiinnostuksen kohteille. Omalla ajallaan naiset kuvaavat tuntevansa itsensä vapaaksi ja voivat itse päättää tekemisistään. (Pöllänen, 2015b; Saloheimo, 2004, s. 21–22).

Käsityön avulla voi kehittää fyysisiä ja kognitiivisia taitojaan sekä toteuttaa elinikäistä oppimista. Käsityön hyvinvointia tuottavat tekijät liittyvät oman kehon, materiaalin ja välineiden, ajattelun ja tunteiden hallintaan, omien taitojen ja tietojen kehittymiseen sekä käsityöhön liittyviin sosiaalisiin ja kulttuurisiin tekijöihin. Yhteistä erilaisista lähtökohdista ja tarpeista lähtevälle hyvinvointia lisäävälle käsityölle on se, että käsityöntekijä voi itse määritellä käsityön tekemistään. Tällöin psyykkistä hyvinvointia tuottava merkitys syntyy tuotteen tai materiaalin, toiminnan ja tekijän välisenä voimaannuttavana vuorovaikutuksena. Käsityö voi myös auttaa yksilöä tulemaan tekemisen kautta tietoisiksi kehostaan,

mielestään, tunteistaan ja arvoistaan. Käsityöllä on hyvinvointiin liittyviä merkityksiä ja sen terapeuttiset vaikutukset näkyvät monella tapaa. Käsityön avulla voi jäsentää omia ajatuksiaan ja tunteitaan sekä ilmaista itseään, jolloin omien ajatusten, mielikuvien ja tunteiden hallinta voi helpottua. Käsityö lisää tyytyväisyyttä elämään ja ylläpitää mielen-terveyttä. Käsityön avulla on voitu esimerkiksi unohtaa kipu tai potilaan rooli käsityöhön keskittyessä. Käsityöharrastajat ovat kuvanneet materiaalien koskettelun ja käsityöprosessin mahdollistaneen omien tunteiden ilmaisemisen ja auttaneen sairauksien tai muiden elämän kriisien kohdatessa. Keskittyessään käsityöntekemisen konkreettisiin haasteisiin kriisien aiheuttamat tuntemukset voivat hälvetä ja mahdollistaa niiden käsittelyn asteittain. (Pöllänen, 2006; 2007, s. 98; Pöllänen; 2015a, 2015b: 2017.)

Ihatsu (2004, s. 47) pitää käsityötä keinona elvyttää työn idea ja säilyttää ihmisen kokonaisuudentaju ja terve tunne-elämä, sillä käsitöitä valmistetaan sydämellä ja sielulla. Hän tuo esiin, että käsityön uskotaan vahvistavan arkielämän humanistista puolta käsityötuotteiden valmistamisen tuottamalla elämän laadun paranemisella. Kojonkoski-Rännälin (1997, s. 103) mukaan käsityö on monelle tapa toteuttaa omaa olemista maailmassa, ja siksi käsitöiden tekeminen koetaan hyvin tyydyttäväksi ja mieleiseksi teke- miseksi, jonka avulla elämisen välttämättömät tarpeet tulevat tyydytetyksi.

Anttilan (1993) tutkimuksen mukaan käsityöhön liitettävät asenteet ovat positiivisia ja kä- sityötä arvostetaan ensisijaisesti kiinnostavana, miellyttävänä, virkistävänä tarpeellisenä sekä hyödyllisenä. Toissijaisia arvostuksen kohteita käsityössä ovat arvostukset itse kä- sityötuotosta, luovuutta sekä mielenterveystekijöitä kohtaan. Näiden tekijöiden jälkeen merkittäväksi on nimetty käsitöiden tekemisen taloudellinen merkitys. (Anttila, 1993.) Kouhia (2012) nimeää käsityön merkityksiin yhteisöllisen merkityksen, jolla on selkeä sosiaalinen ulottuvuus, joka lisää ihmisten yhteenkuuluvuuden tunnetta. Toiminta käsi- työryhmissä on sosiaalista kanssakäymistä, joka mahdollistaa ystävyys-suhteiden solmi- misen sekä palautteen antamisen ja saamisen. Tällaisessa tekemisessä korostuvat yh- teisöllisyys, rento yhdessä olo, hidas elämäntapa, ekologisuus ja luonnon kunnioi- tus materiaalin kautta. Yhteisöllisessä toiminnassa on mahdollista kasvattaa sosiaalista pääomaa yhdistämällä käsityön tekeminen muihin elämäntilanteisiin ja myös henkisen hy- vinvoinnin merkitys tällaisessa käsityöllisessä toiminnassa on suuri. (Pöllänen, 2015b; Vartiainen, 2010, s. 130.)

Kokon (2007, s. 6) mukaan käsityö ja sen harrastaminen voidaan nähdä myös perinteiden vaalimisen näkökulmasta. Perinteisiä käsityötuotteita tehdään ja perinteisiä tekni-

koita harjoitellaan, jotta kulttuuriperintö ja siihen liitettävät taidot säilyisivät. Suomalaiseen käsityöhön liitetäänkin paljon perinteitä ja sen vaaliminen nähdään arvona sinänsä. Perinteiden vaalimien näkyy siinä, että käsitöihin liitetään vielä perinteisiä arvoja, kuten materiaalin oman arvon kunnioittaminen ja tuotteiden käytännöllisyys ja kestävyys. Käsityöharrastajat kokevat käsityön merkitykset yksilöllisesti, mutta kertovat jakavansa ajatuksiaan ja kokemuksiaan käsitöistä ja saavuttavansa koetun samanmielisyyden avulla myös kulttuurista merkityksellisyyttä. Kulttuurisen kuulumisen näkökulma sisältää tarpeen siirtää traditioita, arvoja, muistoja ja taitoa sukupolvelta toiselle. (Kokko, 2007, s. 6; Kouhian, 2016a; Pöllänen, 2015b.)

Sen jälkeen kuin käsityöstä on tullut muutakin kuin välttämättömyys ja siihen liitetään hyvinvoinnin ja itsensä toteuttamisen kaltaisia merkityksiä, voidaan se Kokon (2007, s. 6) mukaan nähdä myös vastalauseena globaalille maailmantalouden muokkaamalle kii-
reiselle kilpailuun ja kulutuksen kasvuun perustavalle elämäntavalle, jota myös stressaavuus vaivaa. Kahden viimeisen vuosikymmenen aikana käsityöharrastamisen merkitys ihmisten arjessa on korostunut, ja yhä useammat ihmiset ovat alkaneet nauttia käsillä tekemisen hyvinvointivaikutuksista, tekemisen ilosta ja itsetehtyjen tuotteiden aikaansaamisesta. Käsityön avulla kykenee kontrolloimaan omaa elämäänsä irrottautumalla tehokkuuden vaatimuksista ja jättämään ikävät ajatukset taka-alalle sekä keskittymään positiivisiin tunteisiin. (Kouhia, 2016b, s. 20; Pöllänen, 2015b.)

Käsitöiden tekeminen synnyttää tunteen, että asioihin voi vaikuttaa ja tekemisellä saada aikaan jotakin konkreettista, näkyvää, ja merkityksellistä itselle ja muille ihmisille. Käsityön tekemiseen ja valmistuneisiin tuotteisiin kytkeytyy yleensä vahvoja tunteita. Käsitöitä tehdäänkin läheisille lahjoiksi tai omaa identiteettiä kuvaaviksi tuotteiksi. Käsityöt voivat olla osa eettistä toimintaa tai harkittua pukeutumista, kodin yksilöllistämistä tai muistomerkkejä omasta kulttuurista ja itsestä. Käsityöharrastajat ovat kuvanneet itsearvostuksen kasvaneen ja minäkuvan vahvistuneen. Käsityö voi tarjota mahdollisuuden oman identiteetin ja vakaumuksen rakentamiseen. Käsityöharrastajien kerronnassa selviää myös, että he ovat oppineet tiedostamaan omaa toimintaansa ja ymmärtämään muita ihmisiä ja kulttuureja tai kunnioittamaan luontoa. Yhdessä tai muille lahjoja tehdessä pohditaan erilaisia elämäntilanteita sekä elämän rooleja ja vaiheita. Myös perinteiset käsityöt ja tekniikat auttavat hahmottamaan itsensä osana suvun ja kulttuurin jatku-
moa. Näillä on merkitystä itsestä oppimisessa, identiteetin muodostumisesta sekä itse-
tunnon kehittämisessä ja ylläpitämisessä. (Pöllänen & Kröger, 2006, s. 92; Pöllänen, 2017, s. 79; Pöllänen, 2015b; Seitamaa-Hakkarainen ym. 2013.)

Heikkisen (1997) tutkimuksessa käsityön tekemisen kokemuksiin liitettiin muun muassa ajankäyttö, mielenkiintoisuus ja tekemisen ilo, luovuuden ja suunnittelun näkökulma sekä taloudellisuus. Käsityön kokemusten kentän muodostavat käsityön osaaminen, uuden oppiminen ja käsityön tekemisen ja valmistuneen tuotteen synnyttämät miellyttävät tunteet. (Heikkinen, 1997, s. 69). Harrastuskäsityössä on usein kyse enemmän käsityöprosessista kuin produktista, mutta ne kuuluvat yhteen. Käsityöprosessi on hiukan tuotosta tärkeämpi ja siinä tulee vahvasti esiin käsityön tuottama ilo harrastajalleen. Käsityö nähdään myös stressinlaukaisijana, oman ajan ja ajatusten saamisen muotona sekä eri elämänvaiheisiin sopivana joustavana ja myötäilevänä harrastuksena, jonka avulla voi myös päästä vaikeiden elämänvaiheiden yli. (Luutonen, 2004, s. 15–16; Pöllänen, 2006; 2015b).

Käsin tekemisen taito on monipuolinen kokonaisuus monimutkaisia henkisiä ja fyysisiä valmiuksia. Ihmisen ruumiin liikkuvuuteen perustuvat fyysiset taidot, erityisesti käsin tekeminen, voi auttaa ihmistä löytämään itsensä kokonaisena, ruumiin ja mielen yhteytenä maailmasta. Käsityöntekijä kokee usein kehittyvänsä niin henkisesti kuin fyysisestikin tehdessään käsitöitä ja sen lisäksi, että käsityön tekemisessä tulokset tuntuvat ja näkyvät käsityöntekijässä ja hänen taitojensa kehittämisessä, ne näkyvät myös ulkoisesti lopputuotoksissa käytettävyytenä ja kauneutena. (Kojonkoski-Rännäli, 2014, s. 15–20, 24). Lopputuloksen esteettisyyden tyydyttävyyys ja funktionaalisuus tulivat esiin myös Pölläsen (2015b) tutkimuksessa sen lisäksi että lopputulos muistutti käsityöprosessin aikaisista lämpimistä tunteista ja siitä kuinka paljon aikaa ja energiaa niihin oli uhrattu.

Linko (1997) toteaa, että käsityöharrastuksesta on tullut yksi itsensä toteuttamisen muoto. Käsityö tarjoaa harrastajalle mahdollisuuden taiteelliseen ja esteettiseen toimintaan sekä itseilmaisuun tuoden samalla nautinnollisen kokemuksen. Käsitöiden avulla tekijä voi viestiä asioita, kuten omia kiinnostuksen kohteitaan ja lempi värejään. (Kouhia, 2012, s. 33; Pöllänen, 2013, s. 285; Rönkkö 2011, s. 88–89.) Luovuus syntyy vuorovaikutuksessa henkisten ja aineellisten tuotosten kanssa. Riittävässä virittyneessä tilassa yksilö pääsee olotilaan, jossa hän pystyy luomaan jotain uutta ja itselleen mielekästä. Useat harrastajien valmistamista tuotteista voidaan lukea uniikkituotteiksi tai taide-esineiksi, ja ne välittävät monia erilaisia merkityksiä sekä harrastajan käsityötaidoista että niiden symboliikasta. (Vartiainen, 2010.)

Kojonkoski-Rännäli (2014) ilmaisee nykypäivän *kulutuskulttuurin* rinnalle nousseen *itse tekemisen kulttuurin* parhaan annin olevan juuri ihmisen luovuuden esiin tulon. Gauntlett (2011) kuvaa DIY –kulttuuria intohimona itse tekemiseen, korjaamiseen ja tuunaamiseen

osana jokapäiväistä elämää, jolla hänen mukaansa on paljon yhtäläisyyksiä kestävyys- ja ympäristömyötäisyyden sekä järkevän kuluttamisen kanssa vastareaktiona kerskakuluttamiselle. Tällaiseksi arkipäivän luovuudeksi Kojonkoski-Rännäli (2014) kutsumaa luovuuden muotoa hän esittää nautintoa tuottavaksi käsityölliseksi prosessiksi, jossa yhdistyvät arkipäiväinen asioiden tekeminen ja ongelmien luova ratkaiseminen. Tekemisen prosessin lisäksi Kojonkoski-Rännäli (2014) painottaakin, että käsityössä tärkeällä sijalla ovat myös luovuus, kyvyt ja taidot. (Kojonkoski-Rännäli 2014, s. 68–69). Nämä hänen ajatuksensa voidaan helposti yhdistää käsityöharrastukseen, sillä myös Metsämuuronen (1995) toteaa käsityöharrastuksessa korostuvan yksilön mielikuvituksen sekä luomisen tarpeen toteuttamisen. Käsityön harrastamisessa painottuvat Metsämuuronen (1995) mukaan myös uteliaisuus sekä hyödyn tavoittelu.

Hyödyn tavoittelu näkyy myös käsityökerrontaa tutkineen Mikkosen (2004) tutkimuksessa. Käsitöitä tehdään käyttökelpoisten tuotteiden saamiseksi ja niitä suunnitellaan tarvelähtöisesti. Tavoitteena ei näin ollen ole uuden oppiminen tai opitun taidon rutinoituminen vaan uusi tekniikka opetellaan, jos se nähdään tarpeelliseksi. Harrastaja käyttää tuotteiden valmistamiseen useimmiten jo opittuja, kuten peruskoulussa tai lähipiiriltä opittuja taitoja, mutta korostaa myös oman osuuden merkitystä oppimisessa. Itsenäisen opetteluun ja itsenäisesti taitoon vaadittavan tiedon selvittäminen näyttäytyy useammin harrastajien käsityökerronnassa kuin se, että joku olisi opettanut. Taito, osaaminen ja oppiminen ovat harrastajalle olennaisia asioita. Oppiminen synnyttää osaamista ja osaamisen tunne puolestaan vaaditaan harrastukseen. Harrastajan osaamiseksi Mikkonen luonnehtii kelpoisten tuotteiden aikaan saamista, tekemistä. (Mikkonen, 2004, s. 145–151.) Käsityötaito voi tarjota mahdollisuuden itselle merkityksellisten tuotteiden suunnitteluun ja valmistukseen siten, että ne sopivat juuri omaan persoonallisuuteen tai kulttuuriympäristöön. (Kojonkoski-Rännäli, 2006, s. 99.)

Edellä mainittu Mikkosen (2004) painottama osaamisen tunne harrastuksen keskiössä tulee esiin myös Anttilan (1993) ja Pölläsen (2015b) pohdinnoissa. He toteavat, että käsityöllä voidaan katsoa olevan fyysistä ja kognitiivista osaamista ja taitoa tarkoittava merkitys, mutta tuovat esiin monia asioita, joita voidaan liittää harrastukseen. Käsityötä määritellään myönteiseksi ja tyydytystä tuottavaksi toiminnaksi, jonka avulla voi myös ilmaista itseään sekä tuoda esiin esteettisiä pyrkimyksiä. (Anttila 1993; Pöllänen, 2015b.) Anttila (1993) toteaa myös, käsityön olevan usein innovatiivista eli luovaa toimintaa, jolloin se voidaan katsoa henkiseksi pääomaksi, jolla on uutta annettavaa tekijälleen automatisoituvan ja taloudellisilta perusteiltaan horjuvan yhteiskuntamme rakenteellisesta muutoksesta selviytymiseksi. Ihatsu (2004, s. 47) pitää käsityötä keinona elvyttää työn

idea ja säilyttää ihmisen kokonaisuudentaju ja terve tunne-elämä, sillä käsitöitä valmistetaan sydämellä ja sielulla. Käsityön uskotaan vahvistavan arkielämän humanistista puolta käsityötuotteiden valmistamisen tuottamalla elämän laadun paranemisella. (Ihatsu, 2004, s. 47.) Toisaalta käsityö voi olla myös aivan tavallista viihtymistä ilman tietoisia määrällisiä tavoitteita. Käsityön parissa viihtyvän käsityöntekijän on kuvattu ikään kuin *“kadottavan itsensä tekemiseensä”*, jolloin käsityöntekijä voi liukua hetkittäin pois rationaalisen ajattelun tilasta kuin itsestään soljuvaan tekemiseen. (Anttila, 1993, s. 10–11; Kojonkoski-Rännäli, 2014, s. 21–23; Pöllänen, 2006, s. 67–68.)

Kouhia (2016b) pohtii käsitöiden harrastamisen tilaa ja tulevaisuutta vallalla olevien käsityötrendien ja harrastamisen tapojen näkökulmasta. Erityisesti nuoret aikuiset ovat ottaneet käsityön uudelleen osaksi omaa arkeaan ja Kouhia (2016b) näkee tulevaisuudessa käsityön arvostuksen nousevan, sekä käsityöharrastamisen osana ekologista elämäntapaa. Käsitöitä tehtäessä huomiota voi kiinnittää arvokkaan elinympäristön vaalimiseen ja käsityöntekijä voi painottaa ympäristötietoista toimintaa. Ekologisesti toimivat käsityöntekijä voi vastustavaa yltiöpäistä kuluttamista ja lyhytikäisiä tuotteita, pyrkimällä valmistamaan laadukkaita ja pitkäikäisiä tuotteita. (Anttila, 1993, s. 54; Pöllänen, 2013, s. 280.)

Nykyään käsityö yhdistyy maailmanlaajuisesti eri muodoissaan käsityöharrastuksen osin digitalisoituessa ja muuttaessa käsityötä. Uusi tekniikka muuttaa tapoja työstää materiaaleja, oppia malleja ja taitoja sekä pitää yhteyttä muihin. Kuvapalvelut, kuten Pinterest ja Instagram, sekä muut sosiaalisen median yhteisöt kiinnostavat käsityön harrastajia. Aktiivisimmat käsityöharrastajat seuraavat sosiaalisen median kanavia päivittäin ja uusia taitoja opitaan muun muassa videotutoriaalien avulla. Harrastajien yhteisöt ottavat vaikutteita verkossa ja erilaiset muotivirtaukset ja populaarikulttuuri vaikuttavat käsityöharrastuksiin ja muokkaavat käsityövalintoja. Käsityönä on mahdollista valmistaa tuotteita vaativiin yksilöllisiin tarpeisiin ja toteuttaa ja tuottaa vaatteita ja esineitä, joita ei muuten ole mahdollisuutta saada mistään. (Karppinen & Syrjäläinen, 2014, s. 30; Kouhia, 2016b; Luutonen, 2004, s. 16; Pöllänen, 2013, s. 285; Taitoliitto 2018; Vilks & Laaksonen, 2017.)

Edellä esitelty Anttilan (1993) mainitsevat käsityön merkitykset ihmiselle kuten käsityön myönteisyys, osaaminen, itseilmaisullisuus, viihtyminen ja tietynlainen vastapaino yhteiskunnalliseen muutokseen viittaavat mielestäni hyvin käsityötä harrastavan henkilön harrastusmotiveihin. Kouhia (2016 b) toteaaakin, että käsityöstä on tullut meille välttämät-

tömyyden sijaan harrastus, josta voi ammentaa iloa ja hyvinvointia ja kehittää omia taitoja sekä verkostoitua muiden harrastajien kanssa. Pöllänen (2006, s. 76) arvelee käsityöharrastuksen pitävän pintansa juuri siksi, että se voi tarjota kullekin käsityön tekijälle juuri hänen tarpeisiinsa sopivaa ositettua tai kokonaista käsityötä ja samalla mahdollisuuden tarkastella elämää jatkumona.

Tulevaisuudessa käsityö näyttäytynee Kouhian (2016b) mukaan harrastajilleen yhtä lailla voimavarana, tapana ymmärtää maailmaa sekä kyvykkyytenä toimia ja tulla tietoiseksi omasta taidostaan tekemisen kautta. (Kouhia 2016b, s. 31.) Kouhia (2016b) myös uskoo harrastajien määrän kasvavan uusien ilmiöiden ja ideoiden sisältöjen myötä, jotka toimivat tukena uuden kokeilussa ja harrastuksen aloittamisessa. Hän myös toteaa käsityöharrastajien voivan itse vaikuttaa siihen, millaiseksi käsityöiden tulevaisuus harrastuksena muotoutuu.

4.3 Kokonainen ja ositettu käsityö osana käsityöharrastusta

Käsityö menetti teollistumisen yhteydessä kokonaisen käsityön luonteensa elämisen ja toimeentulon välineenä, kun massatuotantona valmistetut esineet ja tekstiilit pystyttiin korvaamaan teollisesti tuotetuilla ostettavilla tuotteilla. Käsityön merkitys muuttui ja käsityö eriytyi laajemmin mielihyvää ja hyötyä tuottavaksi harrastukseksi ja itsensä toteuttamisen muodoksi ja toisaalta pienimuotoisemmaksi työpajoissa tehtäväksi kotiteollisuudeksi. Teollistuneen maailman myötä käsityöharrastaja sai käyttöönsä apuvälineitä, koneita ja laitteita, joilla voitiin helpottaa ja nopeuttaa tuotteiden valmistusta ja ammattimainen käsityö jakautui suunnittelijan ja toteuttajan tehtäviin. Havaittavissa oli myös käsin tehtyjen vaatteiden arvostuksen laskua. Käsin tehdyille tuotteille haettiin mallia teollisesti tuotetuista tekstiileistä tai valmiista malleista myös harrastepohjaisessa käsityötoiminnassa. Tällaista käsityöprosessia, jossa tuote valmistetaan valmiin mallin tai ohjeen mukaan, voidaan kutsua ositetuksi käsityöksi. (Kojonkoski-Rännäli, 1995; Pöllänen & Kröger, 2000.)

Käsityön muuttuminen kokonaisesta käsityöstä ositetuksi harrastuskäsityöksi ei kuitenkaan ole syrjäyttänyt kokonaista käsityötä. Käsitteinä ositettu ja kokonainen käsityö eivät vielä tavallisen käsityöharrastajan sanavarastotoon kuulu, mutta kenties tulevaisuudessa, sillä puhutaanhan koulukäsityössäkin jo kokonaisesta käsityöprosessista opetussuunnitelman tasolla (ks. POPS 2014). Kokonaisessa ja ositetussa käsityössä on kyse tavasta, miten käsityöprosessi suoritetaan. Harrastuskäsityössä ositettu käsityöprosessi

on tavanomainen ja yleinen tapa valmistaa käsityötuotteita valmiiden ohjeiden mukaisesti ja ositetun käsityön ohjeita valmistetaan kaupallisesti juuri harrastajien käyttöön. Kokonainen käsityö puolestaan vaatii tekijältään enemmän kuin ohjeiden lukutaitoa ja käsityöllisen tekniikan taitamista. Käsityötieteilijät ovat avanneet ositettua ja kokonaista käsityöprosessia, seuraavassa katsaus heidän näkemyksiinsä.

Anttila (1993) toteaa kaikkiin käsityötoimintoihin liittyvän omaa suunnittelua, omakoh-
taista ongelmanratkaisua ja omatoimista havaintojen tekoa (Anttila, 1993, s. 63). Osittai-
seen käsityöprosessiin kuvaus sopisi mallin tai ohjeen tekijän näkökulmasta, mutta ei
enää tuotteen valmistajan näkökulmasta. Sen sijaan Anttilan (1993) ajatus sopii varsin
hyvin kokonaisen käsityön prosessiin. Kokonainen käsityö tarkoittaa käsityötä, jossa
kaikki käsityöprosessin vaiheet on suorittanut sama henkilö. Käsityöllinen ongelmanrat-
kaisuprosessi sisältää tuotteen ideoinnin, esteettisten ja teknisten ominaisuuksien suun-
nittelun, tuotteen valmistuksen ja lopuksi lopputuloksen arvioinnin. Kokonaisen käsityön
tekijän tulee hallita visuaalinen ja tekninen suunnittelu, sisältäen materiaalien tuntemuk-
sen ja tekniset ominaisuudet. Lisäksi vaaditaan ongelmanratkaisutaitoja, pitkäjäntei-
syyttä koko prosessin suorittamiseen ja taitoa arvioida omaa onnistumistaan. Kokonai-
nen käsityö vaatiikin tekijältään henkisten, älyllisten, motoristen ja fyysisten kykyjen käyt-
töä ja harjaantumista. (Kojonkoski-Rännäli, 1995; Pöllänen & Kröger, 2004; 2006.)

Kokonaisessa käsityöprosessissa luovasti suuntautuneen käsityön tärkeimpänä määri-
telmänä voidaan pitää käsityön tekijän henkilökohtaista sitoutumista tekemiseen. Koko-
naisessa käsityöprosessissa korostuu suunnittelun merkitys sekä luovuus, jossa uuden
oppimisella ja itsensä ilmaisulla on tärkeä rooli. (Pöllänen, 2015b; Rönkkö, 2011.) Koko-
naista käsityötä voidaan lyhyesti kutsua alusta loppuun yhden henkilön suorittamaksi
käsityöprosessiksi.

Pöllänen (2015a) kommentoi kokonaisen käsityöprosessin muuttuvan ositetuksi, jos jo-
kin prosessin vaiheista jää toteutumatta. Ositetulla käsityöprosessilla voidaan tarkoittaa
käsityötä ilman taiteellista suunnittelua, käsityötä tuotteen valmistamisena tai yksittäisiä
manuaalisia työprosesseja. Tällöin käsityö ilman taiteellista suunnittelua on siis käsi-
työtä, jossa käytetään toisen henkilön laatimaa tuotteen esteettisiä ominaisuuksia sisäl-
tävää suunnitelmaa. Käsityössä, jossa valmistetaan tuote, hyödynnetään toisen henkilön
tekemää taiteellista ja teknistä suunnitelmaa niin, että tuotteen malli ja valmistus- ja ma-
teriaaliohjeet ovat valmiina. Tällainen tuote voisi olla esimerkiksi lehden tai kirjan oh-
jeesta valmistettava, jolloin toisen henkilön laatimaan käsityöohjetta seurataan ja kopioi-
daan malli. Valmistamisessa käytettävä tekniikka tai materiaali tai jopa molemmat ovat

tällöin prosessiin valmiiksi määriteltäjä ja tuotteen valmistamisessa seurataan vaihteittain etenevää kuvausta prosessista. Tekijä myös tietää ohjeiden seuraamisen johtavan esitetyn tuotteen valmistumiseen. Ositettu käsityö voi siis myös tarkoittaa jonkin tekniikan toistamista perinteisen villasukan ohjeen toistamista. (Kojonkoski-Rännäli, 1995; Pöllänen, 2009; Pöllänen & Kröger, 2004; 2006.)

Ositetussa käsityössä ohjeen käyttäjä näkee usein siistityn ja pelkistetyn tuloksen tuotekehittelystä, jossa suunnittelun osuutta ei ole avattu käyttäjälle. Usein valmistusohjeen tekijä on todennäköisesti tehnyt malli- tai tuotesuunnittelua kehittäessään tuotetta mahdollisimman houkuttelevaksi ja toiminnalliseksi, jolloin prosessi on voinut vaatia useita kokeiluja ennen lopullista ohjeessa esitettyä tuotetta. Mikäli ositetussa käsityössä tuotteen valmistaja ryhtyy itse suunnittelemaan tai häntä ohjataan suunnitteluun, kohdistuu suunnittelu lähinnä tuotteen yksityiskohtiin, joko teknisten tai visuaalisten yksityiskohtien variointiin. (Pöllänen & Kröger, 2004; 2006.)

Harrastuskäsityö on usein ositettua käsityötä, jolloin käsityön harrastajat voivat valita valmiin mallin tai työohjeen jostakin lähteestä ja alkavat valmistaa tuotetta suoraan tai hiukan mallia muokaten. Ositettu käsityö vaatii monenlaisia taitoja ja harjoitusta. Samaa tekniikkaa kerta toisensa jälkeen toistamalla taidot karttuvat ja tekijä kehittyi taidoissaan. Motivaatio ja käsityöprosessin tuoma hyvä olo korostuu, käsitöiden tekemisestä voi nauttia ja itsetunto voi kohentua. Käsityön merkitys myös rentoutuskeinona voi korostua ositettua käsityötä tehden. (Kojonkoski-Rännäli, 1995, s. 98–99; Pöllänen, 2015b.) Pöllänen ja Kröger (2000) toteavatkin, että ositetulla käsityöllä on paikkansa harrastustoiminnassa, esinetarpeen tyydyttämisessä sekä kädentaitojen hankkimisessa. Ositettu käsityö on koettu toimivaksi käsin tekemisen ja tuotantoteknologian alkuvaiheessa hankittaessa käsityöllisiä valmistustaitoja tai teollisia ja harrastamiseen liittyviä taitoja. (Pöllänen & Kröger, 2000.)

Toisinaan osittaisen käsityön arvon näkee heikommassa asemassa kuin kokonaisen käsityön. Toisin kuin ositettu käsityöprosessi, kokonainen käsityöprosessi sisältää suunnitteluvaiheen, joka Syrjäläisen (2007) mukaan edellyttää kognitiivista työskentelyä, jossa mielikuvilla on tärkeä rooli. Suunnittelu tuottaa iloa omien luovien voimien löydyttyä ja suunnitelman sisältäessä henkilökohtaisia merkityksiä. (Syrjäläinen, 2007, s. 111–112.) Ositetulta käsityöltä ei siis odoteta samalla tavalla luovuutta ja itsestä lähtöisin olevaa ideointia kuin kokonaiselta käsityöltä. Oman suunnittelun puuttumisen vuoksi osittaista käsityötä ei katsota tarpeeksi luovaksi tai lahjakkuutta vaativaksi käsityönlajiksi. (Anttila, 1993.)

Osittaisen käsityön kiinnostus ja sen tekeminen on nähtävissä, jos seuraa markkinoille tulevia uusia ohjekirjoja, käsityölehtiä, internetin tutoriaaleja sekä käsityön vertaisryhmiä sosiaalisessa mediassa. Nimenomaan harrastajille osittainen käsityö näyttäisi olevan tärkeässä roolissa ainakin käsityöharrastusta aloiteltaessa. Pöllänen (2015a) tulkitsee, käsityön luonteen vaikuttavan sen merkityksiin. Ositetun käsityön merkityksenä on rentoutumisen kokemusten saaminen. Erityisesti stressaavaa työtä tekevät saavat eheyty-misen kokemuksia helppojen ohjeiden mukaisten käsitöiden tekemisestä, kun taas erityisen vaikeassa elämäntilanteessa olevat saavat hyvinvointikokemuksia kokonaisen käsityön toteuttamisesta. (Pöllänen, 2015a; 2015b). On kuitenkin huomattava, että ositetunakin käsityö edellyttää tekijältään teknisten ja tuotteen funktioon liittyvien ongelmien ratkaisutaitoa, materiaali- ja työvälinetuntemusta sekä valmistustekniikan hallintaa. (Kojonkoski-Rännäli, 1995, s. 94). Myös Pöllänen (2015a) huomauttaa, että olipa kyseessä ositettu tai kokonainen käsityöprosessi, molemmat tarjoavat tekijälleen tilaisuuden tietoiseen toimintaan ilman kiireen tuntua.

Rajanveto kokonaisen ja ositetun käsityön välillä ei ole täysin tarkkarajainen. Ositettu ja kokonainen käsityö on nähtävä toisiaan täydentävinä ja toisiaan edellyttävinä sekä – että -vastinpareina. (Kröger & Pöllänen, 2006, s. 94) Käsityöharrastajien käsityöprosessit sijoittuvat usein ositetun ja kokonaisen käsityön välimaastoon. Käsityöohjeita sovelletaan olemassa olevia materiaalivarastoja hyödyntäen, jolloin käsityötuotteisiin syntyy uudenlaista yksilöllisyyttä. Usein ideoiden kopioiminen muilta ei välttämättä näyttäydy harrastajien käsityötuotteita toisintavina kopioimisena valmiiden mallien mukaan vaan ideoiden keräilyinä ja niiden soveltamisena omiin käsityöprosesseihin. (Kouhia, 2016b.)

5 Käsityöharrastus ja materiaalisuus

Tutkielmani tähän osioon olen koonnut oman tutkimukseni kannalta tärkeänä pitämiäni aiempia tutkimustuloksia, joissa käsitellään käsityöharrastamiseen liittyvää materiaalisuutta. Nämä aiemmin tehdyt tutkimukset luovat pohjaa omalle tutkimukselleni käsityön harrastamisen tutkimuksen kentässä ja osoittavat, että tutkimusta omasta mielenkiinnon kohteestani, materiaalivalintoihin liittyvistä tekijöistä ei ole vielä tehty. Toisaalta tutkimustuloksissa on nähtävissä viittauksia ja esimerkkejä materiaalivalintoihin vaikuttavista tekijöistä ja onkin mielenkiintoista nähdä toistuvatko samat tekijät omassa tutkimuksessani. Olen pyrkinyt tekemään jaottelua aineelliseen ja aineettomaan käsityön materiaalisuuteen aiemmista tutkimuksista raportoidessani, mutta joidenkin tutkimusten kohdalla valinta omasta kategoriastaan olisi voinut olla myös toinen. Karkea jaottelu perustuu aistein havaittaviin ominaisuuksiin aineellisen materiaalisuuden kohdalla ja abstraktimpiin ominaisuuksiin aineettomien tekijöiden osalta.

5.1 Aineellinen materiaalisuus aiemmissä tutkimuksissa

Käsityöntekijöiden materiaalivarastojen näkökulmasta materiaalisuuden aihetta ovat lähestyneet Anne Kuutamo (1998) ja Tiina Rysänen (2002). Tutkimusten näkökulma on oman tutkimukseni kannalta hedelmällinen, vaikka tutkimukset ovat parinkymmenen vuoden takaa ja materiaalivalintoihin sekä materiaalivarastojen kertymiseen liittyvät tekijät ovat voineet tänä aikana muuttua. Rysänen (2002) on paneutunut käsityömateriaalien varastoinnin merkityksiin käsityöalan ammattilaisten keskuudessa, kun taas Kuutamo (1998) on rajannut tutkimuksensa koskemaan vain harrastuksenaan käsitöitä tekeviä henkilöitä.

Edellä mainituista tutkijoista Kuutamo (1998) tarkastelee käsityöntekijän materiaalivaraston muodostumista käsityön, keräilyn ja modernin kulutuksen näkökulmista. Hän myös selvittää minkälainen käsityöntekijän materiaalivarasto on, miten käsityöntekijä suhtautuu materiaalivarastoonsa ja sen muodostumiseen sekä mikä hänen suhteensa materiaaliin on. Tutkimustuloksista selviää, että materiaalivarastot koostuvat käyttämättömistä materiaaleista ja jämämateriaaleista ja ne ovat pääsääntöisesti itse hankittuja. Materiaalit saavat merkityksensä niiden tunnistamisen, käsityöprosessin, tuotteen, ihmissuhteiden, hankinnan ja aikaan liittymisen kautta. Kuutamon (1998) tutkimuksessa materiaalien ostelemisen kuvataan myös tuottavan nautintoa, varsinkin jos materiaali

koetaan todelliseksi löydöksi. Oman tutkimukseni kannalta erityisen mielenkiintoinen tutkimustulos oli se, että materiaalivaraston materiaalit olivat itse valittuja. Niitä oli ostettu kaupoista ja kirpputoreilta tai hankittu halvalla tutuilta tai saatu lahjaksi tai perintönä. Materiaaleista saattoi syntyä selkeä mielikuva mitä siitä voi valmistaa, materiaali vaikutti olevan oman tyylin mukainen tai se oli otettu talteen jostakin toisesta tuotteesta. Tällainen materiaali voisi olla esimerkiksi vetoketju tai napit jostakin valmisvaatteesta. Kuutamon (1998) tutkimuksessa käsityöntekijä kiinnostuu materiaalista sen käyttöarvolupauksen vuoksi.

Vaikkakin Rysäsen (2002) tutkielma kohdistui ammattinaan käsitöitä tekeviin, tutkimustuloksista löytyi oman tutkimukseni kannalta mielenkiintoisia näkökulmia. Tutkimuksen mukaan käsityömateriaalien hankintatavoista materiaalien ostamista perusteltiin usein muiden tarpeilla ja hankintahaluja oli todellista tarvetta enemmän. Myös materiaalien hankintatavat olivat moninaisia ja se merkitsi tutkittaville harkiten ostamista, lahjaksi saamista, pelastamista, uudelleen löytämistä, luonnon antimien hyväksi käyttämistä tai alennusmyynneissä hullaantumista. Tutkimuksen mukaan käsityöläinen voi myös hankkia alaan liittyviä materiaaleja tukeakseen omaa minäkuvaansa ja ostamiseen innoittavina tekijöinä pidettiin materiaalin hyvää laatua, luonnonkuituja, väriä, muotoa, kuviointia, erikoisuutta, harvinaisuutta jne. Myös edullisen hinnan sekä materiaalin statusarvon katsottiin olevan materiaalihakinnan syynä. Tärkeäksi tutkimustulokseksi Rysänen (2002) on nostanut sen, että pelkkä käsityömateriaalin hankinta riittää käsityöntekijälle, sillä materiaalin hankinta voi olla viihdettä ja tuottaa esteettistä mielihyvää.

Kokko (2007) sivuaa käsityön materiaalisuutta ja materiaalivalintoja tutkiessaan koulukäsityön sukupuolittuneisuutta. Hän kuvaa koulukäsityöstä jääneen tutkittavilleen epämieluisia muistoja materiaaleista ja niihin liittyvistä valinnoista. Tutkittavat kuvasivat, että heillä ei ollut mahdollisuuksia omiin materiaalivalintoihin. Materiaalit olivat joko opettajan valitsemia tai valinta jouduttiin tekemään kahdesta väristä tai valitsemaan kahdesta vaihtoehdosta itseä enemmän miellyttävä. Materiaalivalinnat yhdistettiin Kokon (2007) tutkimuksessa myös oman työn suunnitteluun ja oman persoonallisuuden ja sukupuolen rakentamiseen. Valmiiksi niin materiaaleiltaan kuin malleiltaan suunnitellut työt eivät tätä mahdollistaneet. Materiaalivalintojen yksilöllisen tekemisen näenkin sekä koulukontekstissa että harrastajakäsityössä yhdeksi oleelliseksi tyydytystä tuottavaksi näkökulmaksi.

Vaaran (2010) tutkimuksessa ”Kestävä käsityö Suuri Käsityö -lehdessä vuosina 2000-2008” kestävää käsityötä lähestyttiin käsityön ja kestävä kehityksen vuoropuheluna.

Itse tutkimuksessa keskityttiin tulkitsemaan materiaalilähtöisesti, miten kestävä käsityö näyttäytyy lehden ohjeissa. Tästä syystä materiaalisuus painottui tutkimuksessa selkeästi, mutta se rajattiin koskemaan ainoastaan käytettyä tai jättemateriaalia, jota Vaara (2010) tulkitsee kestäväksi käsityölle luonteenomaiseksi näkökulmaksi. Hän tulkitsee kestäväksi käsityöksi ohjeet, joissa oli käytetty vanhaa tuotetta, ylijäämämateriaalia tai jättemateriaalia. Tutkimukseen mukaan otetut tuotteet olivat näin ollen vanhasta materiaalista uudelleen prosessoitu uusiokäytön, uudistamisen, muodistamisen, korjaamisen, koristelun ja askartelun keinoin. Vanhojen materiaalien käyttö osoittautui hänen aineistossaan yleisimmäksi materiaaliksi ja niiden käytön nähtiin palvelevan vanhentuneiden tuotteiden arvon palauttamista. Kestävä käsityö ilmeni tutkimuksessa käytetyn materiaalin arvostuksena. Tutkimuksessa tarkasteltiin myös kohteena olleen aikakauden kehityslinjoja kestävä käsityön näkökulmasta. Tärkeimmät niistä olivat käsityöllisten keinojen monipuolistuminen, uudistamisen ja uusiokäytön lisääntyminen sekä materiaalin hyödyntäminen ja materiaalien kirjon kasvu. (Vaara, 2010.) Omassa työssäni ja ajattelussani kestävä käsityön materiaalisuus on kuitenkin laveampi kuin Vaaran (2010) ja se voi tarkoittaa myös täysin uutta materiaalia, mikäli sen tuotannossa on otettu huomioon muun muassa kestäväkehitys ja valmistetun tuotteen elinkaari.

Leena Vartiainen (2010) tutki liveroolipelejä ja historiaa harrastavien käsityöntekemistä. Tutkimuksessa käsityöharrastajat saattoivat valmistaa esimerkiksi muinaispukuja, jolloin käsityöntekemisen materiaalisuudessa huomioitiin perinteet ja historialliset tavat pukujen valmistuksessa. Erityisen kiinnostuneita harrastajat olivat luonnonväriaineista sekä muiden luonnon materiaalien hyödyntämisestä. Tärkeiksi asioiksi käsityöntekemisessä katsottiin myös esimerkiksi kasvien keräily tai kasvattaminen sekä luonnonmateriaalien hyväksi käyttäminen. Materiaalien kirjo näyttäytyi tutkimuksessa monimateriaalisena ja liveroolipelaajat ovat myös innovatiivisia erilaisten materiaalien yhdistämisessä. (Vartiainen, 2010.) Tämänkaltaisen harrastuksen käsityöllisten materiaalien valintaan voi liittyä hyvinkin paljon perinnetietous ja yhteisössä jaetut materiaalivinkit ja ohjeet, jolloin materiaalivalinta itsessään on ikään kuin valmiina annettu. Fantasian maailmaan suuntautuvan käsityöharrastajan materiaalivalinta saattaa olla vapaampaa ja kokeilevampaa.

Neulomisharrastusta kuuden naisen näkökulmasta tutkineen Marja Beloffin (2001) tutkimuksessa ilmeni myös, että virike neuletyön aloittamiseen saattoi löytyä upean langan löytymisestä, joka hankittiin heräteostona. Myös tarpeen, kauniin neulemallin löytymisen tai yksityiskohdan kuten sopivien nappien löytymisen raportoitiin synnyttävän virikkeitä neulomiseen. Myös sellaisen langan valitseminen, josta ei valmistuotteita kaupasta löydy, katsottiin vaikuttavan neulomiseen. Toisaalta myös raportoitiin, että pelkkä ihastus

lankaan ei riittänyt, kalliiden lankojen ostaminen ei aina ollut mahdollista ja se saattoi jopa konkreettisesti vaikuttaa neulomisen määrään. Lahjaksi tehtävien neuletöiden kohdalla esiin nostettiin lankojen hankintaan vaikuttavan lahjan saajan värimieltymykset. Lankojen allergisoivuus sekä erilaisten sairauksien vaikutus langan laadun tai värin valintaan nousivat myös esiin neulomisen fyysisiä rasitteita käsiteltäessä. (Beloff, 2001.)

Hiukan toisenlaisen katsantokannan materiaalien valintaan tuo Raisa Matikaisen (1996) tutkielma, joka valottaa käsityöntekemisen merkityksiä kolmen iäkkään suomalaisen naisen näkökulmasta osana heidän elinkaartaan. Vaikkakin tutkimuksen tarkoituksena ei ole selvittää materiaalivalintoja eikä niihin vaikuttavia seikkoja on tutkimustulosten raportoinnista selkeästi havaittavissa, että Suomen sotien aikaan ja yleisesti pula-aikana käsityön materiaaleiksi valittiin saatavilla olevia materiaaleja. Suurin osa materiaaleista valmistettiin viljelemällä kuiduiksi sopivia kasveja ja kasvattamalla lampaita, jolloin kuiduista saatuja materiaaleja työstettiin edelleen. Myös korvikemateriaalit ja vanhoista vaatteista saadut materiaalit hyödynnettiin. Tarve saneli tuotteiden valmistamisen ja materiaalit valittiin tarjolla olevista. Käsityöntekemisen näkökulma oli ennemminkin välttämättömyys kuin harrastus. (Matikainen, 1996.)

Katri Päckilä (2003) sivuaa myös tutkimustuloksissaan käsityöharrastajan materiaalivalintoja. Hän tutki yläasteikäisten käsityöharrastuksia ja sen motiiveja ja hän toteaa, että käsityöharrastajan käsityöllisen prosessin alulle panijana voi toimia miellyttävän kankaan tai langan näkeminen kaupassa. Materiaalivalintoja tutkimuksessa on lyhyesti pohdittu myös taloudellisuuden näkökulmasta, kuten myös Miettisen (2002) tutkimuksessa (tästä lisää myöhemmin). Päckilän (2002) tutkimuksessa taloudellisuus näkyi siten, että käsityömateriaalina oli hyödynnetty sukulaisten kangasvarastoja, äitien käyttämättömäksi jääneitä kankaita tai kirpputoreilta ostettuja kankaita.

Ylöstalon (2014) tutkimuksessa haettiin vastauksia siihen, millaiseksi käsityöharrastajat kokevat kestävän käsityön vuonna 2030. Tulososiossaan hän raportoi harrastajien odottavan käsityömateriaaleilta parempaa kestävyyttä olipa kyse teknisistä, kierrätys- tai luonnonmateriaaleista. Lisäksi tulevaisuuden materiaaleilta odotetaan tarjonnan monipuolistumista, saatavuuden ja laadun parantumista. Tuotantoprosessien muuttaminen luonnonvaroja säästävämmäksi, vähemmän myrkyllisiä kemikaaleja ja hukkamateriaaleja sisältäväksi toiminnaksi osoittautui tutkimuksessa tärkeäksi näkökulmaksi. Lisäksi käsityöharrastajat toivoivat teknologisten ratkaisujen tuovan materiaalien osalta lisää yksilöllisyyttä ja valinnanvaraa. (Ylöstalo, 2014.) Anni Vuokon (2018) tutkimustuloksissa

materiaalisuus nousi esiin käsityöharrastajien moniaistisuuden teeman kohdalla. Tutkitavat kertoivat erityisesti mieltymyksiensä kohdistuvan erilaisiin luonnon materiaaleihin, joiden keräämisen, värien, visuaalisuuden, tunnun ja tuoksun he erottelivat liittyvän niistä saatavaan hyvään oloon.

Materiaalivalintoihin vaikuttaviin tekijöihin ei juurikaan ole aiemmissa tutkimuksissa perehdytty. Tutkimuksissa, joissa sivuttiin materiaalivalintoja, oli luettavissa muun muassa tarvelähtöisyyttä ja viittauksia materiaalien ja käsityötuotteiden elinkaariajatteluun.

5.2 Aineeton materiaalisuus aiemmissa tutkimuksissa

Käsityöharrastusten merkityksistä on tehty useampi tutkimus, joista viimeisimpiä Kouhian (2016a) väitös, jonka tuloksia on jo aiemmin esitelty lyhyesti. Kaija Heikkinen (1997) tarkasteli tutkimuksessaan käsitöitä harrastavien naisten käsityöprosessin lopputuotetta eli produktia ja sen synnyttämiä kauneusnäkömystyksiä sekä merkityksellisyyttä. Hän toi esille käsityöntekemisen arvoina omaleimaisuuden ja yksilöllisyyden, jotka erottavat käsityön tavaratuotannosta. Muiksi arvoiksi hän nosti käsin tekemisen synnyttämän yleisen arvostuksen ja henkilön suhteen esineeseen. Itse käsityön tekemisestä todetaan tutkimuksen perusteella, että se tuottaa tyydytystä ja kohottaa itsetuntoa. Lisäksi taidon hallintaa arvostettiin prosessina sen ollessa samalla tavoitteellista toimintaa. Käsityöhön liitettiin myös muun muassa on opettavaisuus ja aivoja kiihottava älyllinen piriste, luova toiminta ja meditointi. (Heikkinen, 1997, s. 75–83, 87–90.) Käsityön merkityksiä on tutkinut myös Marja-Leena Rönkkö (2011), jonka tutkimuksessa merkitykset käsityötä kohtaan jakautuivat neljään eri orientaatioon, jotka olivat orientaatio käsityötuotteeseen, käsityötaitoon, käsityöperinteeseen sekä käsityöilmaisuu. Käsityön merkitysten mahdollisuudet opetuksessa jakautuivat käsityötaidon kehittämiseen, kokonaisen käsityön tekemiseen, konkreettiseen käsityötuotteen valmistamiseen, käsityöilmaisun kehittämiseen sekä käsityön monipuolisiin sisältöihin. (Rönkkö, 2011.)

Käsityön merkityksistä osana elämäntulkua on tutkinut Tarja Rätty (2013) tapaustutkimuksen muodossa. Tutkimuksessa tarkasteltiin avioparin käsityöharrastusta heidän elämäntulussa, jota lähestyttiin kolmiportaisesti lapsuuden, nuoruuden ja vanhuuden näkökulmista. Tutkimuksessa informantit kertoivat työstäneensä käsityötuotteita hyvin vaihtelevista materiaaleista aina tekstiileistä, päreisiin ja raudasta posliiniin. Käsitöitä, kuten lasten vaatteiden ompelua tehtiin aiemmin taloudellisista syistä, mutta myöhemmin enää harrastuksena Lapsuudessa käsityön merkitys kuvattiin kasvun ja kehityksen

rakentajana kokonaispersoonallisuuden kehittymisen kautta ja aikuisuudessa elämänhallinnan parantajana. Vanhuudessa merkitykselliseksi nähtiin eheytyminen.

Päivi Koivukangas (2006) tutki kuurojen naisten käsityöharrastuksia ja niiden merkityksiä. Tutkimustulosten mukaan kuurot naiset harrastivat käsitöitä monipuolisesti, mutta usein yksin ja omassa kodissaan. Käsityötekniikoita opeteltiin kirjojen ja lehtien ohjeista ja tekniikan oppimisen myötä tekniikkaa kyettiin soveltamaan omiin tarpeisiin. Kuuroille naisille käsityöharrastus merkitsi paljon. Sitä pidettiin rentoutumiskeinona, se toi iloa ja elämänhallintaa sen lisäksi, että se poisti yksinäisyyden tunnetta. (Koivukangas, 2006.)

Anni Vuokon (2018) Tutkimuksessa tavoitteena oli tuoda esiin käsitöiden monimerkityksellisyyttä, sen tuottamia tuntemuksia käsityöharrastajien kuvailemina ja selvittää kokevatko he saavansa käsitöiden tekemisestä elämäänsä hyvinvointia. Tutkimustulosten mukaan käsityöharrastajien kokemat käsityön merkityksen voitiin jakaa kymmeneen teemaan. Teemat käsittelivät merkityksiä sosiaalisesta ja yhteiskunnallisesta näkökulmasta sekä vahvasti yksilön näkökulmasta muun muassa käsityön terapeuttisuuden, ilmaisullisuuden, identiteetin rakentumisen, harrastuksen sekä ilon ja oppimiskokemusten muodossa. Tutkimuksessa painottuvat käsityön aineettomat merkitykset, joita omassa tutkimuksessani tarkastelen materiaalivalintoihin vaikuttavina tekijöinä. Erityisesti tarvelähtöisyyden, ilmaisullisuuden, identiteetin esiin tuomisen merkitykset sekä yhteiskunnallisissa merkityksissä korostuneet kierrättämisen ja uusiokäytön sekä ekologisuuden arvot voi mieltää materiaalivalintoihin vaikuttaviksi aineettomiksi tekijöiksi. (Anni Vuokko, 2018.)

Käsityöharrastuksen merkityksien rakentumista kansalaisopiston kudontakurssilaisten elämäntarinoissa on selvittänyt Leena Saloheimo (2000). Siinä kudontaharrastus kuvataan ansiotyön ja perhe-elämän tasapainottajana. Käsityöharrastuksen elämyksellisyydeltä toivottiin virkistymisen, rentoutumisen ja itsetunnon vahvistamisen merkityksiä. Käsityöharrastus kuvataan toimintana, jota säätelevät biologiset rajoitteet kuten äitiys, elämyksellisyyden elementit, käsityöntekeminen toisena luontona sekä traditiot, joihin luetaan työvälineiden, -tapojen, materiaalien ja mallien käyttöön liittyvät perinteet. (Saloheimo, 2000.) Käsityöharrastajan käsityöllisiä arvoja ompeluharrastajien keskuudessa on tutkinut Tiina-Mari Ikonen (2002). Tutkimuksessa selvitettiin miten erilaiset käsityölliset arvot esiintyvät kankaita ostavan käsityöntekijän harrastuksessa. Tutkimustulosten mukaan voimakkaimpia käsityöllisiä arvoja olivat esteettiset arvot ja tunnearvot, mutta myös taloudelliset, ammatilliset ja kulttuuriset sekä identiteettiin viittaavat arvot koettiin

voimakkaiksi käsityöharrastajien keskuudessa. Sosiaaliset ja yhteiskunnalliset arvot koettiin heikoiksi arvoiksi ja alueellisia eroja arvoissa oli nähtävissä. Ekologisten arvojen näkökohdat eivät olleet vielä tuolloin 2000-luvun alussa kovinkaan arvostettuja tutkimukseen osallistuneiden keskuudessa. Ikonen (2002.)

Arvonäkökulman käsityön harrastamiseen tuo myös Marjo Miettinen (2002). Hänen tutkielmassaan tutkittiin helsinkiläisten käsityöharrastajien arvomaailmaa ja sen ilmene mistä selvitettiin käsityön tekemisen kautta. Käsityöntekijälle tärkeintä oli itse tekeminen, ei niinkään valmis tuote. Käsityöhön liitetyt arvot liittyivät yhteiskunnan arvomaailmaan ja se näkyi muun muassa kulttuurin ja tyylin mukaisuuden arvostuksena sekä käsityöntekemisen taloudellisuutena. Materiaalien säästeliäs käyttö ja niiden säästäminen myöhempää käyttöä varten olivat luonteenomaista käsityöharrastajalle. Luonnonsuojelulliset näkökulmat olivat materiaalihankintoja tehtäessä harvalla mielessä ja silloinkin ne yhdistyivät luonnonmateriaalien käyttöön ilman ekologista pohdintaa. (Miettinen, 2002.)

Käsityöharrastusta ja sen erityispiirteitä ikääntyvän ihmisen näkökulmasta on tutkinut Marianne Koskimies (2007). Koskimiehen tutkimuksessa kartoitettiin käsityöharrastuksen ilmenemistä, kokemuksia harrastustoimintaan osallistumisesta sekä käsityöharrastuksen merkityksiä. Tutkimustuloksissa käsityön merkityksiä tarkasteltaessa esiin oli nostettu menetelmäfunktiosta käsityöntekijälle keskeisenä se, että hän saa itse valita mieleisensä materiaalit ja vaikuttaa näin tuotteen laatuun. Vain muutamia mainintoja oli kierrättämiseen, ekologisuuteen tai tuotteen kestävyysominaisuuksiin yhdistettyjä aikaan liittymisen funktioihin liittyviä merkityksiä. Myös esteettisyydenfunktio jäi merkityksiä tarkastellessa kolmen tärkeimmän funktion jalkoihin. Tärkeimmiksi koettiin tarvefunktio, käyttöfunktio ja assosiaatiofunktio, jolla tässä yhteydessä tarkoitettiin antamisen ilon, perinteiden ja taidon säilymisen näkökulmia. (Koskimies, 2007.)

Hanna Guttormin (1999) tutkielman mukaan käsityöt koettiin välttämättömyytenä ja niitä tehtiin tarpeeseen ja taloudellisista syistä etenkin 1910-1950-luvulla syntyneiden käsityöelämäkertojen kirjoittajien mukaan. Harrastukseksi käsityöt muuttuivat vasta kun käsityötä ei tarvinnut tehdä enää välttämättömyytenä. Harrastuksena tehtyjen käsitöiden kerrottiin tuottavan tekijälleen voimaantumisen kokemuksia, iloa, tukea, voimaa, rohkeutta ja esteettisyyttä. Käsityöharrastukseen suhtauduttiin kiitollisuudella ja arvostuksella, tärkeänä ja sisältöä antavana harrastuksena. Mielenkiintoinen näkökulma oli se, että 1960-1980 -luvulla syntyneiden keskuudessa käsityön tekoa pidettiin Guttormin (1999) ilmaisun mukaan ” jopa taiteena” ja sen merkitystä terapeutisena ja he myös kokivat käsityön tekemisen myönteisemmin kuin aiemmin syntyneet. Käsityön positiiviset

merkitykset liitettiin läheisesti käsityön voimauttaviin merkityksiin, joita ovat yksilön muistot ja kokemukset, yleiset merkitykset, subjektiiviset merkitykset ja lähiympäristön suhtautuminen. (Guttorm, 1999.)

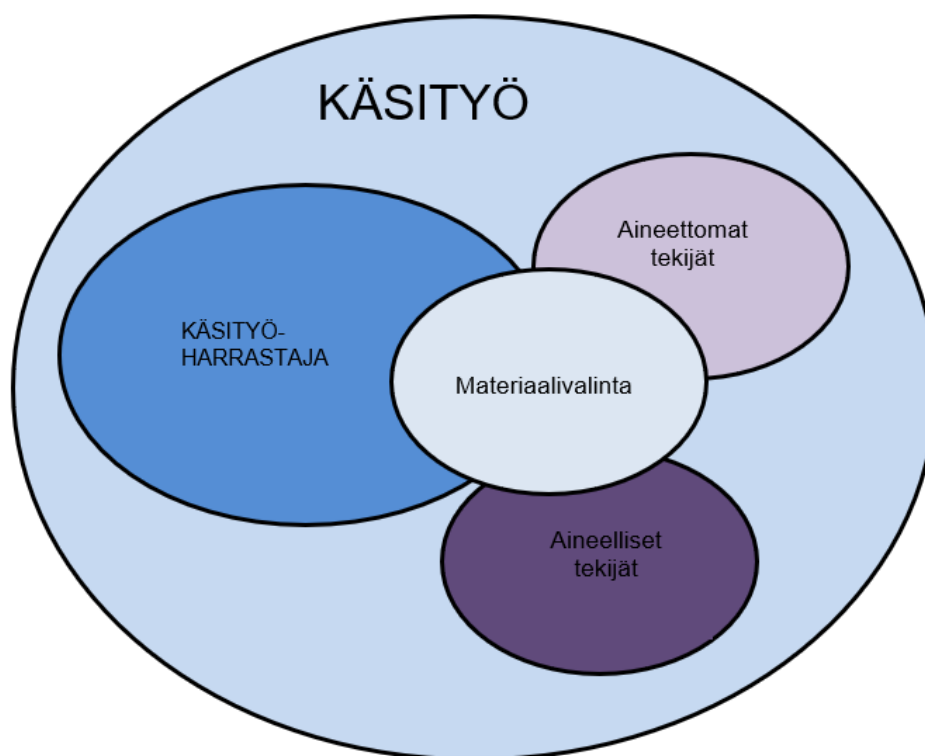
Käsityöharrastuksen voimaannuttavasta vaikutuksesta virtuaalikäsityöryhmässä on tutkinut Anni Airaksinen (2018). Tutkimustulosten mukaan käsityöharrastukseen liitettiin päämäärätietoinen toiminta, uusien tekniikoiden ja taitojen oppiminen, käsityöprosessin hallinta ja siihen liittyvä vapaaehtoisuus sekä tietoinen terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitäminen. Käsityön nähtiin myös ilmentävän arvoja, identiteettiä ja tehokkuususkomuksia sekä lisäävän itsetuntoa. Käsityöharrastus tuo vastapainoa työlle ja kiireiselle perhe-elämälle, toimii stressin lievittäjänä sekä elämönhallintakeinona ja mielenterveyden ylläpitäjänä. Käsityöharrastus liitettiin myös surutyön ja ikävien asioiden käsittelyyn voimauttavana tekijänä. Tuloksissa raportoitiin myös käsityöntekemisen vaikuttavan tekijänsä minäkuvaan ja mahdollistavan tavoitteellisuuden vastapainoksi rentouttavan tekemisen, jolla ei ole suuria päämääriä. Materiaalien kerrottiin tuovan lohtua surutyön apukeinona ja värien ja materiaalien ominaisuuksien herättävän tunteita ja tunnelmia vuodenaikoihin liittyen. Virtuaaliyhteisön on mahdollista tukea yksilön voimaantumista ja käsityön harrastuksen merkityksillä on voimaannuttavia vaikutuksia yksilöön. (Airaksinen, 2018.)

Jo aiemmin mainitussa Katri Päckilän (2002) tutkimuksessa taloudellisuuden lisäksi esiin käsityöharrastuksen motiiveiksi nousi tekemisen ilo, yksilölliset ja persoonalliset tuotteet, tarve, uuden oppiminen ja muodin vaikutus sekä itsensä toteuttaminen. Hiukan samantlaisia näkökulmia nousi myös Heli Sipilän (2013) tutkimuksessa, jonka päämääränä oli tutkia käsityön taidon oppimista ammattina ja käsityön oppiaineena. Tulosten mukaan harrastuksesta haetaan nautintoa, vastapainoa työlle, tekemisen iloa, rentoutumista, uusia kokemuksia sekä taitoja sekä mieleisiä tuotteita. Käsityön harrastaminen on myös keino vastustaa kertakäyttökulttuuria ja tehdä halutunlaisia tuotteita. Käsien tekeminen on terapeuttista ja onnistumisen kokemukset lisäävät harrastajien omanarvontuntoa sekä itseluottamusta. Harrastukseen liitetään sopiva haasteellisuus ja panostaminen, uuden oppiminen ja kehittyminen, mutta käsityön mielihyvä on jopa niin tärkeä, että siitä ei haluta ammattia. (Sipilä, 2013.)

Aineettomaan käsityön materiaalisuuteen liittyvissä tutkimuksissa huomionarvoista on se, että aineettomat tekijät nousivat esiin erityisesti käsityön harrastusmotiivien näkökulmasta. Tutkimusten tuloksia voidaan hyvin liittää Väänänen ym. (2017) kestävästä käsityön malliin sekä Kouhian (2016a) raportoimiin käsityöharrastajien merkityssisältöihin.

6 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Materiaalit ja käsityötekniikat luovat perustan käsityöharrastajan toiminnalle. Tässä tutkimuksessa halutaan kuvata niitä tekijöitä, jotka käsityöharrastaja ottaa huomioon materiaalivalintoja tehdessään sekä miten hän haluaisi materiaaleja valita. Tutkimuksen keskiössä ovat käsityöharrastaja sekä hänen tekemänsä aineelliset ja aineettomat tekijät, joiden mukaisesti hän tekee päätökset käyttämistään materiaaleista. Tutkimuksen viitekehystä kuvattu kuviossa 3.

Kuvio 3. Tutkimuksen viitekehys.

Käsityöhön ja käsityön harrastamiseen liittyy vahvasti materiaalisuus. Materiaaleja valitessaan käsityöharrastaja tulee pohtineeksi tietoisesti tai tiedostamattaan monia erilaisia tekijöitä, jotka vaikuttavat valmistettavaan tuotteeseen tai sen valmistusprosessiin. Käsityöharrastaja voi ihastua johonkin materiaaliin ja suunnitella sen pohjalta käsityötuotteen. Toisaalta hän voi etsiä eettisesti ja vastuullisesti tuotettua materiaalia, josta valmistaa ympäristöystävällisen ja elinkaarensa lopussa maatuvan tuotteen, jolle on selkeä tarve. Materiaalivalinta voi olla myös valmiin käsityöohjeen ohjaama, ositetun käsityön

luonteen mukaisesti. Vaikuttimet voivat siis olla moninaiset. Mielenkiintoni kohdistuu niihin aineellisiin ja aineettomiin tekijöihin, jotka vaikuttavat käsityöharrastajan tekemään materiaalivalintaan ja kykeneekö hän tekemään valintansa halunsa mukaan. Tämän tutkimuksen tutkimustehtävänä on selvittää ja kuvata niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat käsityöharrastajan tekemiin materiaalivalintoihin ja miten materiaalivalinnat haluttaisiin tehdä. Tutkimustehtävää täydentävät seuraavat tutkimuskysymykset.

1. Mitkä aineelliset tekijät vaikuttavat käsityöharrastajan materiaalivalintaan?
2. Mitkä aineettomat tekijät vaikuttavat käsityöharrastajan materiaalivalintaan?
3. Miten käsityöharrastaja haluaisi tehdä materiaalivalintoja?

Tutkimuksessa aineellisilla tekijöillä tarkoitetaan konkreettisia, havaittavia materiaaliin liittyviä ominaisuuksia ja asioita. Aineettomilla tekijöillä puolestaan tarkoitetaan tekijöitä, joita ei voida aistein havainnoida kuten näkökulmia, joilla on eettisiä tai arvoihin perustuvia perusteluja.

Tutkimus suoritetaan sähköisenä kyselytutkimuksena ja aineisto analysoidaan teoriaohjaavan sisällön analyysillä ja apuna käytetään ATLAS.ti-aineistonanalyysimenetelmää, joka on kehitetty sanallisen aineiston analysoimisen helpottamiseksi.

7 Tutkimuksen toteutus

Tässä tutkimuksessa painottuu kartoittavan tutkimuksen näkökulma, sillä käsityötieteen tutkimuskentässä materiaalivalintoja ei ole vielä tutkittu aineellisista ja aineettomista näkökulmista. Kartoittavan tutkimuksen tarkoituksena on selvittää vähän tutkittuja ilmiöitä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2008, 134-135.) Kvalitatiivinen tutkimus on omassa tutkimuksessani tärkeässä asemassa, sillä kuten Kananen (2014) sekä Tuomi ja Sarajärvi (2018) toteavat, kvalitatiivinen tutkimus pyrkii etsimään selityksiä tutkittavalle ilmiölle ja saamaan niistä syvällisen näkemyksen ja uutta tietoa. Tämän lisäksi he luonnehtivat kvalitatiivista tutkimusta ymmärrystä tuottavaksi, kuvaavaksi tutkimukseksi, jonka avulla voidaan luoda teoreettisesti mielekkäitä tulkintoja ilmiöille ja toiminnoille ilman yleistettävyyden näkökulmaa. (Kananen, 2014, s. 74, 80–89; Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 98.) Tutkimukseni tavoitteena on selvittää ja kuvata sekä tuottaa tietoa siitä mitkä aineelliset ja aineettomat tekijät vaikuttavat käsityöharrastajien materiaalivalintoihin ja miten materiaalivalintoja haluttaisiin tehdä. Tavoitteena on tuoda aineiston perusteella esille mahdollisimman monipuolisesti niitä näkökulmia, jotka vaikuttavat yksilön valintaan. Parhaiten asiaa voi lähestyä laadullisen ja kartoittavan tutkimuksen valossa.

Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää valita tiedonantajien eli tutkimukseen osallistuvien joukko siten, että heillä on kokemusta tai tietoa aiheesta mahdollisimman paljon. Osallistujajoukon tulee näin ollen perustua tarkoin harkittujen ja perusteltujen kriteerien mukaiseksi. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 98.) Tässä tutkimuksessa kysely suunnattiin käsityöharrastajille suunnattuun suljettuun Facebook-ryhmään. Kyselyn linkki oli myös avoinna omalla Facebook-sivullani. Sosiaalisen median alustalle laitettaviin verkkokyselyihin voi vastata kuka tahansa, eikä tutkija voi vielä aineistonkeruussa juurikaan rajata vastaajia (Valli & Perkkilä, 2018.) Käsityöharrastaja tässä tutkimuksessa on määritelty väljästi ja tutkimukseen osallistujia ei ole rajattu tutkimukseen tai tutkimuksen ulkopuolelle esimerkiksi harrastuksen keston, harrastuksen toteuttamistiheyden tai muun harrastusta määrittävän tekijän perusteella. Tutkimuksen kannalta tärkeänä kriteerinä käsityöharrastajalle toimi henkilön oma käsitys siitä, että hän kokee käsityön harrastukseksi.

7.1 Tutkimusaineisto

Tutkijoiden ja opinnäytetyöntekijöiden keskuudessa internet on kasvattanut suosiotaan niin ilmiöiden tutkimisen kuin erityyppisten aineistojen keruussakin. Internetistä on länsimaissa tullut kaikkialla läsnä oleva ja se saavuttaa joukkoviestimenä laajoja yleisöjä. Sitä

voidaankin ajatella tutkimuksen välineenä, lähteenä, paikkana tai kohteena. Välineeksi se voidaan luokitella silloin, kun sitä käytetään aineistonkeruussa kuten verkkokyselyissä. (Laaksonen, Matikainen & Tikka, 2013, s. 9–18.) Käsityötieteen tutkimuksessa käsityön, muodin ja sisustamisen ympärille muotoutuneet keskustelufoorumit ja Facebook-ryhmät ovat Seitamaa-Hakkaraisen ja Koskennurmi-Sivosen (2014) mukaan otollisia käytettäväksi tutkimukselliseen toimintaan ja aineistojen hankintaan. Tässä tutkimuksessa internet toimi aineistonkeruun välineenä.

Aineisto kerättiin sähköisen kyselylomakkeen (ks. Liite 1) avulla, jotta tutkimuksella oli mahdollisuus tavoittaa mahdollisimman monipuolisesti erilaisista käsityön tekniikoista kiinnostuneita käsityönharrastajia eri puolilta Suomea. Mahdollisuudet laajankin aineiston kokoamiseen verkkoyhteisöjen kautta näyttäytyivät todennäköisenä, sillä Taitoliiton (2018) Taloustutkimuksella teettämän tutkimuksen mukaan jopa 67 %:a käsityön aktiiviharrastajista seuraa päivittäin käsityöaiheisia sosiaalisen median päivityksiä esimerkiksi Facebook- tai Pinterest-sivustolla. Valli ja Perkkilä (2018) myös toteavat, että sosiaalisten alustojen kautta leviävien kyselylomakkeiden avulla on mahdollisuus saavuttaa suuri määrä vastauksia.

Kyselylomake sisälsi monivalinta- ja pudotusvalikkokysymyksiä käsityöharrastusta ja demografisia muuttujia kartoittavien kysymysten osalta sekä avoimia kysymyksiä materiaalivalintoihin liittyen. Kysymykset pyrittiin rakentamaan mahdollisimman yksiselitteisiksi ja tekemään vastaaminen helpoksi. Valmiin kyselylomakkeen toimivuutta testattiin ja siitä saatavaa raporttia tarkasteltiin ennen varsinaista testausta, jonka perusteella lomakkeeseen tehtiin vähäisiä muutoksia. Kyselylomake (Liite 1) julkaistiin *Käsitöiden ystävien vinkkipankki* -ryhmässä Facebookissa ja omalla Facebook-sivullani, joista sitä oli jaettu myös muihin Facebookin käsityöryhmiin. Vastaajat valikoituivat heidän oman kiinnostuksensa mukaan. Vuorokaudessa aineistoa oli kertynyt tavoitetta runsaammin (324 vastausta) ja kysely suljettiin.

7.2 Aineiston analyysi

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan hyödyntää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä, ja sen avulla voidaan tehdä monenlaista tutkimusta. Paitsi että sisällön analyysia voidaan pitää yksittäisenä metodina, sitä voidaan pitää myös väljänä viitekehyksenä, joka voidaan liittää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin. Laadullisen tutkimuksen analyysina sisällönanalyysi on analyysimuoto, johon voidaan soveltaa suh-

teellisen vapaasti monenlaisia teoreettisia ja epistemologisia lähtökohtia. Sisällönanalyysin avulla pyritään systemaattiseen ja kattavaan kuvaukseen aineistosta ja sen sisällöistä. Sen tarkoituksena on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä sekä pyrkiä järjestämään aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon säilyttäen sen sisältämä informaatio (Seitamaa-Hakkarainen & Koskennurmi-Sivonen, 2014, s. 122; Tuomi & Sarajarvi, 2018, s. 122, 103.)

Tekstin kvalitatiivinen analyysi voi perustua ennalta tunnettuihin käsitteisiin, jolloin luokittelussa voi käyttää hyväksi aiempaa teoriaa aiheesta, ja luokkia voi muodostaa suoraan teorialähtöisesti. Toinen vaihtoehto on aineistolähtöinen luokittelu, jolloin aineisto luokitellaan sisällöstä nouseviin luokkiin. Kolmantena vaihtoehtona on käyttää näiden kahden edellä mainitun synteesiä, jolloin sisältöluokkia voidaan muodostaa sekä teoriasta että aineistosta. Aineiston analyysin kehittäminen perustuu usein aineistosta muodostettuun yleiskuvaan ja aineiston luokittelu syntyy aineiston, tulkinnan ja teoreettisen käsitteellistämisen yhteistyönä. Yleiskuvan muodostaminen ja luokittelun kehittäminen tapahtuvat usein syklisesti, jolloin luokittelukategoriat kehittyvät ja muuttuvat analyysiprosessin aikana. Laadullisen tutkimuksen parhaat puolet tulevat hyvin esiin, jos tutkija kykenee hahmottamaan ja jäsentämään aineistoaan joustavasti ja käyttämään koodeja ja luokittelua joustavasti välineinä. Mikään ei myöskään estä käyttämästä teoriasta johdettuja käsitteitä koodauksessa, mikäli ne soveltuvat analyysiin. Minkä näistä aineiston analysointitavoista valitseekin, tulee analyysiprosessi olla systemaattinen ja kattaa koko aineisto. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkittavan ilmiön käsitteellistäminen voi tapahtua vähitellen tutkimusprosessin aikana ja teoreettisen taustan tarkoitus voi tällöin olla tutkimuksen kulkua suuntaava ja käsitteellistämisen voi katsoa tapahtuvan vuorovaikutuksessa aineiston ja teoreettisten näkökulmien välillä. (Kiviniemi, 2018; Tuomi ja Sarajarvi, 2009, s. 95–100; Seitamaa-Hakkarainen & Koskennurmi-Sivonen, 2014, s. 122–127.)

Tutkimuksen analyysimenetelmäksi valikoitui teorialähtöinen analyysi, jossa analyysi ei pohjaudu suoraan teoriaan, mutta sitä voidaan hyödyntää analyysissa. Tutkimuksen teoreettisessa osassa voidaan näin ollen esittää tutkimuksen ilmiöön liittyvää teorial tietoa ja tuoda niitä analyysin loppuvaiheessa jälleen tarkasteluun, itse analyysin alkaessa aineistolähtöisesti. Teoriaohjaava aineistonanalyysi etenee aineistolähtöisen analyysin tavoin aineiston ehdoilla. Ero näiden kahden analyysimenetelmän välillä on se, että teoriaohjaavassa analyysissa aineistosta nousevia asioita liitetään jo olemassa oleviin teoreettisiin käsitteisiin, kun taas aineistolähtöisessä analyysissä teoreettiset käsitteet luodaan aineistosta. Teoriaohjaavassa analyysissa analyysiyksiköitä valittaessa voidaan antaa

aiemman tiedon ohjata ja auttaa analyysia jopa eklektisesti eli niin sanotusti oleellisimpia asioita valikoiden. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 107–110, 33.) Tutkimuksessa käsityön aineeton ja aineellinen materiaalisuus olivat keskiössä ja niihin perehtyminen teoreettisen taustan osana alkoi jo ennen tutkimusaineiston keruuta. Aineellista ja aineetonta käsityön näkökulmaa tarkasteltiin kestävän käsityön mukaisesti analyysin ensimmäisen koodausvaiheen jälkeen, jolloin teoriatausta tuotiin mukaan koodaukseen.

Aineiston analyysia helpottamaan valittiin ATLAS.ti-tietokoneohjelma, jonka avulla voidaan analysoida tekstimateriaalia. Ohjelma tukee erityisesti aineistolähtöisen analyysin tekemistä. ATLAS.ti-ohjelmaan tuodaan tutkimusaineisto, jota voidaan ohjelman avulla koodata tutkimuksen kannalta tarkoituksenmukaisesti. Käytännössä aineistosta voidaan nostaa tutkimuksen kannalta tärkeitä tekstikappaleita tai jopa yksittäisiä sanoja analyysiin, jonka tutkija suorittaa. (Laajalahti & Herkama, 2018.) Aineisto tuotiin esikäsittelynä ATLAS.ti-ohjelmaan kyselylomakkeesta muodostettujen Excel- ja Word-tiedostojen muodossa. Aineistoa tarkasteltiin siten, että kaikkien osallistujien (N=324) demografiset muuttujat analysoitiin kokonaisuudessaan Excel-laskentataulukko-ohjelmistoa käyttäen. Tämän jälkeen siirryttiin analysoimaan avoimia kysymyksiä vaiheittain (ks. taulukko 1).

Taulukko 1 Tutkimusaineiston avointen kysymysten analyysin vaiheet.

VAIHE 1	Tutkimusaineiston läpiluku
VAIHE 2:	Kysymyksen 1 koodaus (58 koodia) ja saturation määrittäminen
VAIHE 3:	Vaiheessa 2 syntyneiden koodien erottelu aineellisten ja aineettomien tekijöiden koodeihin. Koodien yhdistely. Teoriatausta mukaan koodaukseen.
VAIHE 4	Vaiheessa 3 syntyneillä koodeilla koodattiin kysymykset 2 ja 3. Aineistosta nousi uusia koodeja.
VAIHE 5	Kysymys 4 koodattiin kaikilla syntyneillä koodeilla.
VAIHE 6	Teemoittelu tutkimuskysymyksittäin ja johtopäätökset

Avointen kysymysten analyysi toteutettiin suorittamalla koko aineiston läpiluku ja sen jälkeen tarkasteltiin aihekokonaisuuksia kysymyksittäin kokonaiskuvan hahmottamiseksi. Ilmiötä pyrittiin hahmottamaan kysymysten aihekokonaisuuksista käsin. Avointen kysy-

Kolmannessa vaiheessa koodausta jatkettiin jakamalla syntyneet koodit aineettomiin ja aineellisiin tekijöihin sekä yhdistelemällä koodeja teoriataustan ohjaamana. Syntyneitä koodeja käytettiin jäljellä olevien kysymysten koodauksessa, mutta aineistolle annettiin mahdollisuus tuottaa lisää koodeja. Kukin avoin kysymys koodattiin aineellisten ja aineettomien tekijöiden koodien mukaisesti siten, että kaikista avoimista vastauksista tuli molemmat näkökulmat nostettua esiin.

Aineiston koodauksen jälkeen koodien ryhmittelyä ja teemoittelua ohjaamaan otettiin Väänänen ym. (2017) määrittelemät kestävän käsityön aineelliset ja aineettomat näkökulmat, jotka huomioitiin tutkimuskysymyksittäin analyysissä (ks. taulukko 2.). Aineellisten tekijöiden joukosta materiaalit, esteettisyys, tarve, muotoilu, elinkaari ja laatu muodostivat omat teemansa. Lisäksi aineistosta nousi esille koodeja, joiden teemaksi luotiin heräteostot sekä kokeilunhalu. Aineettomien tekijöiden koodien yhdistelyssä teemoiksi muodostuivat sosiaaliset, taloudelliset, yhteiskunnalliset, psykologiset tekijät sekä ympäristönäkökulmat. Viimeisen tutkimuskysymyksen kohdalla siitä kuinka materiaaleja hahmotettaisiin valita, teemoiksi nousivat taloudelliset ja ympäristöön vaikuttavat tekijät, materiaalit, esteettisyys, laatu ja elinkaari. Aineistolähtöisesti nostettiin vielä omiksi teemoikseen kotimaisuus, luonnonmukaisuus ja ekologisuus.

Taulukko 2. Esimerkki aineellisten tekijöiden teemoittelusta koodien ja teoriataustan ohjaamana.

Vastaus/vastauksen osa:	Koodi:	Väänänen ym.(2017 mukainen kestävän käsityöntuotteen aineellinen osa-alue:	Muodostettu teema:
" Myös ommeltavuus on tärkeä. Jossain juhlapuvuissa kangas on ollut niin liukasta, että ompeleminen on ollut vaikeaa."	Työstettävyyys	Materiaali	Materiaalien ominaisuudet
"Tekemisen helppous ja esim työn kuljettavuus mukana. Materiaalin käsiteltävyyden helppous"			
"...värin pysyvyys/tarttuvuus,...."	Värinkesto	Materiaali	Materiaalien ominaisuudet
"Myös värinkestoa yritän arvioida raaka-ainetta valitessa, tosin ei ole helppo tehtävä."			
"joskus voi ostaa jotain ihanaa miettimättä niin tarkkaan mistä se on peräisin..."	Heräte	-	Heräteostos ja kokeilunhalu
"Hetken mielijohteesta yleensä"			
"Messuilla tulee ostettua myös uudenlaisia materiaaleja..."	Materiaalikokeilu	Materiaali/ -	Heräteostos ja kokeilunhalu
"Kokeilen myös mielelläni uusia materiaaleja kuten nahkapaperia, paperilankaa"			

Päätelyjä aineistosta tehtäessä päätös siitä missä vaiheessa teorian annetaan päätte-lyyn vaikuttaa, on tutkija ja aineistokohtainen. Induktiivista eli yksittäisestä yleiseen pe-rustuvaa päätelyä nähdään usein silloin kun teoria otetaan päätte-lyyn avuksi hyvin myö-

häisessä vaiheessa analyysiä. Usein teoriaohjaava analyysi perustuu juuri tämänkaltaiseen päättelyprosessiin, jolloin teoria tuodaan vain ohjaamaan lopputulosta. Deduktiivisessä päättelyssä liikutaan yleisestä yksittäiseen ja Induktiivisen ja deduktiivisen päättelyn asema painottuukin sen mukaan missä vaiheessa teoria otetaan analyysiin mukaan. Deduktiivisemmaksi päättely tulee mitä aiemmin teoria nivoutuu päättelyn ohjaamiseen. Teoriaohjaavassa päättelyssä on kuitenkin usein kyse abduktiivisesta päättelystä, jossa teorianmuodostuksessa on jokin johtoajatus tai johtolanka ohjaamassa havaintojen tekoa. (Alasuutari & Alasuutari, 2011; Tuomi ja Sarajärvi, 2009.) Omassa tutkimuksessani tutkimustuloksia analysoidaan lähinnä abduktiivisen päättelyn keinoin, sillä analyysia ohjaamaan valittiin teoria käsityön aineellisesta ja aineettomasta materiaalisuudesta. Aineistosta ei ollut tarkoitus tehdä yksittäisistä maininnoista yleistystä, joka koskee kaikkia käsityöharrastajia vaan selvittää mahdollisimman monipuolisia tekijöitä, joita käsityöharrastajat kuvaavat materiaalivalintojensa tekijöiksi ja ryhmitellä niitä aineellisten ja aineettomien tekijöiden teemoihin.

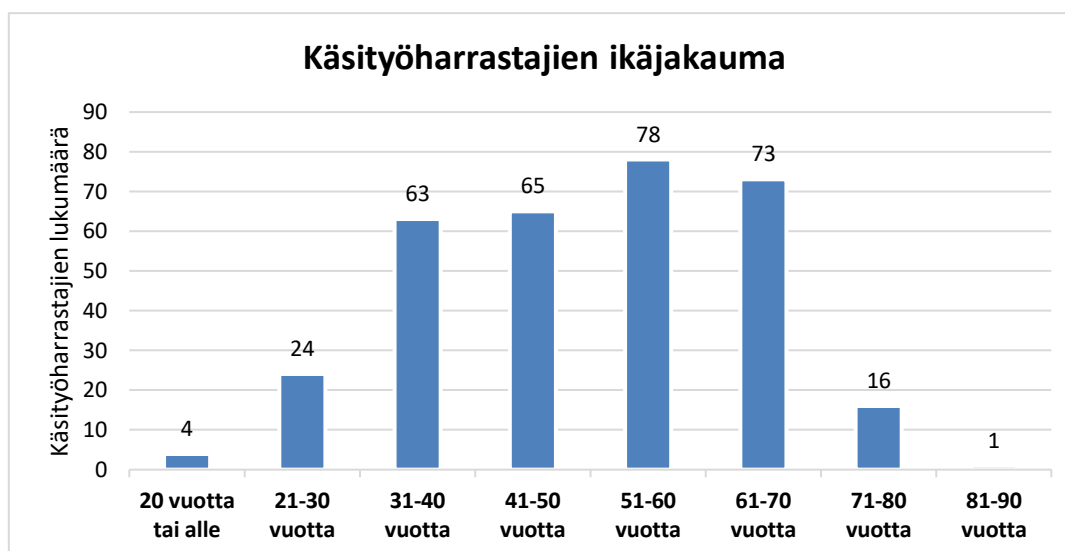
8 Käsityöharrastajat tutkimuksessa

Tässä tutkimuksessa käsityöharrastaja on määritelty väljästi. Tutkimukseen osallistujia ei ole rajattu tutkimukseen tai tutkimuksen ulkopuolelle esimerkiksi harrastuksen keston, harrastuksen intensiteetin tai muun harrastusta määrittävän tekijän perusteella. Tutkimuksen kannalta tärkeänä pidettiin ainoastaan sitä, että käsityöharrastaja itse kokee käsityön harrastukseksi. Tutkimustulosten raportointi on jaettu kahteen osioon. Tässä kappaleessa tuodaan esiin tutkimukseen vastanneiden henkilöiden taustatietoja sekä käsityön harrastamiseen liittyviä tietoja. Kappaleessa 9 keskitytään raportoimaan avointen vastausten tuloksia.

8.1 Käsityöharrastajien taustatietoja

Suurin osa tutkimukseen osallistuneista käsityöharrastajista kertoi harrastavansa käsitöitä usein. Jopa 231 harrastajaa kertoi tekevänsä käsitöitä päivittäin, mikä on koko tutkimusjoukosta (N=324) selkeä enemmistö (71 %). Myös useammin kuin kerran viikossa käsitöitä ilmoitti tekevänsä 84 vastaajaa (26 %). Viikoittain tai kerran kuukaudessa käsitöitä teki selkeä vähemmistö vastaajista, yhteensä 26 vastaajaa ja vain 1 vastaaja kertoi tekevänsä käsitöitä harvemmin kuin kerran kuukaudessa.

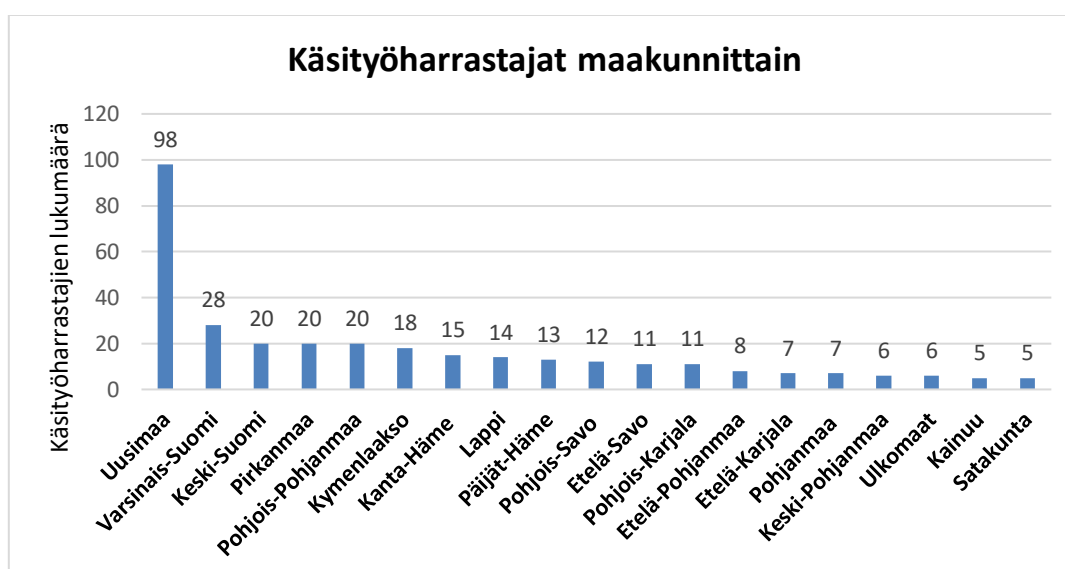
Vastaajien ikäjakauma oli varsin laaja. Nuorimmat vastaajat olivat 19-vuotiaita ja vanhin vastaaja 82 vuotta (ks. Kuvio 5). Eniten vastaajia oli 52-vuotiaissa vastaajissa (n=12) ja toiseksi eniten 39-, 53-, 58- ja 62-vuotiaissa, kussakin 11 vastaajaa. Loput vastaajat jakautuivat 1–10 vastaajan välille. Vastaajien keski-ikä oli 50 vuotta ja keskihajonta ikäjakaumassa 13,6. Vapaa-ajan tutkimuksen mukaan käsitöitä eniten harrastavat työikäiset 25-64-vuotiaat ja yli 60 % yli 65-vuotiaista (Hanifi, 2005.) Tässä tutkimuksessa käsityöharrastajien ikäjakauma näyttäisi olevan saman suuntainen työikäisten osalta. Vastaajien ikäjakaumaa tarkastellessa voidaan todeta, että tähän tutkimukseen osallistui enemmistönä työikäisiksi luokiteltavia käsityöharrastajia. Vastaajista 44 oli yli 65-vuotiaita, kaikki muut (86 %) olivat 19–65-vuotiaita. Tutkimusten mukaan käsitöitä harrastetaan oman ajan ja hyvinvoinnin sekä stressin lievittämisen vuoksi vastapainona hektiselle elämälle (ks. esim. Pöllänen 2015b). Vuokon (2018) tutkimuksessa osa vastaajista kertoi käsitöiden tekemisen lisääntyneen työelämään menon seurauksena, sillä käsitöitä pidettiin tehokkaana stressin purkukeinona. Toisaalta suurin osa Vuokon (2018) tutkimukseen osallistuneista työikäisistä kertoi työelämän kiireisyyden vievän aikaa käsityöharrastukselta. Omassa tutkimuksessani vastaajat ovat olleet pääasiassa juuri työikäisiä ja päivittäinen käsityöharrastaminen on ollut heidän keskuudessaan hyvin yleistä.

Kuvio 5. Käsityöharrastajien lukumäärällinen jakautuminen ikäluokittain (N=324).

Tässä tutkimuksessa vastaajien ikäjakaumaan on voinut vaikuttaa kyselyn jakaminen internet -sivustolla, jota nuoret ja työikäiset käyttävät aktiivisesti. Vuodelta 2016 olevan tilastokeskuksen tieto- ja viestintätekniikan käytön tutkimuksen (Suomen virallinen tilasto, 2016) mukaan vähintään 64 %:a alle 65-vuotiaista käyttää internetiä useita kertoja päivässä. 65–74-vuotiaista internetiä päivittäin käyttää vain 38 %:a ja 75–89-vuotiaista enää 16 %: a. Tämä selittänee osittain kyselyyn vastanneiden ikäjakaumaa.

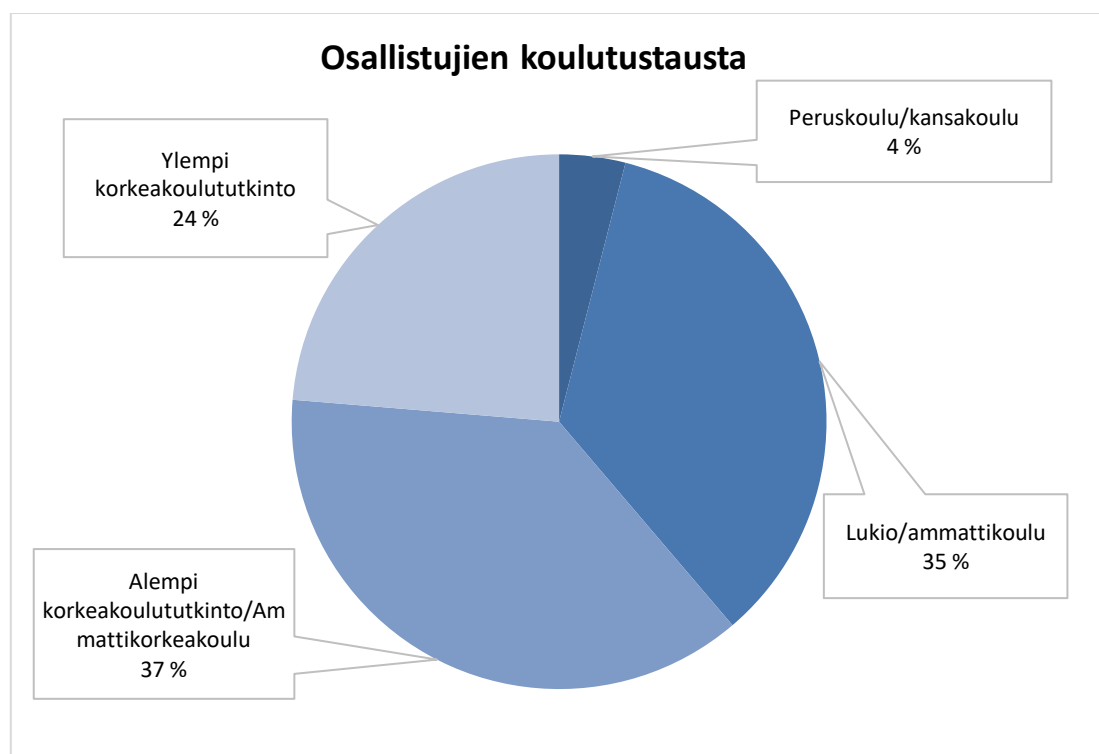
Lukumäärällisesti tutkimukseen osallistui Uudenmaan maakunnasta kolmannes koko tutkimusjoukosta (ks. Kuvio 6). Vastaajia saatiin kaikista maakunnista ja kuusi vastaajaa ulkomailta.

Kuvio 6. Käsityöharrastajien jakautuminen maakunnittain suuruusjärjestyksessä (N=324).

Vastaajien painottuminen Uudellemaalle ja eteläiseen Suomeen voi selittyä asutuksen keskittymisestä juuri näille alueille. Väkiluvun ja osallistujien suhteella ei tässä tutkimuksessa ole merkitystä, mutta osallistujien hajautuminen koko Suomen alueelle on tutkimuksen kannalta positiivista.

Käsityöharrastajien koulutustaustaa kysyttäessä pyydettiin kertomaan korkein suoritettu tutkinto. Vastaajista 122 oli suorittanut alemman korkeakoulututkinnon ja 77 ylemmän korkeakoulututkinnon. Lukion tai ammattikoulun suorittaneita oli 113 ja peruskoulun tai kansakoulun suorittaneita 12 (ks. Kuvio 7).

Kuvio 7. Käsityöharrastajien koulutustaustan jakautuminen prosentuaalisesti (N=342).

Vastaajista 68 eli 21 %:a kertoi omaavansa jonkin käsityöalan koulutuksen. Osa vastaajista oli halunnut kertoa koulutuksensa ja heidän joukossaan oli muun muassa artesaneja, artenomeja sekä käsityön aineenopettajia. Käsityöharrastajia, joilla ei ollut käsityöalan koulutusta oli 256 eli 79 % koko aineistosta. Heidän joukossaan ammattien kirjo oli laaja.

8.2 Käsityöharrastusta kuvaavia tekijöitä tutkimuksessa

Tutkimukseen osallistujat tekevät käsitöitä itselleen, omalle perheelleen, sukulaisille, ystäville ja tuttaville, hyväntekeväisyyteen, lahjaksi, tarpeeseen tai ansaitakseen lisäansioita käsityön avulla sekä vain tekemisen ilosta. Vain muutama käsityöntekijä ei tehnyt käsitöitä itselleen vaan päätyi antamaan tai myymään käsityönsä eteenpäin. Pölläsen (2015b) mukaan käsitöitä tehdäänkin hyvin usein juuri oman perheen jäsenille, omaan kotiin, lahjaksi tai tutuille. Käsityöt voidaan nähdä symboleina tekijänsä kyvykkyydestä ja itsetehtyjä sekä persoonallisia lahjoja tehdään ja annetaan rakkaudella, jolloin niiden antaminen myös tuottaa mielihyvää. Käsitöihin on helppo liittää merkityksiä ja muistoja ja niihin voi sisällyttää vastaanottajansa persoonallisuutta kuvaavia asioita. (Na, 2012; Pöllänen, 2015b.) Tutkimukseen osallistuneilla käsityöharrastajilla motiivi tehdä käsityötä näyttäisi liittyvän paitsi tekemisen iloon, myös siihen, että käsityöllä voi ilahduttaa muita ja itseä sekä tehdä harrastuskäsityöllä myös tarpeellisia käsityötuotteita.

Lisäansioita käsitöistä kertoi saavansa 53 käsityöharrastajaa eli 16 % kaikista (N=324) vastaajista. Aineistosta oli havaittavissa, että niin sanotuissa tilaustöissä materiaalivalintaan vaikuttivat myös tuotteen tilaajan mielipide ja vaatimukset sekä käsityöntekijän halu valmistaa laadukkaita, kestäviä ja toiveiden mukaisia käsitöitä.

Käsityötekniikoita, joita tutkimukseen osallistuneet kertoivat käyttävänsä, oli runsaasti. Aineiston luokittelussa syntyi 53 erillistä käsityötekniikkaluokkaa, joka kuvastaa käsityön kattavan hyvin monenlaisia tekniikoita ja tutkimukseen osallistuneiden harrastavan käsityötä monipuolisesti. Aineistossa oli havaittavissa selkeä kolmen tekniikan kärkijoukko sekä kymmenkunta yksittäistä tekniikkaa ja parikymmentä tekniikkaa, jotka saivat alle kymmenen mainintaa. Vähäisiä mainintoja saivat muun muassa mosaiikkityöt, metallityöt sekä kehrääminen. Käsityötekniikoiden suuren määrän vuoksi tutkimusaineistosta tarkasteluun on poimittu kymmenen eniten mainintoja saanutta tekniikkaa (ks. Kuvio 8).

Kuvio 8 havainnollistaa käsin neulomisen olleen ylivoimaisesti suosituin käsityötekniikka vastaajien keskuudessa. Ainoastaan 15 vastaajaa koko tutkimusjoukosta ei ilmoittanut neulovansa käsin. Prosentuaalisesti tarkasteltuna käsin neulojia oli 95 %:a ja seuraavaksi suosituimman virkkauksen harrastajia 76 %:a vastaajista. Myös ompelun harrastajia oli yli puolet vastanneista 56 %:n osuudella. Aineistossa näkyi selvästi se, että käsityöharrastajat ovat innokkaita kokeilemaan uusia tekniikoita. Suurin osa käsityöharrastajista mainitsi käyttävänsä vähintään kahta tai kolmea eri käsityötekniikkaa käsitöissään.

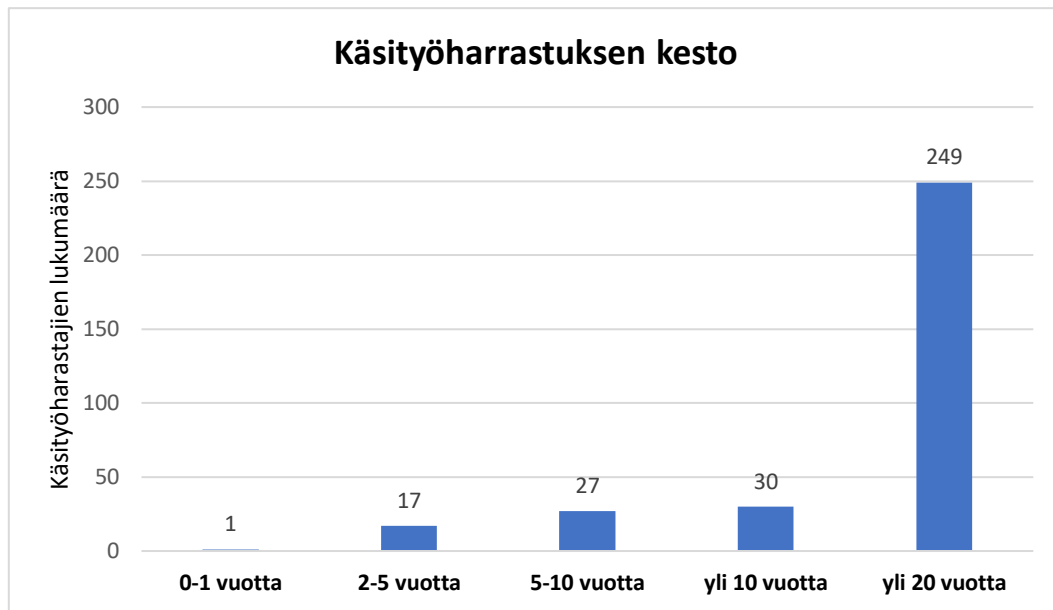
ja vain yhden käsityötekniikan harrastajia oli vain kourallinen (n=18) koko tutkimusjoukosta (N=324).

Kuvio 8. Käsityöharrastajien suosituimmat käsityötekniikat (N=324).

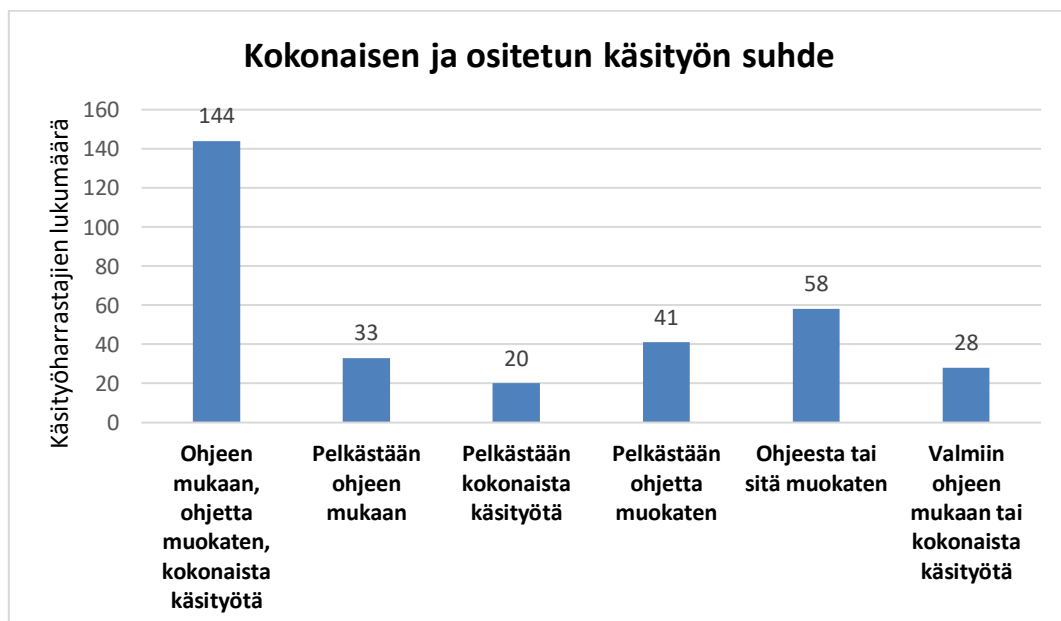
Heikkisen (1997) tutkimuksessa määrällisesti eniten harrastettiin neulomista, sitten virkkausta, ompelua ja kudontaa, hänen todeten näiden käsityötekniikoiden olevan tavallimmat käsityön lajit maassamme. Tilanne ei ole tästä vuosien saatossa muuttunut, jos katsotaan muutamaa muuta tehtyä tutkimusta. Esimerkiksi 2005 vuodelta olevassa Hanifin (2005) vapaa-ajan tutkimuksessa neulonta ja virkkaus olivat suosituimmat käsityöharrastuksen muodot. Heikkisen (1997) tutkimuksesta kuluneiden reilun parinkymmenen vuoden aikana omassa tutkimuksessani samat käsityötekniikat kukoistavat samassa järjestyksessä. Myös Perttulan (2017) tutkimuksessa neulonta, virkkaus ja ompelu olivat kärkikolmikko. Tässä tulkinnassa tulee toki huomioida se, että Perttulan (2017) tutkimuksessa kyselyä oli suunnattu tiettyihin käsityöryhmiin Facebookissa ja omassa tutkimuksessani se, että kysely on lähtenyt leviämään juuri neulontaa ja ompelua harrastavien käsityöryhmiin.

Tarkasteltaessa tutkimukseen osallistuneiden käsityöharrastuksen kestoa (ks. Kuvio 9) voidaan havaita, että käsityöharrastus kulkee monen harrastajan elämänpolulla mukana. Suurin osa (77 %) tutkimukseen osallistuneista kertoi harrastaneensa käsitöitä yli 20 vuotta. Alle 10 vuotta käsitöitä harrastaneita oli koko joukosta vain 45 osallistujaa (14 %).

Kuvio 9. Tutkimukseen osallistuneiden käsityöharrastuksen kesto (N=324).

Tutkimuksessa käsityöharrastajat saivat vastata tekevätkö he kokonaista käsityötä, ositettua käsityötä vai soveltavatko he ositetun käsityön ohjeita tehden ositetun ja kokonaisen käsityön välimaastoon sijoittuvaa käsityötä. Vastausvaihtoehdoista sai valita kaikki kolme, sillä oletuksena oli harrastajien toteuttavan kaikkia kolmea käsityön muotoa. Oheinen kuvio 10 esittää ositetun ja kokonaisen käsityön harrastamisen suhdetta. Vastaajille ositettu käsityö esitettiin valmiin ohjeen noudattamisena ja kokonainen käsityö suunnittelusta toteutukseen itse valmistettavana käsityönä.

Kuvio 10. Kokonaisen ja ositetun käsityön suhde käsityöharrastajien keskuudessa (N=324).

Vain yhden vaihtoehdon valinneita oli 94 vastaajaa koko vastaajajoukosta (N=324). Heistä pelkästään osittaista käsityötä kertoi harrastavansa 33 vastaajaa, pelkästään kokonaista käsityötä 20 vastaajaa ja ainoastaan ohjetta muokaten 41 vastaajaa. Enemmistö eli 144 vastaajaa harrastajista kertoo tekevänsä kaikkia kolmea käsityöntapaa. Muut vastaajat kertoivat toteuttavansa kahta käsityöntapaa omassa käsityöharrastuksessaan.

Vastaajien joukosta ainoastaan 20 kertoo valmistavansa kaikki käsityönsä aina alusta loppuun eli suunnittelusta toteutukseen itse, kokonaisena käsityönä. Tätä vastaajajoukkoa lähemmin tarkasteltaessa ei löytynyt yhtäläisyyksiä koulutustaustaan, käsityökoulutukseen tai ikään eikä näin ollen tarkempia johtopäätöksiä tästä joukosta voi tehdä. Kokonaista käsityötä harrasti tämän joukon lisäksi myös osa niistä, jotka tekivät myös osittaista käsityötä tai muokkasivat ositetun käsityön ohjetta. Heikkisen (1997) tutkimuksessa vanhemmat harrastajat pitivät oman käsityön suunnittelua vaikeana tai ikävänä ja lähinnä mallien kehittelynä, johon ei ollut helppoa ryhtyä. Tässä tutkimuksessa ei kysytty miksi juuri näitä käsityön muotoja harrastetaan tai ei harrasteta, mutta koska pelkän kokonaisen käsityön osuus oli näin pieni, voidaan teorian perusteella epäillä, että käsityöharrastukselta odotetaan myös tietynlaista helpompaa lähestymistapaa, joka ositetussa käsityössä on kokonaiseen verrattuna. Materiaalivalintojen kannalta ositetun käsityön harrastaminen näyttäytyi lähinnä mainintoina, että materiaaleja hankitaan ohjeen mukaan ja näin ollen tarvelähtöisesti. Toisaalta ohjeisiin myös sovellettiin ohjeista poikkeavia materiaaleja.

Käsitöitä harrastavat näyttävätkin tämän tutkimuksen perusteella käyttävän hyvin paljon valmiita ohjeita ainakin ohjaamassa käsityötä tiettyyn suuntaan. 94 %:a kaikista vastanneista kertoo tekevänsä käsityötuotteita joko kokonaan ohjeen mukaan tai ohjetta muokaten. Pölläsen (2015b) tutkimuksen mukaan ositettua käsityötä muokataan usein käsitöitä tehtäessä. Valmiista ohjeesta voidaan muokata mallia, vaihtaa väritystä tai yksityiskohtia tai käyttää kierrätettyjä kankaita ja vaatteita materiaaleina. (Pöllänen 2015b.) Tällä tavoin myös valmiista ohjeesta saadaan muokattua yksilöllisempiä ja omia mieltymyksiä tyydyttäviä käsityötuotteita.

Kouhia (2016b) on huolissaan trendistä, joka uhkaa taannuttaa taitokulttuuria, jos käsityöharrastajien mielenkiinto kohdistuu helppojen ja nopeiden käsityötuotteiden toteuttamiseen. Kaikki ositetun käsityön ohjeet eivät suinkaan ole helppoja tai nopeasti tehtäviä, mutta kuten Kouhiakin (2016b) toteaa, niiden valmistamiseen tarvitaan vähemmän ma-

teriaalietoutta, teknistä osaamista, suunnitelmallisuutta ja aikaa. Toisaalta käsityöharastajalle valmiin ohjeen mukainen käsityön valmistaminen voi tarjota tekijälleen onnistumisen tunteita ja tuoda mielihyvää (Pöllänen, 2015b) olipa se kokonaista tai ositettua. Mikäli asiaa siis katsotaan harrastusmotiivien näkökulmasta, voitaisiin olettaa kunkin harrastajan valitsevan käsityötapansa sen perusteella, tekeekö hän käsityötä esimerkiksi taloudellisen motivaation vuoksi, saadakseen käsityöstä hyvinvoinnin ja oppimisen sekä minäpystyvyyden kokemuksia tai ilmaistakseen itseään (ks. esim. Pöllänen, 2013). Kourhien (2016a) toteaa henkilökohtaisen merkityksellisuuden olevan tärkein syy käsityön harrastamiselle.

Käsityöhinsä käytettäviä materiaaleja tutkimukseen osallistuneet käsityöharrastajat kuvasivat hankkivansa 21 eri paikasta (ks. Kuvio 11). Hankintapaikat olivat monenkirjavia kiviä jalkaliikkeistä, kierrätyskeskuksiin ja luonnosta tai jätelavoilta löytyviin materiaaleihin.

Kuvio 11. Käsityömateriaalien hankintapaikat ja mainintojen lukumäärät.

Joillekin vastaajille materiaalin hankintaprosessi oli tarkasti harkittu ja mahdollisuus panna nostaa, toisille kelpasi ilmaiseksi saatu materiaali, jonka pystyi uudelleen käyttämään esimerkiksi purkamalla materiaalin ja valmistamalla uudeksi tuotteeksi. Kukaan ei hankkinut materiaaleja pelkästään verkkokaupoista, mutta verkkokaupat olivat toiseksi suosituin materiaalien hankintapaikka. Suosituimmaksi nousivat käsityötarvikkeisiin erikoistuneet liikkeet kuten kangas-, lanka- tai askartelukaupat. Materiaalin hankintapaikkaan vaikutti muun muassa se, että materiaaleja haluttiin päästä tunnustelemaan ja näkemään luonnossa sekä arvioimaan esimerkiksi kankaan tai langan laatua ja ominaisuuksia konkreettisesti aistien avulla.

Kolmen kärki materiaalien hankintapaikoissa keskittyi kivijalkaliikkeisiin, verkkokauppoihin ja päivittäistavarakauppoihin. Tuloksessa näkyy Kouhian (2016b) näkemys siitä, että nykyaikana käsityöharrastajien materiaalien saantiin vaikuttavat modernit tuotantoketjut, kun uusia käsityömateriaaleja valmistetaan ja markkinoidaan käsityöharrastajien saataviksi. Käsityöharrastus voikin Kouhian (2016b) mukaan näyttäytyä kuluttamisena, jonka avulla rakennetaan käsityöharrastusta ja suunnataan innostusta ostamalla materiaaleja ja käsityötarvikkeita.

9 Käsityöharrastajan materiaalivalinnat

Tässä kappaleessa käsitellään avointen kysymysten tuloksia. Tutkimuskysymyksiin vastaaminen on jaoteltu tutkimuskysymysten mukaisesti kolmeen eri osioon. Aluksi keskitytään aineellisten ja aineettomien tekijöiden kuvauksiin sekä lopuksi siihen, miten käsityöharrastaja haluaisi tehdä materiaalivalintansa. Tutkimuslomakkeen ensimmäinen varsinainen tutkimusongelmaan paneutuva avoin vastaus oli tarkoitettu vastattavaksi siten, että kysyttäessä materiaalivalinnasta kysymys ei ohjaa vastaamaan aineellisiin tai aineettomiin tekijöihin, vaan vastaaja saa spontaanisti kertoa omista materiaalivalinnoistaan. Vastaajaa pyydettiin pohtimaan ja kuvailemaan mahdollisimman monipuolisesti minkälaiset asiat ja tekijät vaikuttavat päätökseen valita materiaaleja valmistettaviin käsityötuotteisiin (ks. Liite 1). Tämän ensimmäisen kysymyksen tulokset on yhdistetty materiaalivalintojen aineellisten ja aineettomien tekijöiden raportointiin tutkimuskysymysten mukaan turhan päällekkäisyyden välttämiseksi.

9.1 Materiaalivalintaan liittyvät aineelliset tekijät

Ensimmäiseen tutkimusongelmaan aineellisista tekijöistä pyrittiin saamaan vastaus pyytämällä vastaajia kuvailemaan minkälaisia aineellisia tekijöitä he huomioivat materiaaleja valitessaan. Kysymystä tarkennettiin kertomalla, että aineellisilla tekijöillä tutkimuksessa tarkoitetaan konkreettisesti havaittavia asioita ja niitä selvennettiin vielä antamalla esimerkiksi materiaalien ominaisuuksia kuten elinkaarta, huollettavuutta, toimivuutta, laatua, tuntua, ulkonäköä, tekstuuria, värejä, työstettävyyttä, jne. Tutkimustulosten perusteella käsityöharrastajien aineellisiin materiaalivalintoihin vaikuttivat materiaalien ominaisuudet, esteettisyys, tarve, elinkaari, laatu sekä heräteostos ja kokeilunhalu.

Materiaalin ominaisuudet

Tässä tutkimuksessa materiaalien valinnan kohdalla käsityöharrastajat pitivät oleellisina asioina materiaalin työstettävyyttä sekä tuntuominaisuuksia sekä sitä, että materiaalin ominaisuudet ovat toteutettavaan käsityötuotteeseen sopivia funktionaalisuuden näkökulmasta. Materiaalien tulee olla helppoja työstää ja miellyttäviä päällä, varsinkin jos niistä tehdään vaatteita tai asusteita. Työstettävien materiaalien toivottiin olevan luonnonmateriaaleja, kierrätettyjä materiaaleja, turvallisia käyttää ja ennen kaikkea laadukkaita ja kestäviä. Selkeästi esiin nousi se, että keinokuituja haluttiin vältellä muun muassa niiden muovipohjaisuuden ja hiostavuuden vuoksi, mutta ne sallittiin esimerkiksi sukkalangoissa tuomassa kestävyyttä. Muita välteltäviä ominaisuuksia olivat allergisoi-

vat materiaalit tai kemiallisia väriaineita sisältävät materiaalit. Ominaisuuksista puhuttaessa esiin nousi myös lankojen ja kankaiden pölisemättömyys, värin- ja pesunkesto, kulutuksen kesto sekä huollettavuus. Materiaalin ominaisuudet liittyivät myös vahvasti laatuun ja elinkaareen, jotka on teemoiteltu omiksi teemoikseen. Kestävän käsityötuotteen määrittelyssä Väänänen ym. (2017) tuovat esiin, että materiaali voi olla neitseellistä tai kierrätettyä, mutta tietous materiaalin ominaispiirteistä on tärkeä ja olennainen osa käsityötuotetta. Tässä tutkimuksessa materiaalien ominaisuudet painottuivat selkeästi materiaalivalintaan vaikuttavana tekijänä.

Kierrätysmateriaalissa tärkeää nimenomaan se, että materiaali tulee uusio käyttöön. Käyttämistäni materiaaleista 90 % on vanhaa kierrätetty.

Materiaali on tärkein, ei keinokuituja.

Olen allerginen huone- ja siitepölylle ja jotkut langat materiaalista riippuen pölyävät enemmän kuin toiset. Se vaikuttaa paljon siihen miten kauan pystyy kerralla neulomaan. Lisäksi kidottavuus ja langan pehmeys vaikuttaa. Siksi tosiaan olen tykästynyt alpakkalankoihin

Esteettisyys

Tässä tutkimuksessa esteettisyys korostui tutkimustuloksissa ja näkyi lähinnä hyvin konkreettisesti havaittavina ominaisuuksina, joista hyvin paljon saivat mainintoja väri ja ulkonäkö. Ulkonäköä saatettiin kuvata pelkästään sanallisesti ulkonäkönä tai selittää sen tarkoittavan esimerkiksi tekstuuria tai kuosia. Väri saattoi vaikuttaa materiaalivalinnassa niin paljon, että materiaalin muihin ominaisuuksiin ei kiinnitetty enää yhtä paljon huomiota. Joidenkin käsityöharrastajien kohdalla materiaalisia tekijöitä kysyttäessä vastaus koski ainoastaan materiaalin väriä eikä heidän vastauksissaan muissakaan kysymyksissä materiaalivalinnan taustalle löytynyt muita tekijöitä. Esteettisyyden määrittelyssä Väänänen ym. (2017) näkivät yksilöllisyyden ja ajattomuuden niin muotoilun kuin fyysisenkin kestävyys näkökulmasta. Kouhian (2016a) mukaan esteettiset merkitykset puolestaan voivat olla arvoja, joita tuotteen tekijä, katsoja ja omistaja näkevät tuotteessa. Myös tekniikoiden, funktionaalisuuden, persoonallisuuden ja kulttuuristen arvojen ilmentyminen tuotteessa voidaan nähdä esteettisenä ominaisuutena. (Kouhia, 2016a.)

Vaatteissa rypistyvyys, pestävyys, värien pitävyys. Värit ja kuviot tärkeitä. Pidän yksilöllisistä ratkaisuista, joten merkkikankaat (Marimekko, Vallila yms) eivät tule ostoskoriini, vaikka ovatkin ihan mukavia.

Toinen tärkeä asia on värit, jotka puhuttelee sillä hetkellä. Yksiväristä jos kuldonta malli on pääosassa. Joissakin neuleissa taas langat väri on nimenomaan katseen vangitsija. Jos teen jollekin ihmiselle pohdin aina tarkasti juuri sen ihmisen värejä.

Pääsääntöisesti sen pitää olla näöltään sopiva. Jos materiaalista ei löydy sopivaa väriä tai kuosia niin jää kokonaan tekemättä.

Tarve

Tässä tutkimuksessa tarpeeseen käsityöharrastajat kertoivat hankkivansa materiaaleja silloin kun heillä oli jokin ajatus käsityötuotteesta jo olemassa. Materiaaleja hankittiin siis pääsääntöisesti tarpeeseen, mutta vain harva kertoi hankkivansa käsityömateriaaleja ainoastaan silloin kun niille oli tarve. Erityisesti niiden harrastajien kohdalla, jotka kertoivat arvostavansa eettisiä ja ekologisia arvoja, vain tarpeeseen hankkiminen oli yleisempää. Joillekin tarpeeseen hankkiminen oli jopa ainoa oikea tapa hankkia materiaalia ja keino yrittää vähentää kulutusta. Pienituloisuus näkyi myös aineistossa tarveostojen määrässä verrattuna heräteostoihin. Väänäsen ym. (2017) tutkimuksessa tarve nähdään sekä konkreettisina tarpeina kuten kehoa suojaavana tuotteena tai itseilmaisun välineenä. Tässä tutkimuksessa painottui selkeästi konkreettinen tarve, mutta itseilmaisun näkökulma ei tullut esiin.

Materiaali tehtävän työn mukaan, eli yleensä ensin on tarve jollekin tuotteelle, sitten etsin ohjeen ja viimeiseksi valitsen materiaaliin.

Tämän hetkinen tarve ratkaisee, en osta enää varastoon.

Langan ja muiden materiaalien ostaminen on myös sen verran "harvinaista herkkua" näin suhteellisen pienituloisena, että teen sen mieluummin harkiten ja kaikki vaihtoehdot hyvin punninneena.

Elinkaari

Joidenkin käsityöharrastajien materiaalivalinnoissa elinkaari otettiin huomioon paremmin, toiset kertoivat, että kiinnittivät siihen huomiota vain vähän tai eivät juuri lainkaan. Harrastajille käsityömateriaalin elinkaaren huomioiminen saattoi merkitä kierrätetyn materiaalin käyttöä, laadukkaan materiaalin valintaa, joka kestää vuosia tai materiaalin huollettavuutta käytössä. Huollettavuus, pesunkesto ja värinkesto olivat asioita, joihin materiaalin elinkaareissa kiinnitettiin myös huomiota. Tutkimuksessa elinkaari näyttäytyi hyvin samankaltaisesti kuin Väänäsen ym. (2017) tutkimuksessa, jossa elinkaarella tavoitellaan materiaalin elinkaarta, jossa huomioidaan tuotteen tuotantoprosessit materiaalin alkuperästä tuotteen elinkaaren päätökseen asti.

Materiaali saisi olla kestävä, eli esim villasukat ei saa mennä heti puhki. Värit ovat tärkeitä, kuten myös käyttäytyminen pesussa. Lopulta kierrättäminen uudeksi tuotteeksi on myös tärkeää.

Yritän aina ostaa niin että kestää ja voi uudelleen käyttää tai kierrättää.

Elinkaari tärkeää, siksi paljon kierrätettyä. Uudessa erittäin tärkeää kuosi, värit ja laatu. Kierrätettyä ei koske niin tarkat vaatimukset.

Laatu

Lähes puolet vastaajista mainitsivat laadukkuuden vaikuttavan omaan materiaalivalintaansa laadun painottuessa aineostossa merkittäväksi tekijäksi. Laatu tai laadukkuus kuvattiin yksittäisenä sanana tekstin joukossa tai sen kuvattiin yhdistyvän käyttöikään liittyviin tekijöihin, kuten siihen, että materiaali on kulutuksen ja ajan kestävä. Joidenkin käsityöharrastajien mielestä tuotteita ei kannata tehdä huonoista materiaaleista, sillä tällöin niihin uhrattua aika menisi hukkaan. Laatuun satsaaminen oli joillekin käsityöharrastajille itsestään selvää, mutta monet kertoivat joutuvansa tekemään kompromisseja, koska laadukkaat materiaalit ovat usein omaan budjettiin liian kalliita. Testitarkoitukseen kelpuutetaan huonolaatuisempikin materiaali. Väänäsen ym. (2017.) mukaan laatu vaikuttaa tuotteessa sen käytettävyyteen ja laatu takaa tuotteen elinikäisen kestävyys, ellei pidemminkin ajan. Tästä syystä laadun katsotaan tarkoittavan myös sitä, kuinka tuotteet valmistetaan ja materiaalien, joista ne tehdään, tulee olla korkealaatuisia. Myös Perttulan (2017) tutkimuksessa käsityöharrastajat halusivat kiinnittää huomiota materiaalin laatuun sekä tuotteen laatuun ja pitkäikäisyyteen.

laatu on tärkeä niin kestävä sitten käyttöä kauemman ajan.

Koska haluan tehdä kestäviä käsitöitä, valitsen tarvittavat materiaalit harkiten. Suosin laadukkaita materiaaleja, vaikka ne maksavatkin enemmän. Sillä laadukkaista materiaaleista valmistetut esim. vaatteet kestävä käyttöä huomattavasti paremmin kuin heikoista (ja usein myös edullisista) materiaaleista valmistetut.

Hyvä laatuista mieluiten, joskus johonkin testityöhön kelpaa huonompikin materiaali. Jos testi onnistuu hyvin niin sitten paremmasta materialista vielä toinen.

Heräteostos ja kokeilunhalu

Aineistosta nousi esiin heräteostoksiin ja materiaalien varastoon ostamisen näkökulma sekä kokeilunhalu, joka liittyi uusien markkinoille tulleiden materiaalien testaamiseen omissa käsitöissä. Erityisen usein mainintoja tuli myös materiaalien ostamisesta varastoon, jos kohdalle osui houkuttelevia tarjouksia. Tällöin kyse ei ollut tarpeesta vaan ajatuksesta, että materiaali käytetään myöhemmin ja varastoidaan, kunnes sopiva projekti sattuu kohdalle. Heräteosto liittyi usein ihastumiseen materiaalin ominaisuuksiin kuten väriin, pehmeyteen tai kuosiin. Toisinaan heräteostokset jäivät myös käyttämättä. Tässä

tutkimuksessa oli havaittavissa samankaltaisuutta Beloffin (2001) ja Rysäsen (2002) tutkimuksiin, joissa raportoitiin materiaaleista tai alennusmyynneissä hinnasta hullaantumisista.

Kauniin värinen ja hyvälaatuinen lanka saa aikaan heräteostoksen.

Hankin kiinnostavaan ohjeeseen ja sitten hetken mielihoiteesta, jos langat ovat tarjouskassa.

Ostan yleensä materiaaleja tarpeeseen, mutta kyllä niitä tulee ostettua myös heräteostoksina varastoon. Lomamatkat ja messut ovat tilanteita, joissa tulee helposti tehtyä heräteostoksia ja välillä jopa hutiostoksia. Messuilla tulee ostettua myös uudenlaisia materiaaleja/ uusiin tekniikoihin liittyvää materiaalia. Nämä heräteostokset jäävät helposti käyttämättä alkuinnostuksen lauantua.

9.2 Materiaalivalintaan liittyvät aineettomat tekijät

Toinen tutkimuskysymys käsitteli materiaalivalintoihin liittyviä aineettomia tekijöitä, joita kyselylomakkeessa pyydettiin kuvailemaan tai listaamaan. Kysymykseen vastaamista oli helpotettu antamalla aineellisista tekijöistä esimerkkinä käsityöntekijän henkilökohtaiset arvot, arvostukset ja asenteet, joita ei voida aistein havaita. Tällaisiksi arvoiksi annettiin esimerkin omaisesti ekologiset, eettiset, esteettiset ja identiteettiin liittyvät arvot, arvostukset ja asenteet. Aineistosta nousivat esiin sosiaaliset, taloudelliset, yhteiskunnalliset sekä psykologiset ja ympäristönäkökulmat. Aineettomissa tekijöissä painottuivat taloudellisten ja ympäristötekijöiden merkitykset osana materiaalivalintoja.

Sosiaaliset tekijät

Sosiaalisten tekijöiden merkitys materiaalivalinnassa näkyi lähinnä siinä, kuinka erilaisen Facebook-ryhmien jäsenten tai blogi-kirjoittajien päivityksiä hyvistä tai huonoista materiaaleista tai materiaalien toimittajista seurattiin. Muiden kokemukset sekä materiaalien myyjien suositukset olivat vaikuttamassa monen käsityöharrastajan materiaalivalintaan. Materiaalien valintaan raportoitiin vaikuttavan myös sosiaalisessa mediassa nähdyt kuvat valmiista tuotteista, joissa oli käytetty esimerkiksi kangasta, joka miellytti.

Käsityö blogien tai facebook ryhmien suositelmien mukaan testaan uusia. Tai myymälän henkilökunnan suositusten mukaan.

Iso merkitys on myös muiden suosituksilla ja valmiista töistä nähdyllä kuvilla, joko lehdissä tai netissä

Taloudelliset tekijät

Taloudelliset tekijät liitettiin niin toimeentulon, laadun kuin materiaalien elinkaarenkin näkökulmiin ja ne painottuivat tuloksissa tuoden taloudelliset tekijät vahvaksi tekijäksi materiaalivalintoihin. Materiaalivalintoja tehtiin omien taloudellisten resurssien puitteissa, toisinaan myös niitä ylittäen, jos eteen sattui sopiva materiaali tai inspiraatio. Taloudellisuus vaikutti elinkaareen joko hyvien ja laadukkaiden materiaalien hankinnan osalta, jolloin odotettiin tuotteelle pitkää ikää tai toisaalta etsittiin kierrätysmateriaalia, joka saattoi löytyä omista varastoista, ystäviltä tai tuttavilta, roskalavoilta tai kierrätyskeskuksista. Moni kertoi myös käyttävänsä pelkästään tarjoustuotteita tai poistokoreja, jotta kykeni rahoittamaan harrastuksensa. Myös Beloff (2002) raportoi kalliiden lankojen vaikuttavan neulomisen määrään. Tämän tutkimuksen mukaan kuitenkin osa vastaajista oli valmiita maksamaan laadusta ja kestävydestä jos siihen oli mahdollisuus.

Materiaali elinkaari on minulle tärkeä, mahdollinen uudelleenkäyttö ja mitä sille tapahtuu jälkeen päin, maatuuko tms

Taloudellisesti ja luonnonmukaisesti tuotettuja, materiaalin tuotanto, käyttö ja hävittäminen (elinkaari) mahdollisimman vähän ympäristöä saastuttavaa, kierrätettäviä,...

Ajattelen niin, että tärkeintä ei ole se, että jonkun asian saa mahdollisimman halvalla. Mielummin kalliimmalla, mutta kestävämpää.

Yhteiskunnalliset tekijät

Yhteiskunnallisiin tekijöihin aineistossa lukeutuivat kotimaisen tuotannon, kaupan ja suunnittelun osuus sekä pienyrittäjien ja pienten kivijalkakauppojen käyttäminen materiaalihankintoihin, joiden katsottiin tukevan työllisyyttä sekä erityisesti naisyrittäjien toimintaa kotimaassa. Erityisesti pienten lammastilojen ja yksittäisten lankavärjärien asemaa haluttiin tukea ja turvata hyvälaatuisten materiaalien saatavuutta. Kotimaisuus arvostettiin korkealle. Väänäsen ym. (2017) tutkimuksessa yhteiskunnalliset tekijät liittyivät juuri työllistämiseen, mutta myös kuluttajien käyttäytymiseen vaikuttamiseen esimerkiksi blogien kautta.

Käytän usein suomalaisten yritysten kankaita, jotka on edes suunniteltu Suomessa, joskaan ei valmistettu enää ...

Esteettisyys sekä kotimaisen tuotannon ja työllisyyden parantaminen jolloin samalla toteutuu myös todennäköisesti eettisyys ja ekologisuus.

Jos mahdollista valitsen ainakin kotimaisen kauppiaan jos kotimaista tuotetta ei löydy.

Kotimaisuus ja kotimaisen yritystoiminnan tukeminen

Psykologiset tekijät

Käsityössä paitsi itse käsityöllisen toiminnan ja yhteisöllisyyden mahdollistaessa psyykkisiä hyvinvoinnin kokemuksia, myös materiaalien valintaa voi liittyä psykologisia näkökulmia. Yksilön toimiessa omien arvojensa mukaisesti materiaalivalinnassa tai toteuttaessaan omia luovuuden ja yksilöllisyyden tarpeita materiaalivalinnan kautta, voi käsityön tuoma hyvinvointi lisääntyä ja yksilö saada tyydytystä toiminnastaan. Tämän tutkimuksen tuloksissa psykologiset tekijät keskittyivät lähinnä mielihyvän kokemiseen. Materiaalien hankkiminen vastaisuuden varalle tuotti jollekin mielihyvää, sillä tieto siitä, että inspiraation iskiessä käsityöharrastusta pystyi toteuttamaan, kun materiaalia löytyi kotoa. Mielihyvää tuotti myös se, että käsityötarvikkeita saattoi käydä vain katselemassa, tuntelemassa ja ihailemassa sekä tuleviin projekteihin inspiraatiota hakien ilman, että tarvitsi hankkia mitään. Nämä tutkimustulokset vahvistavat Rysäsen (2002) tuloksia, joiden mukaan materiaalien hankinta koettiin esteettistä mielihyvää tuottavaksi, jopa viihdeelliseksi toiminnaksi. Väänäsen, ym. (2017) mukaan psykologisia näkökulmia kestävässä käsityössä voivat olla nimenomaan hyvinvointiin liittyvät näkökulmat, joita voi saavuttaa esimerkiksi itseilmaisun tai materiaaliin hurmioitumisen muodossa.

Erityisesti ompelussa käytän kierrätysmateriaalia ja rikkinäisiä tuotteita. Saan aikamoiset kiksit siitä, jos saan jatkojalostettua jonkun vaateen uuteen muotoon. Kerään talteen vetoketjuja ja nappeja ja muita osia rikkinäisistä vaatteista ja hyödynnän ne jossain muussa. Se on paitsi ekologista, myös mukavaa ja täyttää luovuuden tarpeen minussa. Lankoja yleensä ostan uutena, mutta viime vuosina olen myös opetellut purkamaan ja paikkaamaan vanhoja töitä

Joskus ostan lankaa, koska se on kauniin väristä tai ihanan pehmeää, tai koska haluan shoppailla jotain. Tuntuu ekologisemmalta ostaa pari kerää lankaa kuin vaikka uusi pusero.

Ympäristönäkökulmat

Tutkimuksen tuloksissa ympäristönäkökulmat tulivat selkeästi esiin ja parhaiten ilmi kierrätyksen näkökulmasta. Ympäristöä säästettiin hankkimalla käsityömateriaaleja kierrätettyinä. Käsityötuotteita valmistettiin omista tai sukulaisten ja tuttavien tarpeettomista materiaaleista. Vanhoista verhoista, lakanoista ja pitseistä tai käyttämättömistä vaatteista. Joidenkin vastaajien kohdalla kierrätysmateriaalit olivat teollisesti valmistettuja kuten esimerkiksi kierrätyspuuvillalankoja. Osa harrastajista saattoi mennä kierrätyksessä astetta syvemmälle ja hankkia kierrätyskeskuksista ja kirpputoreilta valmiita tuotteita, joista purkamalla sai hyvää materiaalia omiin käsityöprojekteihin. Ympäristönäkökulma kietoutui selkeästi myös elinkaariajatteluun. Pöllänen (2015b) on todennut, että ympäristönäkökulmat huomioimalla käsityöntekijä voi toimia paitsi taloudellisesti, myös osoittaa

tiedostavansa omien tekojensa vaikutuksia. Kierrättämällä, korjaamalla ja uudistamalla käsityöntekijä voi osoittaa toimivansa kestävän käsityön mukaisesti.

Kierrätys materiaalit aina ensin. Esim. Kaulaliina tai neule helppo purkaa langoiksi.

Ympäristön suojelusta tullut tärkeämpi osa omia arvoja ja siksi koitan jokaisessa hankinnassa miettiä tuotteen/materiaalin elinkaarta.

9.3 Miten materiaalivalintoja halutaan tehdä

Tutkimuksen kolmas tutkimuskysymys liittyi siihen, miten käsityöharrastaja haluaisi tehdä materiaalivalintansa. Kysymys oli tarkoituksellisesti asetettu kyselylomakkeelle aineellisten ja aineettomien tekijöiden pohdiskelun sekä sellaisen kysymyksen jälkeen, jossa kysyttiin, onko vastaajan mahdollista tehdä materiaalivalintoja omien arvojensa mukaan. Tutkimuksessa oletettiin, että arvot ohjaavat käsityöharrastajia siinä minkälaisia valintoja halutaan tehdä. Tutkimukseen osallistuneista (N=324) suurin osa (89 %) vastasi kykenevänsä tekemään materiaalivalintansa omien arvojensa mukaisesti. Aineistosta selkeästi esiin nousevia teemoja olivat ekologisuus, luonnonmukaisuus, esteettisyys, eettisyys, kotimaisuus sekä taloudellisuus, joista selkeimmin painottuivat kotimaisuuden ja ekologisten arvojen arvostaminen.

Kotimaisuus

Arvostus kotimaisuutta kohtaan tuli ilmi kolmanneksen (n=113) vastauksista. Kotimaisuudessa esiin nousivat suomalaisen tuotannon vastuullisuus niin eettisesti kuin ekologisestikin. Ne käsityöharrastajat, jotka halusivat tehdä materiaalivalintansa kotimaisuuden perusteella, olivat kiinnostuneita siitä, että materiaalin tuotantoprosesseissa eettisyys niin eläinten kuin ihmistenkin kohdalta toteutuu. Eettisen tuotantoprosessin lisäksi kotimaisuudella haettiin paikallista tuotantoa, pientuotantoa sekä laadukasta kotimaista käsityötä. Paikallisuus ja materiaalin alkuperä ovat olleet tärkeitä asioita myös Vartiaisen ja Kaipaisen (2012) tekemässä tutkimuksessa. Omassa aineistossani paikallisuudella ja kotimaisuudella haluttiin varmistua myös siitä, että tuotannolla on työllistävä vaikutus ja materiaaleja on saatavilla läheltä.

Minulle on tärkeää, että valitsemani materiaali on ekologisesti kestävä ja muutenkin kestävän kehityksen mukaisesti tuotettu. Eettisyys on tärkeää. Lisäksi haluan kannattaa erityisesti naisten pienyrittäjä hankkimalla tuotteet kivistä tai kiviä käyttäen tai suoraan tuottajilta itseltään.

kotimaisuus on minulle tärkeää. Haluan myös tukea pienempiä tuottajia, esimerkiksi langan värjäreitä. Laadukkaasta käsinvärjätystä valmistetut lahjasukat ovat minulle ilo ja ylpeys - lahjasukkien langan valitsemisessa hinta ei ole minulle merkittävä. Haluan valmistaa käsitoitua laadukkaista materiaaleista, jotka saavat minut onnelliseksi työtä tehdessä ja pitkään sen jälkeen.

Kotimaisuuden perusteella haluttaisiin tehdä materiaalivalintoja. Aineistosta kuitenkin nousi esiin myös kritiikkiä, sillä tarjonnan ei koettu olevan riittävää. Monet vastaajat peräänkuuluttivat muun muassa parempaa lähituottajien materiaalien saatavuutta tai kritisoivat kivijalkaliikkeiden puutetta omalla kotiseudullaan. Kritiikki kohdistui myös pien-
tuottajien hintatasoon.

Saatavuus on ongelma kun ei ole muuta kun novitaa helposti saatavilla. En viitsi tilata postimyyynnistä kun pitää päästä tunnustelemaan lankaa ennen ostoa.

Pientuottajia olisi mukava hyödyntää, mutta langat ovat niin kalliita heillä, että jää ostamatta!

Toivoisin voivani hankkia laadukkaampia ja lähellä tuotettuja tuotteita, mutta se ei ole taloudellisesti mahdollista.

Ekologisuus

Tuloksista oli pääteltävissä, että käsityöharrastajat haluaisivat tehdä materiaalivalintoja ekologisuuden näkökulmasta. Ekologisuuteen yhdistettiin luonnonsuojelu ja tuotantoprosessien ympäristökuormitus. Kierrätyksen ja materiaalien elinkaaren huomioimisen katsottiin olevan hyvä keino huomioida ekologisuus omassa materiaalivalinnassa. Osa vastaajista kertoi toimivansa jo näiden arvojensa mukaisesti.

Ekologisuutta haluaisin painottaa yhä enemmän ja toivoisin, että myyjät ja valmistajat näistä asioista kertoisivat enemmän.

Valitsen sellaisia materiaaleja mitkä ovat palvelleet jo jossain muussa käytössä ja olisivat nyt menossa poistoon. Pyrin siihen etten koskaan ostaa uutta vaan käytän siihen soveltuvaa jo olemassa olevaa.

Pystyn tekemään valintoja paremmin kun suosin kierrätystä ja kun ostan jotain uutena, tiedän jo valmiiksi mihin sen käytön. Haluaisin käyttää enemmän alkutuottajien tuotteita ja suosia vain suomalaisia materiaaleja, jotka on tuotettu eettisesti ja luonnonmukaisesti

Suosin villaa ja puuvillaa, bambua. Merinovillaa koska se on pehmeää. Samalla kuitenkin pitäisi muistaa esim ilmastoystävällisyys (onko hiilijalanjälki suurempi vai ei... näitä asioita ei ole helppo tietää yksittäisen tuotteen kohdalla). Kotimaiset tai pohjoismaiset tuotteet hankin koska ajattelen, että työolot pitäisi ollatääll hyvät eikä tuotetta ole kuljetettu ehkä lentokoneella ainakaan kovin kaukaa.

Luonnonmukaisuus

Luonnonmukaisuuden näkökulmassa esiin nousi selkeästi halu käyttää luonnollisia materiaaleja. Materiaaleista puhuessaan vastaajat mainitsivat nimenomaisesti luonnonkuidut ja niiden luonnonmukaisen kasvattamisen ja tuottamisen. Toinen selkeä näkökulma oli keinokuiduttomuus, jota haluttiin välttää samoin kuin myrkyllisten kemikaalien käyttöä materiaalien valmistusprosesseissa.

Mahdollisimman luonnonmukaista, luonnon väreillä värjätyt langat, luonnon materiaalit esim.villa.

Luonnonmateriaaleja esimerkiksi villa , puuvilla, silkki, aito puu, jn

mahdollisimman luonnonmukainen materiaali, keinokuitulangat eivät pääse puikoille.

Luonnollisuus, myrkyttömyys

Esteettisyys

Esteettisyys tuli aineistossa ilmi pelkällä esteettisyys- sanalla luettelonomaisesti ilmaistuna sekä miellyttävien kangaskuosien valinnassa, värien yhteen sointuvuuden ja tuotteiden lopputuloksen näkökulmasta. Esteettisyyden näkökulma ilmeni erityisesti käsityöharrastajien halussa tehdä visuaalisesti kaunista käsityötä ja tähän moni vastaaja halusi vaikuttaa eritoten värien valinnalla.

Värin perusteella. Värit on kaikki kaikessa.

Esteettisyys tärkeintä ja eettisyyttäkin tulee mietittyä eläinperäisten tuotteiden kohdalla

Kauneus ja tyyli: estetiikka menee ensin, eli materiaalin pitää olla kaunista, ihanaa, viehättää silmääni.

Eettisyys

Eettisyys nousi monessa vastauksessa pelkästään sanalla eettisyys, mutta toiset vastaajat kirjoittivat myös auki mitä eettisyydeltä vaativat. Usein eettisyyteen yhdistettiin lapsityövoima, huonot työolot tai eläinten epäasialliset kasvuolot tai kohtelu. Erityisen paljon huomiota neulonnan harrastajien parissa mainintoja sai mulesing-tekniikka, jota lampaanvillan jalostuksessa käytetään parempilaatuisen villan saamiseksi lampaiden kärsimyksen kustannuksella. Eettiset periaatteet näkyivät muun muassa siinä, että materiaaleja haluttiin hankkia kotimaasta tai EU-alueelta.

Ettei olisi käytetty lapsityövoimaa. Työntekijä saisi oikean korvauksen työstään

Eläinten ja ihmisten kohtelu langan valmistusprosessissa ovat tärkeitä. Ostan esim. vain mulesing-vapaata merinovillaa, ja muutenkin ostan vain hyvämaineisilta valmistajilta

Eettisyys, ei lapsityövoimalla tehtyä tai huonoissa oloissa tai myrkkyhuuruissa värjättyjä lankoja tai kankaita, jos vain tiedossa asia. Villa mulesing-vapaata oltava.

Taloudellisuus

Taloudellisuuden teeman muodostavat hinta, laatu ja hinta-laatusuhde. Käsityöharrastajat kertoivat, että he haluaisivat valita materiaaleja ilman, että joutuvat tekemään myönnytyksiä esimerkiksi laadun tai materiaalin alkuperän suhteen. Hinta materiaaleissa mietitytti. Vastaajat ilmasivat, että toisinaan joutuu panostamaan materiaalihankintaan omien resurssiensä äärirajoilla, jos haluaa ostaa materiaalia, joka tyydyttää ostajan vaatimukset materiaalin suhteen.

Haluaisin luonnonmukaista materiaalia käyttää enemmän, mutta hinta on usein ratkaiseva tekijä.

Pesun kestävyys että tuote pysyy hyvänä pitkään hinta ja laatu

Jos se taloudellisesti olisi mahdollista niin mielelläni valitsisin kotimaisia materiaaleja käsitöihini.

Toisinaan halut, arvot ja hinta eivät kohtaa. Myös Perttula (2017) on todennut, että kuluttajan arvojen ja toiminnan välillä voidaan nähdä ristiriita etenkin, jos tuotteen ominaisuudet kuten hinta tai helppo saatavuus ohittavat hankintahetkellä kuluttajan arvot. Tämä ilmiö oli nähtävissä myös tässä tutkimuksessa.

Valitsen sellaisia mistä pidän. Keinokuituisia asioita välttelen, mutta käytän niitä silti silloin tällöin, kun muu materiaali ei sovi työhön. Haluaisin valita enemmän ekologisempia vaihtoehtoja, mutta siihen ei ole resursseja

Ompelen itse vaatteeni pääasiassa koska silloin tiedän ettei lapsityövoimaa ole käytetty vaatteideni ompeluun. Suosin kotimaassa ja eu:n alueella valmistettuja kankaita ja muita ompelumateriaaleja. Tosin välillä rahavarat tai saatavuus estävät ekologiset tai eettiset valinnat.

Että välillä olisi rahaa ostaa hinnakkaampia materiaaleja joissa parempi laatu

Yhteenveto

Tutkimuksessa tavoitteena oli pyrkiä kuvaamaan tekijöitä, jotka vaikuttavat käsityöharrastajan materiaalivalintoihin aineettomasta ja aineellisesta näkökulmasta. Aineelliset ja aineettomat tekijät näyttäytyivät tutkimuksessa kietoutuvan toisiinsa, vaikuttavan toisiinsa ja olevan osittain päällekkäisiä. Aineistosta nousseet tekijät olivat moninaisia ja niiden kuvaamista pyrittiin katsomaan kestävän käsityön näkökulmia hyödyntäen. Tämän aineiston perusteella voidaan päätellä, että käsityöharrastajan aineellisissa materiaalivalinnoissa painottuvat eniten materiaalien ominaisuudet, esteettisyys sekä laatu. Muina tekijöinä esiin nousivat tarve, elinkaari, sekä heräteostos ja kokeilunhalu. Aineettomista tekijöistä käsityöharrastajan materiaalivalintoihin vahvimmin vaikuttavat taloudelliset tekijät sekä ympäristönäkökulmat, mutta myös sosiaaliset, yhteiskunnalliset ja psykologiset tekijät nousevat esiin. Materiaalivalinnat sen sijaan haluttaisiin tehdä esteettisyyden, eettisyyden, ekologisuuden, luonnonmukaisuuden, taloudellisuuden ja kotimaisuuden perusteella, jos siihen olisi mahdollisuus. Näistä tekijöistä painotus keskittyi kotimaisuuteen ja ekologisuuteen.

Tutkimuksen perusteella voidaan olettaa tutkimukseen osallistuneiden käsityöharrastajien olevan pääsääntöisesti kiinnostuneita valmistamaan kestävää käsityötä. Seuraava käsityöharrastaja tiivistää käsityöharrastajan ajatuksia materiaalivalinnan monitahoisuudesta, joista selviää myös monen harrastajan dilemma - kompromissin tekeminen jonkin käsityöprosessin elinkaareen vaikuttavan tekijän osalta:

Ekologisuus, hinta-laatu, materiaalin tuotantoprosessi, eettisyys, käytetyt väriaineet. Minulle on tärkeää että ostamani lanka on kestävä sekä ekologinen että eettisesti tuotettu. Valitettavasti usein näiden välillä joutuu punnitsemaan mistä arvosta tinkiä, harvoin saa kaikkia. Lisäksi pyrin ostamaan paikallista lankaa sekä pientilojen tuotteita.

10 Luotettavuus

Tässä tutkimuksessa luotettavuuteen pyrittiin vaikuttamaan koko tutkimusprosessin ajan. Tuomi ja Sarajärvi (2009, s. 136–141) toteavat, että laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin on vaikea antaa yksiselitteisiä ohjeita validiteetin ja reliabiliteetin käsitteiden ollessa huonosti laadulliseen tutkimukseen sovellettavissa. He kuitenkin ehdottavat, että laadullisen tutkimuksen arvioinnissa voitaisiin huomioida miten esimerkiksi tutkimuskohteeseen, tutkimuksen tarkoitukseen, aineiston keruuseen, objektiivisuuteen, aineiston analyysiin ja tutkimuksen raportointiin liittyvät luotettavuuden näkökulmat ovat toteutuneet tutkimuksessa. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 136–141.)

Laadullisen tutkimusta voi Kiviniemen (2018) mukaan kutsua prosessiksi, jossa aineistonkeruun väline on inhimillinen eli tutkija itse. Tällöin aineiston näkökulmat ja tulkinnat kehittyvät tutkijan tietoisuudessa. Tutkijan tulkinnalliset rajaukset, intressit ja tarkastelunäkökulmat vaikuttavat aineiston luonteeseen ja rajaamalla voidaan välttää turhaa hajanaisuutta ja nostaa relevantteja asioita tarkasteluun. (Kiviniemi, 2018.) Omassa tutkimuksessani rajaaminen oli välttämätöntä kestävän käsityön aihepiirien ollessa laajoja. Tutkimuksen luotettavuuteen on ollut vaikuttamassa se mitä asioita on arvotettu tutkimuksen kannalta relevanteiksi tuoda esiin tai jättää mainitsematta. Materiaalivalintojen rajaaminen vain aineellisiin tekijöihin tai aineettomiin tekijöihin olisi voinut mahdollistaa tutkimusaiheeseen syvällisemmän paneutumisen ja tuoda aiheeseen myös kvantitatiivista näkemystä. Toisaalta tällöin materiaalivalintaa olisi tulkittu hyvin yksipuolisesti eikä kokonaisvaltaisesta näkökulmasta kuten tässä tutkimuksessa tehtiin.

Tutkimuksen luotettavuudessa pyrittiin huomioimaan tiedon keruu siten, että se on kattavaa ja kohdistuu käsityöharrastajiin monipuolisesti. Kyselyn testaukseen kiinnitettiin huomiota ja varmistuttiin siitä, että sillä saavutetaan haluttuja tietoja. Testauksessa ei tullut ilmi, että käsityötekniikoita kysyttäessä olisi pitänyt erotella kutominen käsin neulomisesta kangaspuilla suoritettavaksi kudonnaksi, sillä maassamme puikoilla neulomista kutsutaan sekä neulomiseksi että kutomiseksi. Luotettavuuden parantamiseksi aineistosta käytiin läpi yksittäisten vastaajien vastauksia ja pääteltiin vastaajan maakunnan ja muiden vastausten perusteella kumpaa käsityötekniikkaa vastaaja tarkoittaa, jotta käsityötekniikoiden käyttämiseen ei tulisi raportoinnissa vääristymää.

Aineistolähtöisessä analyysissä vastaan tulevat usein tutkijan omat ennakkoluulot aineistoa tulkittaessa ja analysoitaessa, vaikka ennakkokäsitykset ilmiöstä auki kirjoitettai-

siin ja niihin suhtauduttaisiin tietoisesti analyysin aikana. Tällöin vaarana on objektiivisuuden kärsiminen, etenkin kun tutkimusasetelma, menetelmät ja käytetyt käsitteet ovat tutkijan itsensä asettamia ja vaikuttavat aina tutkimuksesta saataviin tuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 107–110). Tutkimusaiheen valintaan ja tutkimuksen toteuttamiseen ei siis ole voinut olla vaikuttamatta havainnot ja keskustelut muiden käsityönopiskelijoiden ja käsityöharrastajien kesken, lukemani blogikirjoitukset aiheesta tai aihetta sivua kirjallisuus. Objektiivisuutta parantaakseni pyrin tietoisesti sivuuttamaan ajatuksiani omiin materiaalivalintoihini vaikuttavista tekijöistä ja nojaamaan teoriataustaan sekä teoriaohjaavaan analyysiin.

ATLAS.ti-ohjelman käyttö itsessään ei takaa tutkimukselle sen parempaa luotettavuutta kuin muulla tavoin tehdyllä analyysillä, mutta se mahdollistaa aineiston systemaattisen läpikäynnin ja vapauttaa resursseja itse analyysin tekemiseen. Luotettavuutta voidaan lisätä menetelmällisen ymmärryksen ja ohjelman hallinnan keinoin, jolloin aineiston analyysi voi toteutua tarkasti, läpinäkyvästi ja johdonmukaisesti. (Laajalahti & Herkama, 2018.) Luotettavuuteen analyysin osalta pyrittiin parantamaan perehtymällä ATLAS.ti-ohjelmaan suorittamalla ATLAS.ti-kurssi ja tekemällä koodaus- ja tulkintaharjoituksia. Tutkimuksen kysymyksenasettelulla aineellisiin ja aineettomiin tekijöihin pyrittiin helpottamaan vastaajien ajattelua, aineiston analysointia sekä varmistamaan se, että näkökulmia saadaan molemmista tekijöistä. Aineettomuuden ja aineellisuuden käsitteitä pyrittiin avaamaan esimerkinomaisesti kysymyksen asettelussa, mutta silti monen vastaajan vastauksissa aineettomat ja aineelliset tekijät näkyivät molemmissa avoimissa vastauksissa. Luotettavuuden parantamiseksi yleiskuva aineistosta oli oleellinen ja koodauksia tehtiin ristiin avointen vastausten aineistojen kesken.

Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on kuvata ja tuottaa uutta tietoa ja tulkintoja sekä ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä ilman yleistettävyyden näkökulmaa. (Kananen, 2014, s. 74, 80–89; Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 98). Tutkimuksen tavoite saavutettiin, sillä aineisto antoi rikkaan näkökulman käsityöharrastajien tekemiin materiaalivalintoihin. Teoriaohjaavassa analyysissä pyrittiin hakemaan teoriasta tukea analyysille ja mahdollistamaan aineistosta esiin tekijöitä, jotka teoriataustassa jäivät vähemmälle huomiolle. Raportoinnissa pyrittiin tuomaan esimerkkien kautta näkyväksi millä tavoin vastaajat valintojaan perustelivat ja mistä tutkija oli päätelmiään tehnyt. Tutkimuksen luotettavuuden näkökulmasta eniten on ollut vaikuttamassa oma kokemattomuuteni tutkijana. Tutkimuksen tekeminen ja aineiston analysoinnin harjoittelu ovat olleet oivallinen oppimisprosessi, jossa onneksi voi kehittyä.

11 Pohdintaa

Arkikielessä käsityö yhdistyy usein tekstiilityöhön. Käsityö kuvataan kirjallisuudessa arjessa läsnäolevaksi, puhutaanpa harrastuksesta tai käsityömuotoilusta. Se on osa aramme monissa ympärillämme olevissa esineissä ja tekstiileissä, vaikka emme suurinta osaa niistä enää itse valmistakaan. Käsityöharrastuksesta on muotoutunut monelle osa arkea, jonka avulla paetaan kiireistä elämäntapaa, haetaan nautintoa, hyvinvointia ja oppimisen kokemuksia, jotka koetaan itselle mielekkäiksi ja merkityksellisiksi. Anttila on todennut jo vuonna 1983, että tällöin tavanomaisessa kielenkäytössä sanalla käsityö on ollut yhteys naisten rooliin käsityöntekijöinä, pehmeisiin materiaaleihin, perinteisiin tekniikoihin sekä perinteisiin työvälineisiin (Anttila 1983, s. 6). Omassa tutkimuksessani, lähes neljäkymmentä vuotta myöhemmin samainen ilmiö näyttäytyi niin käytettyjen materiaalien, tekniikoiden kuin sukupuolenkin osalta. Tutkimukseen osallistuneista (N=324) 77 %:a kertoi harrastaneensa käsitöitä yli 20 vuotta. Osallistujat olivat neljää käsityöharrastajaa lukuun ottamatta naisia, joten tutkimuksen voidaan katsoa kertovan lähinnä naisten näkökulmaa aiheeseen. Näistä näkökulmista voidaan ajatella, että aineisto mahdollisti suhteellisen kattavan kuvan muodostamisen yli 20 vuotta käsitöitä harrastaneiden naispuolisten harrastajien materiaalivalinnoista.

Materiaalivalinnalla on suuri vaikutus valmistuvaan käsityötuotteeseen ja valintojen tekeminen käsityön eri osa-alueet huomioiden on välillä vaikeaa. Karppinen, Kouhia ja Syrjäläinen (2014) toteavat, että käsityö on ikään kuin kaikupohja tekemiimme valintoihin ja käsitöitä tehdessämme voimme konkreettisesti muokata sitä, millaisen lopputuloksen saamme aikaan ja millaista arvoperustaa tuemme. Tämän tutkimuksen perusteella käsityöharrastajat pystyvät pääsääntöisesti tekemään materiaalivalintojaan omien arvojensa perusteella. Materiaalivalinnat voidaan kuitenkin mieltää materiaalisesta eli aineellisesta tai aineettomasta näkökulmasta tehtäviksi, vaikka ne kietoutuvat toisiinsa.

Aivan kuten käsityön merkityksiäkin tutkittaessa, voidaan käsityöharrastajien materiaalivalinnoista todeta, että ne ovat moninaisia. Tutkimustuloksia analysoidessa oli havaittavissa, että toisilla käsityöharrastajilla oli selkeät toimintatavat, joiden mukaan he toimivat pääsääntöisesti materiaaleja valitessaan. Tällöin taustalta oli usein havaittavissa jonkinlaista ideologista, usein ekologisten tai eettisten arvojen mukaista toimintaa ja materiaalihankinnat tehtiin harkiten ja vain tarpeeseen. Toisaalta vastauksista paistoi myös toisenlainen näkökulma. Osa vastaajista nimittäin kertoi avoimesti, etteivät he mieti lainkaan tai juuri ollenkaan käsityön aineetonta puolta materiaaleja valitessaan. He saattoi-

vat hankkia materiaaleja varastoon tarjouksista tai ihastua johonkin materiaalin ominaisuuteen ja hankkia sen hetken mielijohteesta. Näiden kahden edellä mainitun esimerkin lisäksi joukkoon mahtui monia välimuotoja.

Viimeaikainen uutisointi globaalin tekstiilien ylituotannon, tekstiilijätteen ylikuorman sekä ilmastonmuutoksen ympärillä on kasvanut ja uhkakuvia kuluttajien silmiin tuodaan eri lähteiden kautta. Gauntlett (2011) uskoo käsityön ja kekseliäisyyden pehmeiden arvojen tarjoavan positiivisia vaihtoehtoja yksilöiden kulutusvalintoihin itse tekemisen ja materiaalien uudelleen käytön kautta sen sijaan että kuluttajia ohjattaisiin kerskakuluttamisesta pois pelkkien kieltojen ja uhkakuvien avulla. Tällaiselle ajattelulle näyttää olevan tilaa myös käsityöharrastajien parissa, sillä tutkimuksen mukaan materiaalivalintoja kyetään tekemään eettisten ja ekologisten arvojen pohjalta ja kierrätysmateriaalit nähdään lähes neitseellisten materiaalien veroisina. Materiaalivalinnoissa painaa myös tarve sekä elinkaariajattelu. Osalla käsityöharrastajista kestävän käsityön arvomaailma on sisäänrakennettu tapa toimia, toisille ajatuksen tasolla. Tällöin kestävän käsityön mukaiset tavat toimia ja tehdä valintoja ovat tiedossa, mutta ne eivät vielä ole siirtyneet käytäntöön. Useimmiten käsityöharrastajat kuvasivat kestävämpien valintojen tekemisen esteiksi saatavuuden sekä hintatason.

Aineistoa olisi voinut tarkastella tiukasti pelkän kestävän kehityksen viitekehyksessä. Tällöin kuitenkin olisin sivuuttanut monia tekijöitä, joita käsityöharrastajat näkevät oleellisiksi omissa valinnoissaan. Perttula (2017) ja Ylöstalo (2014) pohtivat, että käsityöharrastajien tietoisuutta kestävän käsityön eri ulottuvuuksista tulisi lisätä, jos halutaan saada aikaan todellista muutosta kestävämpään suuntaan niin ajatuksen kuin toiminnankin tasolla. Oman tutkimukseni osalta pyrin juuri tähän näkökulmaan, joka nostaisi esiin paitsi käsityöharrastajan spontaanisti tapahtuvan usein heräteostona tapahtuvan materiaalivalinnan, myös harkintaan ja arvoihin perustuvan kestävän käsityön näkökulman.

Tämä tutkimus käsityöharrastuksen kentässä on ensimmäinen, jossa on tutkittu käsityöharrastajien materiaalivalintoihin liittyviä tekijöitä aineellisesta ja aineettomasta näkökulmasta. Tutkimusta tehdessä aineelliset ja aineettomat tekijät näyttäytyivät varsin laajana kokonaisuutena, jonka osa-alueisiin lähempi paneutuminen ei tämän tutkimuksen resurssien puitteissa ollut mahdollista. Lisäksi aineettomat ja aineelliset tekijät ainakin oman aineistoni perusteella näyttäisivät kietoutuvan ja vaikuttavan toinen toisiinsa, aivan kuten Väänäsen ym. (2017) kestävän käsityön mallissa on havaittavissa. Katsonkin tutkimuksen olevan pieni pintaraapaisu, josta voi saada osviittaa siihen millä perusteella

materiaalivalintoja tehdään ja mihin suuntaan kestävän käsityön mukaista materiaalitarrontaa ja materiaalista informaatiota tulisi kehittää. Tutkimuksen perusteella voidaan olettaa käsityöharrastajien olevan kiinnostuneita kestävän käsityön valmistamisesta. Tämän tutkimuksen tulokset voivat olla sovellettavissa erilaisten harrastuskursseja toteuttavien ja vapaan sivistystyön kurssitoiminnan ja opetuksen järjestämisessä sekä motivoimassa kotimaisen käsityömateriaalin eettiseen ja ekologiseen tuottamiseen.

Tämä tutkimus osoitti, että tutkimukseen kuuluneiden osallistujien keskuudessa materiaalivalintoihin vaikuttivat hyvin monet tekijät. Laajempi selvitys ja kvantitatiivinen tutkimus aiheesta voisi tuoda lisää luotettavuutta ja näyttöä asiaan. Tässä tutkimuksessa aihe oli rajattu selvittämään tekijöitä, jotka vaikuttavat materiaalivalintoihin, mutta aiheesta voisi jatkaa syvemmälle arvovalintojen tekemiseen ja niiden merkityksiin käsityöharrastajalle. Toinen näkökulma, jota voisi lähestyä on materiaalituntemus ja materiaalien elinkaari osana peruskoulun käsityö oppiaineen opetusta. Kojonkoski-Rännäli (2014) kritisoi sitä kuinka vähällä huomiolla materiaalituntemus käsityön perusopetuksessa on ollut verrattuna taitojen opetteluun. Kojonkoski-Rännälin (2014, s. 32) mielestä perusopetuksessa tulisi keskittyä kasvattamaan tuotteiden tekijöiden sijaan vastuullisia tuotteiden valitsijoita ja käyttäjiä, jotka tuntevat materiaaleja ja niiden elinkaarta. Nykyisessä monimateriaalisessa peruskoulun käsityöopetuksen opetussuunnitelmassa (ks. POPS 2014) huomioidaan kestävän kehityksen näkökulmia, mutta kuinka materiaalien valinta käytännössä toteutuu, olisi mielenkiintoista selvittää. Monissa kouluissa vähäisten materiaaliressurssien vuoksi käytetään paljon kierrätettyä materiaalia ja kestävän käsityön myötä määrät tulevat varmasti kasvamaan. Jatkotutkimusaiheena olisikin mielenkiintoista selvittää toteutuuko peruskoulun käsityöopetuksessa kestävän käsityön mukainen materiaalivalinta ja siirtyvätkö kestävän käsityön arvot oppilaille, tulevaisuuden käsityöharrastajille ja käsityöläisille.

Lähteet

- Alasuutari, P. & Alasuutari, P. (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0* (4. uudistettu painos.). Tampere: Vastapaino.
- Anttila, P. (1983). *Prosessi vai produkti? Tutkimus käsityön asenteista ja arvopäämääristä*. Helsinki: Kouluhallitus. Valtion painatuskeskus.
- Anttila, P. (1993). *Käsityön ja muotoilun teoreettiset perusteet*. Helsinki: WSOY.
- Airaksinen, A. (2018). *Virtuaalivoimaa: Virtuaaliyhteisö käsityöharrastajan voimauttajana*. (Pro gradu -tutkielma). Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Beloff, M. (2001). *Neulova nainen: Fenomenografinen analyysi*. (Pro gradu -tutkielma). Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Fletcher, K. (2009). *Sustainable fashion & textiles*. Design Journeys. London: Earthscan.
- Gauntlett, D. (2011). *Making is connecting: The social meaning of creativity, from DIY and knitting to YouTube and Web 2.0*. Cambridge: Polity.
- Guttorm, H. (1999). *"Nyt mä vasta tunnen että mä elän."*: Käsityö voimana ja voimauttajana käsityöelämäkertojen valossa. (Pro gradu -tutkielma). Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Hanifi, R. (2005). Vapaa-ajan harrastukset – itse tekeminen, aktiivinen harrastaminen. Teoksessa Liikkanen, M. Hanifi, R. & Hannula, U. (toim.), *Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä: Vapaa-ajan muutokset 1981-2002* (s. 119–127). Helsinki: Tilastokeskus.
- Heikkinen, K. (1997). *Käsityöt naisten arjessa: Kulttuuriantropologinen tutkimus pohjoiskarjalaisten naisten käsityön tekemisestä*. Helsinki: Akatiimi.
- Hellström, M. (2010). *Sata sanaa kasvatuksesta*. Juva: PS-kustannus.
- Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara P. 2008. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki. Tammi.
- Ihatsu, A. M. (2002). *Making sense of contemporary American craft*. (Väitöstutkimus). Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Ihatsu, A.-M. (2004). Käsityön monet ulottuvuudet. Teoksessa Kupiainen, T. (toim.), *Käsillä tehty* (s. 41–54). Helsinki: Edita.
- Ihatsu, A.-M. (2006). Käsityö – uusiutuva luonnonvara. Teoksessa L. Kaukinen & M. Collanus (toim.), *Tekstejä ja kangastuksia. Puheenvuoroja käsitöistä ja sen tulevaisuudesta* (s. 19–30). Hamina: Akatiimi.
- Ikonen, T.-M. (2002). *Kankaita ostavan käsityöntekijän käsityölliset arvot ompeluharrastuksissa*. (Pro gradu -tutkielma). Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Kananen, J. (2014). *Netnografia – verkkoyhteisöjen tutkiminen opinnäytetyönä*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 182. Jyväskylä: Suomen yliopistopaino.

- Kangas, K. Lahti, H., Ojala, M. & Yliverronen, V. (2014). Käsityöprosessien materiaallinen, sosiaalinen ja kehollinen välittyneisyys erilaisissa oppimisympäristöissä. Teoksessa Karppinen, S., Kouhia, A. & Syrjäläinen, E. (toim.), *Kättä pidempää: Otteita käsityön tutkimuksesta ja käsitteellistämisestä* (s. 73–88). Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Karppinen, S., Kouhia, A. & Syrjäläinen, E. (2014). *Kättä pidempää: Otteita käsityön tutkimuksesta ja käsitteellistämisestä* (s. 5–9). Helsinki: Helsingin yliopisto
- Karppinen, S. & Syrjäläinen, E. (2014). Käsityö inhimillisenä tekemisenä ja olemisena. Teoksessa Karppinen, S., Kouhia, A. & Syrjäläinen, E. (toim.), *Kättä pidempää: Otteita käsityön tutkimuksesta ja käsitteellistämisestä* (s. 23–35). Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Kaukinen, L. K. (2004). Käsityöt institutionaalisina genreinä. Teoksessa Kupiainen, T. (toim.), *Käsillä tehty* (s. 15–28). Helsinki: Edita.
- Kettula, S. (2006). Käsityöprosessit museossa semanttisen tiedonhaun lähteenä ja kohteena. Teoksessa Kaukinen, L. & Collanus, M. (toim.), *Tekstejä ja kangastuksia. Puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta*. (s. 174–185). Hamina: Akatiimi.
- Kielitoimiston sanakirja 2018. (2018). Viitattu 4.5.2019. Saatavissa: <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi>.
- Kiviniemi, K. (2018). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aarnos, E. & Valli, R. (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (5. uudistettu painos.). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Koivukangas, P. (2006). *Käsin tehden ja puhuen: Kuurojen naisten käsityöharrastukset*. (Pro gradu -tutkielma). Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Kokko, S. (2007). *Käsityöt tyttöjen kasvatuksessa naisiksi. (Väitöstutkimus)*. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- Kojonkoski-Rännäli, S. (1995). *Ajatus käsissämme. Käsityön käsitteen merkityssisällön analyysi. (Väitöstutkimus)*. Turku: Turun yliopisto.
- Kojonkoski-Rännäli, S. (2014). *Käsin tekemisen filosofiaa*. Rauma: Turun yliopiston opettajankoulutuslaitos.
- Koskennurmi-Sivonen, R. (2000). *Käsityötuote*. Viitattu 13.2.2019 Saatavissa: <http://www.helsinki.fi/~rkosken/kasityotuote>.
- Koskennurmi-Sivonen, R., & Anttila, M. (2007). Käsityö, laatu ja kestävä kehitys. Teoksessa Lavonen, J. (toim.), *Tutkimusperustainen opettajankoulutus ja kestävä kehitys* (s. 299–308). Helsinki: Yliopistopaino.
- Koskimies, M. (2007). *Kartoitus ennen vuotta 1949 syntyneiden suomalaisten naisten käsityöharrastuksesta*. (Pro gradu -tutkielma). Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Kuutamo, A. (1998). *'Se on, se elää' - käsityöntekijän materiaalivarasto: Käsityöntekijän suhteesta materiaaliin, materiaalivarastoon ja sen muodostumiseen*. (Pro gradu -tutkielma). Helsinki: Helsingin yliopisto.

- Kouhia, A. (2012). *Categorizing the meanings of craft: A multiperspectival framework for eight interrelated meaning categories* (s. 25–40). *Techne Series: Research in Sloyd Education and Craft Science* 19(1).
- Kouhia, A. (2016a). *Unraveling the meanings of textile hobby crafts. (Väitöstutkimus)*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Kouhia, A. (2016b). *Iloa, paloa ja jouten oloa: Käsitöiden harrastaminen ja harrastamisen tulevaisuus* (s. 20–31). *Futura*, 35(3).
- Kouhia, A. & Laamanen, T. K. (2014). Mitä muuta kuin materiaa? Otteita käsityön materiaalisuudesta ja immateriaalisuudesta. Teoksessa Karppinen, S., Kouhia, A. & Syrjäläinen, E. (toim.), *Kättä pidempää: Otteita käsityön tutkimuksesta ja käsitteellistämisestä* (s.11–22). Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Kähönen, H. (2009). Kohti kestävästä kehitystä. Teoksessa Aav, M., Kähönen, H. & Vihma, S. (toim.), *Suomalainen muotoilu: [Osa 3], Kohti kestäviä valintoja*. Espoo: Weilin + Göös.
- Kärnä-Behm, J. (2005). *Käsityö kulttuurisena kategoriana: Käsityön ja käsityöläisyyden representaatio suomalaisissa päivälehdissä. (Väitöstutkimus)*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Kärnä-Behm, (2007). Luontoa kunnioittaen ja kuluttamista minimoiden: Käsityön ekodisurssin sisältö ja koulutuspoliittinen merkitys. Teoksessa Lavonen, J. (toim.), *Tutkimusperustainen opettajankoulutus ja kestävä kehitys* (s. 283–291). Helsinki: Yliopistopaino.
- Laajalahti, A., & Herkama, S. (2018). Laadullinen analyysi Atlas.ti-ohjelmalla. Teoksessa Aaltola, J., Laajalahti, A., Valli, R. & Herkama, S. (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (5. uudistettu ja täydennetty painos.) Jyväskylä: PS-kustannus.
- Laaksonen, S., Matikainen, J. & Tikka, M. (2013). Tutkimusotteita verkosta. Teoksessa Laaksonen, S., Matikainen, J. & Tikka, M. (toim.), *Otteita verkosta: Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*. (s. 9–12). Tampere: Vastapaino.
- Linko, M. (1997). Naisten käsityöelämykset ja muistot. Teoksessa Suomen käsityön museo & Svinhufvud, L. (toim.), *Käsityö viestinä*. (s. 47–60). Jyväskylä: Suomen käsityön museo.
- Luutonen, M. (1997). *Kansanomainen tuote merkityksenkantajana: Tutkimus suomalaisesta villapaidasta. (Väitöstutkimus)*. Helsinki: Akatiimi.
- Luutonen, M. (2004). Elämän mielekkyyttä - käsityö minän vahvistajana. Teoksessa Niemelä, S. & Luutonen, M. (toim.), *Taitava ihminen – toimiva kansalainen: aikuisopiskelun motiiveja ja merkityksiä* (s. 11–19). Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Luutonen, M. (2006). Käsityöläisyyden tulevaisuus. Teoksessa Kaukinen, L. & Collanus, M. (toim.), *Tekstejä ja kangastuksia. Puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta* (s. 174–185). Hamina: Akatiimi.
- Matikainen, R. (1996). *Käsityön merkitys suomalaisen naisen elämässä. (Pro gradu -tutkielma)*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

- Metsämuuronen, J. (1995). *Harrastukset ja omaehtoinen oppiminen. Sitoutuminen, motivaatio ja coping: teoreettinen tausta, rakenneanalyysi ja sitoutuminen*. (Väitöstutkimus). Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Miettinen, M. (2002). *Käsityössä koettuja arvoja. Haastattelututkimus helsinkiläisille käsityöharrastajille*. (Pro gradu -tutkielma). Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Mikkonen, R. (2004). Sanaton käsityötaito ja käsityökerronta Teoksessa Kupiainen, T. (toim.), *Käsillä tehty* (s. 143–158). Helsinki: Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä ja Edita Publishing.
- Na, Y. (2012). *Craftology: Redefining contemporary craft in culture, people, and sustainability*. (Väitöstutkimus). Helsinki: Aalto University, School of Arts, Design and Architecture.
- Nimkulrat, N. (2009). *Paperness: Expressive material in textile art from an artist's viewpoint*. (Väitöstutkimus). Helsinki: University of Art and Design.
- Papanek, V. (1973). *Turhaa vai Tarpeellista?* Helsinki: Kirjayhtymä.
- Perttula, J. (2017). *Olipa kerran kestävä käsityö: Kehittämistutkimus tarinallisen verkkomateriaalin luomisesta*. (Pro gradu -tutkielma). Helsinki: Helsingin yliopisto.
- POPS (2014). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*. Helsinki: Opetushallitus.
- Päkkilä, K. (2003). *"Siinä saa toteutettua itteä paljon paremmin kuin missään muussa": Tekstiilikäsityöt yläasteikäisten nuorten harrastuksena*. (Pro gradu -tutkielma). Helsingin yliopisto.
- Pöllänen, S. & Kröger, T. (2000). Käsityön erilaiset merkitykset opetuksen perustana. Teoksessa Enkenberg, J., Väisänen, P. & Savolainen, E. (toim.), *Opettajatiedon kipinäitä. Kirjoituksia pedagogiikasta* (s. 233–253). Joensuun yliopisto: Savonlinnan opettajankoulutuslaitos.
- Pöllänen, S. & Kröger, T. (2004). Näkökulmia kokonaiseen käsityöhön. Teoksessa Enkenberg, J., Savolainen, E., Väisänen, P., & Ranta, K. (toim.), *Tutkiva opettajankoulutus – taitava opettaja* (s.160–172). Joensuun yliopisto: Savonlinnan opettajankoulutuslaitos.
- Pöllänen, S. (2006). Elämä ilman käsitöitä – mitä se on? Käsityö harrastajien psyykkisen hyvinvoinnin tukena Teoksessa Kaukinen, L. & Collanus, M. (toim.), *Tekstejä ja kangastuksia. Puheenvuoroja käsitöistä ja sen tulevaisuudesta* (s. 66–77). Hamina: Akatiimi.
- Pöllänen, S. & Kröger, T. (2006). Kokonainen ja ositettu käsityö paradigmatmaailmoina: näkökulmia ja tulevaisuudensuuntia. Teoksessa Kaukinen, L. & Collanus, M. (toim.), *Tekstejä ja kangastuksia. Puheenvuoroja käsitöistä ja sen tulevaisuudesta* (s. 86–96). Hamina: Akatiimi.
- Pöllänen, S. (2007). Käsityö terapiana ja terapeuttisena toimintana. Teoksessa Niikko, A., Pellikka, I. & Savolainen, E. (toim.), *Oppimista, opetusta, monitieteisyyttä. Kirjoituksia Kuninkaankartanonmäeltä*. (s. 91–105) Joensuun yliopisto: Savonlinnan opettajankoulutuslaitos.

- Pöllänen, S. (2011). Beyond craft and art: A pedagogical model for craft as self-expression. (s. 111–125). *International Journal of Education Through Art*, 7(2).
- Pöllänen, S. (2013). Homing and downshifting through crafts. Teoksessa Härkönen, U. (toim.), *Reorientation of teacher education towards sustainability through theory and practice*: Proceedings of the 10th international JTEFS/BBCC conference sustainable development. Culture. Education. (s. 275–290). Joensuu: University of Eastern Finland.
- Pöllänen, S. (2015a). *Crafts as leisure-based coping: Craft makers' descriptions of their stress-reducing activity*. (s. 83–100). *Occupational Therapy in Mental Health*, 31(2).
- Pöllänen, S. (2015b). *Elements of crafts that enhance wellbeing: Textile craft makers' descriptions of their leisure activity* (s. 58–78). *Journal of Leisure Research*, 47(1).
- Pöllänen, S. (2017). Käsien tehtyä hyvinvointia: käsityö psyykkisen hyvinvoinnin tuottajana. Teoksessa Kivilaakso, A., Luotonen, M. & Marsio, L. (toim.), *Itsetekemisen perinne - käsityöt elävänä kulttuuriperintönä* (s. 73-85). Helsinki: Museovirasto.
- Risatti, H. A. (2007). *A theory of craft: Function and aesthetic expression*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Rysänen, T. (2002). *Käsityöntekijän materiaalivarastot: Hamsterin tavarakertymää vai keräilijän aarre* (Pro gradu -tutkielma). Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Räisänen, R., Kouhia, A. & Kärmä-Behm, J. (2014). Kestävyys ja käytettävyys käsityön suunnittelussa. Teoksessa Fernström, P., Kokko, S., Lahti, H., Nieminen, T. & Nuutinen, A. (toim.), *Suunnittelusta käsin: Käsityön tutkimuksen ja opetuksen vuoropuhelua*. (s. 52-66). Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Räty, T. (2013). *Käsityö elämäntulussa. Tapaustutkimus käsityön merkityksistä kahden harrastajana kokemana*. (Pro gradu -tutkielma). Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Rönkkö, M. (2011). *Käsityön monet merkitykset. Opettajakoulutuksen opiskelijoiden käsityölle antamat merkitykset ja niiden huomioon ottaminen käsityön opetuksessa. (Väitöstutkimus)*. Turku: Turun yliopisto.
- Saha, T. (2011). *Kestävä käsityö elämään*. Viitattu 12.2.2019. Saatavissa: http://www.taitoylasavo.fi/fileadmin/TaitoGroup/yrityspalvelut/Kestava_käsityö_elamaan_artikkeli_TainaSaha2011.pdf.
- Saloheimo, L. (2000). *Käsityöharrastuksen merkityksien rakentuminen kansalaisopiston kudontakurssilaisten elämäntarinoissa*. (Pro gradu -tutkielma). Helsingin yliopisto.
- Saloheimo, L. (2004). Haastejuttuja ja luovaa huiskintaa - käsityöharrastuksen merkityksiä naisten elämäntarinoissa. Teoksessa Niemelä, S. & Luotonen, M. (toim.), *Taitava ihminen – toimiva kansalainen: aikuisopiskelun motiiveja ja merkityksiä* (s. 21–31). Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Seitamaa-Hakkarainen, P. (2006). Käsityömuotoilun tulevaisuus. Teoksessa Kaukinen, L. & Collanus, M. (toim.), *Tekstejä ja kangastuksia. Puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta*. (s.186–196). Hamina: Akatiimi.

- Seitamaa-Hakkarainen, P., Laamanen, T., Viitala, J. & Mäkelä, M. (2013). *Materiality and Emotions in Making*. (s. 5–19). *Techne Series: Research in Sloyd Education and Craft Science A*, 20(3).
- Seitamaa-Hakkarainen, P., & Koskennurmi-Sivonen, R. (2014). Internet ja sosiaalinen media käsityötieteen tutkimuksen lähteenä ja paikkana – aineistojen muodot ja analyysit Teoksessa Karppinen, S. Kouhia, A. & Syrjäläinen, E. (toim.), *Kättä pidempää: Otteita käsityön tutkimuksesta ja käsitteellistämisestä*. (s. 116–131). Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Sherburne, A. (2009). Achieving sustainable textiles: a designer's perspective. Teoksessa Blackburn, R. S. (toim.), *Sustainable textiles. Life cycle and environmental impact*. (s. 3–32). Oxford: Woodhead Publishing.
- Sipilä, H. (2013). *Taidon paikka. Käsityö oppiaineena, harrastuksena ja ammattina*. (Pro gradu -tutkielma). Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Solomon, M., Bamossy, G., Askegaard, S. & Hogg, M. 2010. *Consumer Behaviour. European Perspective*. 4th edition. Pearson Education Limited. Harlow, England.
- Stebbins, R. A. (2007). *Serious leisure: A perspective for our time*. New Brunswick, N.J.: Transaction Publishers.
- Suojanen, U. (1995). *Vihreät tekstiilit: Tekstiilien ympäristövaikutuksista*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Suojanen, U. (2002). *Ekokilpailukykyä pk-yritykseen: Kestävän kehityksen elinkaari- ja arvoketjumalli käsityövaltaisiin yrityksiin*. Helsinki: Opetusministeriö.
- Suomen käsityönmuseo. Vuoden käsityöläinen. Viitattu 26.5.2019. Saatavissa: <https://www.craftmuseum.fi/suomen-kasityon-museo/nayttelyt-ja-tapahtumat/nayttelyarkisto/vuoden-kasityolainen-valinnat-2008>.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): *Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö* [verkkojulkaisu]. ISSN=2341-8699. 2016. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 6.2.2019. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/sutivi/2016/sutivi_2016_2016-12-09_tie_001_fi.html?ad=notify.
- Syrjäläinen, E. (2007). Taidon opettamisen ihanuus ja kurjuus. Teoksessa Kaukinen, L. & Collanus, M. (toim.), *Tekstejä ja kangastuksia. Puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta* (s. 111–112). Hamina: Akatiimi.
- Taitoliitto (2018). *Käsitöiden harrastaminen Suomessa 2018*. Viitattu 26.5.2019. Saatavissa: https://www.taito.fi/wpcontent/uploads/sites/5/2018/11/K%C3%A4sit%C3%B6iden-harrastaminen-Suomessakyselyyhteenveto_taitofi.pdf.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (5. uudistettu laitos). Helsinki: Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Helsinki: Tammi.

- Vaara, J. (2010). *Kestävä käsityö Suuri Käsityö -lehdessä vuosina 2000-2008*. (Pro gradu -tutkielma). Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Vajavaara, S. (2011). *Super Marion maailmat tyynyinä ja tauluina. Laadullinen tutkimus videopeliihmiheisten käsittöiden harrastajista*. (Pro gradu -tutkielma). Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Valli, R. & Perkkilä, P. (2018). Sähköinen kyselylomake ja sosiaalinen media aineistonkeruussa Teoksessa Aarnos, E. & Valli, R. (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 1, Metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (5. uudistettu painos). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Vartiainen, L. & Kaipainen, M. (2012). Textile craft students' perceptions of sustainable crafts. (s. 131–140). Problems of Education in the 21st Century. Vol 43. Viitattu 26.03.2019. Saatavissa:

http://www.scientiasocialis.lt/pec/node/files/pdf/vol43/131-140.Vartiainen_Vol.43.pdf.
- Vartiainen, L. (2010). *Yhteisöllinen käsityö. Verkostoja, taitoja ja yhteisiä elämyksiä*. (Väitöstudium). Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.
- Vilkuna, J. & Laaksonen, T. (2017). Miesten käsityöt. Teoksessa Kivilaakso, A., Luotonen, M. & Marsio, L. (toim.), *Itsetekemisen perinne - käsityöt elävänä kulttuuriperintönä* (s. 32–40). Helsinki: Museovirasto.
- Vuokko, A. (2018). *Taiteen perusopetuksessa opiskelevien kokemuksia käsittöiden merkityksistä ja hyvinvointivaikutuksista*. (Pro gradu -tutkielma). Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Väänänen, N., Pöllänen, S., Kaipainen, M. & Vartiainen, L. (2017). *Sustainable craft in practice: From practice to theory*. (s. 257–284). Craft Research, 8(2).
- Väänänen, N., Vartiainen, L., Kaipainen, M., Pitkäniemi, H. & Pöllänen, S. (2018). *Understanding Finnish student craft teachers' conceptions of sustainability*. (s. 963–986). International Journal of Sustainability in Higher Education, 19(5).
- Ympäristöministeriö. *Mitä on kestävä kehitys*. Viitattu 20.03.2019. Saatavissa: https://www.ym.fi/fi-fi/ymparisto/kestava_kehitys/mita_on_kestava_kehitys.
- Ylöstalo, R. (2014). *Kestävä käsityö 2030: Käsityöharrastajien ajatuksia kestävästä käsityön tulevaisuudesta*. (Pro gradu -tutkielma). Helsinki: Helsingin yliopisto.

Liitteet

LIITE 1

Hei,

kiitos kiinnostuksestasi osallistua tutkimukseen!

Tutkimus on Pro gradu -tutkielma osana Helsingin yliopiston käsityönopettajan koulutusohjelman opintoja ja tutkimuksessa selvitetään käsityöharrastajien materiaalivalintoihin liittyviä tekijöitä.

Kyselyyn vastaaminen vie 5-10 minuuttia ja se koostuu muutamasta avoimesta kysymyksestä ja taustatietoja kartoittavista kysymyksistä.

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja anonymiteetti huomioiden.

Halutessasi voit osallistua arvontaan, jossa kyselyyn vastanneiden kesken arvotaan Taito-lehden 6 kk:n lehdet (arvo 29,50€). Osallistuminen edellyttää sähköpostiosoitteen luovuttamista tutkijalle. Yhteystieto poistetaan aineistonkeruun ja arvonnän päätyttyä.

Käsityöharrastajan materiaalivalinnat

Harrastan käsitöitä

- ☐ Päivittäin
- ☐ Useammin kuin kerran viikossa
- ☐ Harvemmin kuin kerran viikossa
- ☐ Kerran kuukaudessa
- ☐ Harvemmin kuin kerran kuukaudessa

Olen harrastanut käsitöitä

- ☐ 0-1 vuotta
- ☐ 2-5 vuotta
- ☐ 5-10 vuotta
- ☐ yli 10 vuotta
- ☐ yli 20 vuotta

Teen käsitöitä (Voit valita useita vaihtoehtoja)

- ☐ Valmiin ohjeen mukaan
- ☐ Valmista ohjetta muokaten
- ☐ Suunnittelusta valmistukseen itse

Teen käsitöitä (Voit valita useita vaihtoehtoja)

- ☐ Itselleni
- ☐ Perheenjäsenille
- ☐ Sukulaisille
- ☐ Ystäville ja tutuille
- ☐ Lahjaksi
- ☐ Tarpeeseen
- ☐ Hyväntekeväisyyteen
- ☐ Ansaitakseni lisätienestettä
- ☐ Tekemisen ilosta

Käyttämäni käsityötekniikat ovat.....

* Kirjaa tähän niitä tekniikoita, joilla käsitöitä valmistat. (Esimerkiksi kudonta, neulominen, pitsinnypläys, puutyöt, betonityöt, punonta, makramee, kirjonta jne.)

Hankin käsityömaterialleja (Voit valita useita vaihtoehtoja)

- ☐ VAIN tarpeeseen ja tarvitsemi määrä
- ☐ Tarpeeseen
- ☐ Varastoon
- ☐ Harkiten
- ☐ Hetken mieltäjohteesta

Hankin käyttämiäni käsityömateriaaleja...

* Kerro mistä ostat tai hankit käsityömateriaaleja käsitöihisi.

Seuraava >>

Sivu 1 / 7
© Eduix Oy

Käsityöharrastajan materiaalivalinnat

Minkälaisia asioita mietit valitessasi materiaaleja käsitöihisi?

* Pohdi mahdollisimman monipuolisesti minkälaiset asiat ja tekijät vaikuttavat päätökseesi valita materiaaleja valmistamiisi käsityötuotteisiin. Kuvaile mahdollisimman monia asioita. Voit antaa myös esimerkkejä valintaprosessistasi.

<< Edellinen Seuraava >>

Sivu 2 / 7
© Eduix Oy

Käsityöharrastajan materiaalivalinnat

Kuvaile tai listaa itsellesi tärkeitä *aineettomia* tekijöitä, jotka vaikuttavat materiaalivalintaasi.

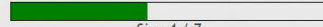
* Aineettomilla tekijöillä tarkoitetaan henkilökohtaisia arvojesi, arvostuksiasi ja asenteitasi eli asioita, joita ei voida aistein havaita. (Esimerkiksi ekologiset, esteettiset, eettiset ja identiteettiin liittyvät asiat jne.)

* Minulla on mahdollisuus tehdä materiaalivalintoja omien arvojeni mukaisesti.

--Valitse tästä-- ▾

* Millä perusteella haluaisit valita materiaaleja käsitöihisi?

<< Edellinen Seuraava >>

Sivu 4 / 7
© Eduix Oy

Käsityöharrastajan materiaalivalinnat

Taustatiedot

* Asuinpaikka

--Valitse tästä-- ▾

* Ikä vuosina ?

Sukupuoli

- ☐ Nainen
☐ Mies
☐ Muu

Koulutus (Valitse vain korkein koulutuksesi)

- ☐ Peruskoulu/kansakoulu
☐ Lukio/ammattikoulu
☐ Alempi korkeakoulututkinto/ Ammattikorkeakoulu
☐ Ylempi korkeakoulututkinto

* Minulla on käsityöalan koulutus

--Valitse tästä-- ▾

Koulutukseni on (vastaaminen on vapaaehtoinen)

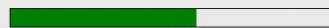
Työllisyystilanne

- ☐ Työtön
☐ Osa-aikatyö
☐ Kokopäivätyö
☐ Vanhempainvapaa
☐ Työkyvyttömyyseläke
☐ Vanhuuseläke
☐ Muu

Toimeentulo

- ☐ Välttävä
☐ Hyvä
☐ Erinomainen
☐ En halua kertoa

<< Edellinen Seuraava >>

Sivu 5 / 7
© Eduix Oy

Käsityöharrastajan materiaalivalinnat

Arvonta

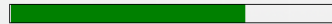
Mikäli haluat osallistua Taito-lehden puolen vuoden lehtien arvontaan, jätä sähköpostiosoitteesi alla olevaan kenttään.

Voittajalle ilmoitetaan henkilökohtaisesti ja nimi ja osoitetiedot kysytään sähköpostin välityksellä arvannon ratkettua. Arvontaan osallistuvien yhteystietoja ei yhdistetä vastauksiin eikä yksittäisiä vastajia voi tunnistaa tutkimusraportista. Yhteystiedot hävitetään arvannon päätyttyä.

Arvonta suoritetaan aineistonkeruun päätteeksi, viimeistään 5.5.2019.

<< Edellinen | Seuraava >>

Kiitos vastauksestasi ja iloisia hetkiä käsitöiden parissa!

Sivu 6 / 7
© Eduix Oy

Käsityöharrastajan materiaalivalinnat

Olet nyt vastannut kaikkiin kysymyksiin. Jos haluat vielä palata muuttamaan vastauksiasi, paina Edellinen. Vastauksesi tallentuvat painettuasi Valmis etkä pääse enää muuttamaan niitä. Kiitos vastauksestasi!

Tietojen lähetyks

<< Edellinen | Valmis

Sivu 7 / 7
© Eduix Oy